

POWIAT
POZNAŃSKI

KRONIKA

POWIATU POZNAŃSKIEGO

nr 11-2020

nr 11 – 2020

KRONIKA

POWIATU POZNAŃSKIEGO

POZNAŃ 2020

Redaguje Zespół w składzie:

Grażyna Głowacka, Andrzej Ogórkiewicz (sekretarz redakcji), Tomasz Skupio, Mirosław Wieloch, Katarzyna Woznińska-Gracz, Andrzej Wróblewicz (redaktor naczelny), Piotr Zalewski

Adres Redakcji:

Starostwo Powiatowe w Poznaniu
ul. Jackowskiego 18
60-509 Poznań

Współpraca:

Grupa Maciaszczyk Sp. z o.o. Sp. k.
ul. Łazienna 4
61-857 Poznań
tel. 61 85 80 500
e-mail: info@maciaszczyk.pl

Projekt okładki:

Grupa Maciaszczyk Sp. z o.o. Sp. k.

Skład, łamanie:

Grupa Maciaszczyk Sp. z o.o. Sp. k.

Opieka redakcyjna i korekta:

Marta Józwik, Paulina Kaczmarek, Paulina Nowaczyk

Fotografie: archiwum powiatu poznańskiego, Grupa Maciaszczyk Sp. z o.o. Sp. k., Mariusz Ganske, Gniewko Głogowski, Jakub Kozłowski, Tadeusz Lejczak (ze zb. PRESS-SERVICE Monitoring Mediów Sp. z o.o.), Mariusz Lewoczko, Józef Malinowski, Joanna Michalska, Tomasz Morawski, Andrzej Ogórkiewicz, Zuzanna Olszewska-Chomicz, Anna Patan, Maciej Pawlik, Zbigniew Rusak, Tomasz Sikorski, Anna Skalska, Sylwia Stręk, Adam Talarek (ze zbiorów RCKiK w Poznaniu), Andrzej Tarnowski, ze zb. Katedry i Zakładu Histologii i Embriologii Uniwersytetu Medycznego w Poznaniu, ze zb. Muzeum Uniwersytetu Medycznego im. K. Marcinkowskiego w Poznaniu, ze zb. Polskiej Agencji Prasowej SA, ze zb. Eugeniusza Tomczaka

„Kronika Powiatu Poznańskiego” w 2020 roku została wydana ze środków finansowych powiatu poznańskiego.

© Starostwo Powiatowe w Poznaniu

Nakład: 1000 egz.

ISSN 2082-3509

Druk, oprawa:

Grupa Maciaszczyk Sp. z o.o. Sp. k.
ul. Łazienna 4
61-857 Poznań

SPIS TREŚCI

SAMORZĄDOWY JUBILEUSZ W CIENIU EPIDEMII

Andrzej Ogórkiewicz, <i>O początkach i roli samorządu.</i> <i>Wywiad ze starostą poznańskim Janem Grabkowskim</i>	5
Karolina Korcz, <i>Powiat poznański wobec wielkiego wyzwania.</i> <i>Pomoc, wsparcie, specyfika działania</i>	11
Zbigniew Rusak, <i>Dokąd zmierza transport publiczny?</i> <i>Szanse, zagrożenia, kierunki rozwoju</i>	15

DATY, OKAZJE, JUBILEUSZE

Maciej Kozik, <i>Jak powstawał i krzepł samorząd w Polsce</i>	29
Przemysław Toboła, <i>Współcześni włodarze o początkach samorządu. Kolejność zdarzeń</i>	33
Rozalia Wojkiewicz, <i>Leopolda Tyrmanda sposób na życie</i>	39
Ryszard Chruszczewski, <i>Mieszkańcy powiatu w powstaniach śląskich</i> <i>i wojnie polsko-bolszewickiej. Wspomnienie po stu latach</i>	47
Marta Gensler, <i>Szkoły im. Jana Pawła II na terenie powiatu</i>	61

KREATYWNOŚĆ, OFIARNOŚĆ, WSPÓŁPRACA

Józef Malinowski, <i>Krwiodawstwo w powiecie poznańskim. Historia i współczesność</i>	73
Tomasz Morawski, <i>Powiat poznański i region Hanower. 20 lat partnerstwa</i>	93
Andrzej Ogórkiewicz, Marcin Wesołowski, <i>Dopust boży czy nowe wartości</i> <i>i formy działania? Kultura w czasie pandemii</i>	101
Tomasz Sikorski, <i>#zostańwdomu. Propozycje powiatu na czas lockdownu</i>	111
Justyna Siepietowska-Jarzyńska, <i>Album o Ośrodku w Owińskach. Unikat o unikacie</i>	115

CHRONOLOGIA I ŚLADY

Aneta Szczepaniak-Głębocka, <i>Kalendarium</i>	119
Karolina Korcz, <i>Powiat poznański w mediach</i>	163

SAMORZĄDOWY JUBILEUSZ W CIENIU EPIDEMII

O POCZĄTKACH I ROLI SAMORZĄDU

WYWIAD ZE STAROSTĄ POZNAŃSKIM
JANEM GRABKOWSKIM

Andrzej Ogórkiewicz*

Jan Grabkowski
STAROSTA POZNAŃSKI
fot. Maciej Pawlik

Pytanie zasadnicze i fundamentalne: po co nam samorząd? Czy nie wystarczy władza centralna? Co samorząd wnosi do systemu sprawowania władzy w kraju?

Mógłbym równie dobrze zapytać: czy nie wystarczy nam samorząd? Niedawno słyszałem wypowiedź socjologa, profesora Jacka Raci-borskiego, który stwierdził, że na

* Sekretarz redakcji „Kroniki Powiatu Poznańskiego”, dyrektor Centrum Kultury i Biblioteki Publicznej Gminy Suchy Las

przykład bycie prezydentem dużego miasta jest dużo atrakcyjniejsze niż bycie ministrem w centralnym rządzie. Daje bowiem rzeczywistą władzę, możliwości realizowania wielkich projektów od pomysłu do przecięcia wstęgi i wreszcie – umożliwia twarde stąpanie po ziemi, blisko ludzi, którzy bardzo szybko weryfikują nietrafione pomysły. Dodajmy, że fundamentalną kwestią było przekazanie samorządom pieniędzy na prowadzenie szkół, ośrodków pomocy, realizowanie zadań komunalnych, ale i kulturalnych. Słowem, rzeczy najważniejszych dla ludzi. A skoro mówimy o relacjach między władzą centralną a samorządem, które szczególnie ostatnio znacznie się pogorszyły, najczęściej mamy do czynienia z zasadą: „zróbcie, a my nie damy pieniędzy”. Przykład? Podwyżki dla nauczycieli, notabene słuszne, które ma zrealizować samorząd. Czasami aż ciśnie się na usta lekarska maksyma *primum non nocere...*

Prof. Michał Kulesza mówił: „Ustawa o samorządzie terytorialnym jest ustawą ustrojową”. Nazwał ją wielką kartą małej społeczności. Jak Pan skomentuje te słowa?

Mówiąc o małej społeczności, pan profesor miał na myśli zapewne fakt, że samorząd gminny działa na obszarze najmniejszym ze wszystkich szczebli samorządu. Ale

zmiana systemowa jest kolosalna. Władza centralna, działająca z odalenia, jest dla mieszkańców czymś nieznanym i abstrakcyjnym, zresztą tak samo działa to w drugą stronę. Przedstawiciel władzy centralnej nie ma pojęcia, w czym imieniu działa, jak wygląda teren, który mu podlega, a często nawet, jak się nazywa. Dobrym zobrazowaniem takiej sytuacji jest kandydowanie w wyborach parlamentarnych tzw. spadochroniarzy, czyli kandydatów partyjnych z innej części Polski.

Utworzenie samorządu gminnego było oddaniem ludziom we władanie ich małych ojczyzn. Samorządom, które są przecież najbliżej obywateli, przekazano kompetencje prawne, polityczne i ekonomiczne, a tym samym – odpowiedzialność za wspólnotę. Od tego momentu mogli oni decydować o tym, co ich bezpośrednio dotyczy i co jest dla nich najważniejsze. W konsekwencji tych zmian mogliśmy się szybciej rozwijać. Nasze małe ojczyzny odzyskały podmiotowość, my – pełnię demokratycznego działania i sposobność podejmowania nowych wyzwań, również po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej. Doskonale odnaleźliśmy się w tej sytuacji, stając się pełnoprawnym członkiem Wspólnoty. Samorzady otrzymały w ten sposób potężne wsparcie finansowe, które mogły przeznaczyć na poważne inwestycje w drogi, edukację, kulturę, bezpieczeństwo, zdrowie

czy pomoc społeczną. Dzięki funduszom pozyskanym z Unii żyje nam się dużo lepiej i doświadczamy tego praktycznie na każdym kroku.

Reforma miała być odwróceniem „ujednolicenia sprawowania władzy w państwie”. Na czym miała polegać różnorodność tej władzy wprowadzona przez samorząd?

Reforma z 1990 roku była tak naprawdę wstępem do kompletowania ogniw całego systemu władzy samorządowej, z którym mamy do czynienia dziś. Ten pierwszy etap to stworzenie najmniejszych terytorialnie organizmów i organizacja ich życia. Organizacja na terenie obejmującym więcej gmin, zapewnienie im komunikacji, transportu publicznego, szkolnictwa na poziomie ponadpodstawowym, specjalistycznego leczenia – to zadania powiatu. Odpowiednio szersze działania o charakterze regionalnym to zadania urzędów marszałkowskich, czyli samorządu na poziomie wojewódzkim.

Zadaniem administracji rządowej powinno być dbanie o bezpieczeństwo, wyznaczanie strategicznych celów oraz koordynacja i wsparcie prac samorządów. Bywa z tym różnie, a z drugiej strony pojawiają się koncepcje jeszcze większej decentralizacji, odejścia od polityki, która bywa źródłem rozmaitych patologii.

Reforma samorządowa miała być początkiem tworzenia społeczeństwa obywatelskiego w Polsce. Czy ten proces, Pana zdaniem, się dokonał? Na jakim jest etapie?

„Społeczeństwo obywatelskie to takie, które potrafi kierować własnym państwem i za nie odpowiadać. I do tego służy samorząd” – między innymi te słowa Jerzego Regulskiego znalazły się w liście, który umieściliśmy w specjalnej kapsule czasu, zakopanej 29 maja tuż przed budynkiem Urzędu Gminy Czerwonak w czasie tamtejszych obchodów 30. rocznicy samorządności w Polsce.

Mam mieszane odczucia w kwestii obywatelskości społeczeństwa. Z jednej strony widać spore zmiany w mentalności ludzi. Wyraźnie da się odczuć, że to, co ich otacza, to, co wspólne, traktują jako swoje. Potrafią się przejmować dobrem publicznym i jednoczyć spontanicznie po to, by go bronić. Z drugiej strony wiele wokół przykładów nadmiernej roszczeniowości, często bez uwzględnienia możliwości materialnych wspólnego budżetu.

I wreszcie kwestia największego święta demokracji, jakim są wybory. W starszych demokracjach frekwencja w wyborach samorządowych jest najwyższa, bo dotyczą one spraw najbliższych ludziom. U nas, niestety, jest odwrotnie.

Dzisiaj nie jestem w stanie przewidzieć, co przyniosą kolejne dziesięciolecia. Wiem jednak, że rzeczywistość można zmieniać na lepsze tylko dzięki wspólnym i niezależnym działaniom. „To z nich bierze się siła samorządów”. To zdanie także znalazło się w zakopanej w Czerwonaku kapsule czasu...

Czy przed 90. rokiem miał Pan jakikolwiek kontakt ze strukturami władzy, szczególnie tymi terytorialnymi? Czy miał Pan świadomość, jaki był obraz tej władzy?

Częściowo w latach 70. oraz w latach 80. pracowałem w Elektrociepłowni Karolin, pod koniec lat 80. byłem mistrzem ruchu elektrycznego. Dynamika wydarzeń była ogromna. Jako ludzie urodzeni i wychowani w czasach PRL marzyliśmy o wolnej Polsce, a jednocześnie mało kto wierzył, że obalenie tamtego systemu jest możliwe. Tymczasem sprawy potoczyły się błyskawicznie i nawet nie było czasu na porządne zdziwienie. Kiedy 8 marca została uchwalona ustawa o samorządzie terytorialnym i wyznaczono datę wyborów na 27 maja, wcale nie myślałem, że zmienię zawód. Bardzo szybko stworzyliśmy swój Komitet Obywatelski i własną ekipę do startu w wyborach do Rady Gminy Czerwonak. Wygraliśmy w cuglach. Wtedy Komitety Obywatelskie po-

wszechnie wygrywały, bo taka była wola narodu i tak silna chęć, by przejąć państwo. Zawód zmieniłem, ja, inżynier energetyk, wspólnie z innym inżynierem, też po politechnice, Mariuszem Poznańskim, który został moim szefem, pierwszym wójtem gminy Czerwonak.

Jakie jest znaczenie samorządu i jak powinien działać wobec wyzwań takich jak epidemia koronawirusa?

Ta walka też pokazuje, jak ważną rolę odgrywają samorzady. To one przecież wspierają szpitale, kupują testy czy wspomagają seniorów oraz lokalnych przedsiębiorców. Robią to, choć w ostatnich latach rządzący naszym krajem dokładają im kolejnych zadań, za którymi nie idzie żadne finansowanie. A to najkrótsza droga do różnego rodzaju problemów.

Czas koronawirusa pokazał także, jak wielkie znaczenie mają elastyczność i decyzyjność samorządu oraz fakt, że znajduje się on najbliżej ludzi. Na samym początku, kiedy tylko pojawiły się pierwsze informacje o epidemii, odciąłem od wszelkich kontaktów z zewnątrz Dom Pomocy Społecznej w Lisówkach. Tak samo było ze Szpitalem w Puszczykowie, gdzie już wtedy wstrzymane zostały wszelkie odwiedziny. Wówczas, kiedy obostrze-

nia i lęk społeczny były największe, zamknąłem dostęp bezpośredni do obiektów i urzędników. Ale nawet wtedy bezpośrednio obsługiwaliśmy przedsiębiorców, bo oni dają pracę i reprezentują nie tylko siebie, ale także społeczności firm.

Zresztą sytuacja przedsiębiorców w dobie epidemii to szerszy i bardzo ważny kontekst. Otóż realizacja kolejnych rządowych tarcz pomocowych odbywa się przez Powiatowe Urzędy Pracy. Nasz co do wielkości i liczby obsługiwanych podmiotów jest drugi po warszawskim, zatem mamy do opracowania tysiące wniosków złożonych przez właścicieli firm. Wiem, jak ogromny jest ich udział w ogólnej kwocie wpływających podatków, dlatego wkładamy w tę pracę całe serce. Dodam, że niemal bez wsparcia ze strony rządowej. A żeby sprostać zadaniu szybko i sprawnie, potrzebowalibyśmy i większej liczby pracowników, i wsparcia systemowego.

Trzeba koniecznie wspomnieć, że wszystkie szczeble samorządu błyskawicznie stworzyły własne programy pomocowe. Pomagają gminy, powiaty, samorządy wojewódzkie. Szczególnie w tak ekstremalnej sy-

tuacji widać, jak wielkie znaczenie dla mieszkańców ma samorząd.

Świętując okrągłą rocznicę, warto o tym pamiętać i nieustannie przypominać. Tak jak i o tym, że to właśnie samorząd w dużej mierze stworzył nową, piękną Polskę.

Jakie są Pana osobiste wspomnienia z tamtych pionierskich czasów? Czy Pana losy związały się z tamtą reformą?

To był prawdziwy poligon, wszystko tworzyliśmy praktycznie od podstaw. Trzeba też było w trybie przyspieszonym uczyć się funkcjonowania administracji. A problemów pojawiło się całe mnóstwo. Z każdym rokiem dojrzewaliśmy jako samorządowcy. Teraz, z perspektywy czasu, śmiało można powiedzieć, że przecieraliśmy wówczas szlaki. Podobnie było, kiedy kilka lat później powstały powiaty. Nie tak dawno, bo w ubiegłym roku, świętowaliśmy 20-lecie powiatu poznańskiego. Mówiłem wówczas, że nie zmarnowaliśmy tego czasu, że przez te ostatnie lata Polska, powiatowa i gminna, wypiękniała. I nadal tak uważam.

POWIAT POZNAŃSKI WOBEC WIELKIEGO WYZWANIA. POMOC, WSPARCIE, SPECYFIKA DZIAŁANIA

Karolina Korcz*

Od marca w całym kraju panuje pandemia COVID-19. To sprawdzian społecznej odpowiedzialności i solidarności tak dla mieszkańców powiatu, jak i jego zarządu. Od momentu pojawienia się zagrożenia epidemicznego podjęliśmy działania pomocowe oraz zwiększające bezpieczeństwo. Prawie 1 mln zł pochłonęły wydatki związane ze zwalczaniem epidemii.

NIE TYLKO MASKI I KOMBINEZONY

Najbardziej narażeni są lekarze, pielęgniarki, jak również pracownicy pogotowia czy strażacy. Tych, którzy ryzykując zdrowiem i życiem, niosą pomoc innym, od początku wspierał powiat poznański. Kilkanaście tysięcy maseczek, rękawiczek i kombinezonów, płyny dezynfekcyjne oraz dozowniki, termometry, a nawet kilkadziesiąt kilogramów filamentu do druku przyłbic – między innymi takie wyposażenie otrzymały od starosty poznańskiego służby medyczne i ratownicze.

* Inspektor w Gabiniecie Starosty

W odpowiedni sposób przygotowano też Starostwo oraz samorządowe jednostki organizacyjne, w tym Zarząd Dróg Powiatowych w Poznaniu, Dom Pomocy Społecznej w Lisówkach, Dom Dziecka w Kórniku-Bninie, Rodzinny Dom Dziecka w Swarzędzu czy Ośrodek Wspomagania Rodziny i Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Kobylnicy. Wszystkim zapewniono rękawice oraz płyny dezynfekcyjne. Urząd wyposażono dodatkowo w ścianki ze szkła akrylowego (pleksi), a placówki edukacyjne w sprzęt do nauki zdalnej. Łączne wydatki związane ze zwalczaniem pandemii do połowy roku wyniosły ponad 860 tys. zł. Koszty z pewnością będą jeszcze rosły.

„Serdecznie dziękuję tym, którzy wykazali się i nadal wykazują się empatią i – pokonując strach – pokazują, że można na nich liczyć” – mówił Jan Grabkowski, starosta poznański. „Wszystkie nasze służby zasługują na wdzięczność i szacunek. Dziękuję także mieszkańcom, którzy na różne sposoby włączają się w działania pomocowe” – dodał.

Wsparcie otrzymały szpitale, zarówno powiatowy w Puszczykowie, jak i zakaźny w Poznaniu przy ul. Szwajcarskiej, w którym przebywali również zarażeni koronawirusem mieszkańcy powiatu poznańskiego.

„W tej trudnej sytuacji chcemy być – i jesteśmy – solidarni zarówno z pacjentami, jak i lekarzami z tych placówek” – zaznaczył starosta.

1300 „SAMORZĄDOWYCH” PRZYŁBIC

Powiat poznański wsparł także akcję „Przyłbice 3D dla Szpitali Poznań”, przekazując pieniądze na zakup filamentu, czyli tuszu do drukarek. Za projektem stała grupa młodych ludzi, którzy postanowili podjąć walkę z niebezpiecznym wirusem.

„Nie ukrywam, że akcja przeszła nasze najśmielsze oczekiwania. Myślałem, że będziemy w 15–20 osób pomagać typowo lokalnie i na małą skalę. Tymczasem bardzo szybko rozwinęło się to w jedno z największych przedsięwzięć w Polsce” – powiedział koordynator Bartosz Urbański.

Zeby jednak drukować na taką skalę, potrzebny był filament, który jest bardzo drogi. Z jednego kilograma można wydrukować dwanaście przyłbic. Powiat poznański przekazał pieniądze poprzez Fundację Nowa Uniwersytetu Artystycznego, która również włączyła się do walki z epidemią.

„Środki powiatu pozwoliły na wydrukowanie około 1300 osłon. To sporo” – przyznała prof. Bogumiła Jung, prezes Fundacji. W zaistniałej sytuacji nieobojętne były też osoby prywatne, instytucje oraz firmy. One także wspierały akcję druku przyłbic.

KAŻDY MOŻE POMÓC

Pomoc rzeczowa i finansowa od osób prywatnych płynęła również do placówek medycznych. Dorota i Wojciech Pawłowscy, biznesmeni z Wielkopolski, przekazali 0,5 mln zł szpitalowi w Puszczykowie, który zamówił za te pieniądze środki ochrony osobistej.

„Jestem bardzo wdzięczny za taki piękny gest. Wiem, że państwo Pawłowscy przekazali też kilkumilionową pomoc finansową dla szpitali poznańskich. Tym bardziej ich postawa zasługuje na uznanie” – podkreślał Jan Grabkowski, starosta poznański.

Na rzecz puszczykowskiej placówki cały czas odbywają się zbiórki. Ich koordynatorem jest tamtejsza straż pożarna. Na rynku miasta wielokrotnie stawały przyczepki, w których mieszkańcy zostawiali środki dezynfekcji, papierowe ręczniki, wodę mineralną czy soki. Szpital otrzymał także to, co najbardziej potrzebne: maseczki z filtrem, jednorazowe kombinezony ochronne, ochraniacze na buty, płyny do dezynfekcji, przyłbice czy gogle ochronne. Ponadto na jego konto wpływały środki finansowe od osób chcących w ten sposób pomóc w walce z wirusem.

BEZPIECZEŃSTWO PRZEDE WSZYSTKIM

W trosce o zdrowie publiczne w pierwszej fazie epidemii powiat poznański zamknął prowadzone przez siebie szkoły, poradnie psychologiczno-pedagogiczne oraz filie Wydziału Komunikacji i Transportu Starostwa Powiatowego w Poznaniu. Bezterminowo zawiesił również możliwość skorzystania z wizyty w nieodpłatnych punktach pomocy prawnej, a umówione spotkania zostały odwołane. Wstrzymano kwalifikację wojskową, a w Powiatowym Zespole do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności odwołano posiedzenia. Szpital w Puszczykowie był niedostępny dla odwiedzających. Natomiast wizyty w Domu Pomocy Społecznej w Lisówkach mogły odbywać się w szczególnych przypadkach i każdorazowo po konsultacji z dyrektorem placówki.

Mimo że przez kilka tygodni bezpośrednia obsługa w Starostwie Powiatowym ograniczona została do specjalnych punktów, a od 31 marca do budynku można było wejść tylko w wyjątkowych przypadkach, urząd nigdy nie został całkowicie zamknięty i świadczył swoim klientom usługi przez telefon lub drogą elektroniczną. Już 21 kwietnia otwarte zostały wszystkie filie Wydziału Komunikacji i Transportu. Natomiast klienci Wy-

działu przy ul. Jackowskiego mogli osobiście pojawić się w urzędzie po zarezerwowaniu przez Internet wizyty dotyczącej rejestracji czy uzyskania uprawnień do kierowania pojazdami. Po ustaleniu terminu przez telefon możliwe było również bezpośrednie załatwienie spraw w Powiatowym Ośrodku Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej oraz w Wydziale Administracji Architektoniczno-Budowlanej.

Od połowy maja w Starostwie Powiatowym przy ul. Jackowskiego 18 w Poznaniu zaczęto składać wnioski o wydanie wypisów i wyrysów mapy ewidencyjnej, mapy zasadniczej i innych materiałów państwowego zasobu geodezyjnego i kartograficznego. Możliwa była również korespondencja za pośrednictwem poczty czy kuriera, jak i poprzez: e-usługę, i. Wniosek, skrzynkę ePUAP lub e-mail. Kto zdecydował się złożyć dokumenty osobiście, musiał najpierw umówić wizytę.

Kilka dni później w powiecie poznańskim działalność wznowiły także poradnie psychologiczno-pedagogiczne. Diagnozowały jednak wyłącznie po to, by móc wydać opinie lub orzeczenia. Natomiast badania, które nie musiały być realizowane w budynku poradni, nadal były prowadzone z wykorzystaniem metod i technik na odległość.

24 maja odmrożeniu uległy wszystkie terminy administracyjne. Oznaczało to, że postępowania, dla których terminy się nie rozpoczęły, zaczęły swój bieg, a terminy postępowań, które w związku z sytuacją epidemiczną uległy zawieszeniu, zostały wznowione. Z tego względu coraz więcej osób decydowało się na wizytę w Starostwie Powiatowym w Poznaniu.

Sześć dni później w całym kraju złagodzone obostrzenia dotyczące postępowania podczas pandemii. Starosta jednak po raz kolejny przypominał mieszkańcom odwiedzającym Starostwo Powiatowe w Poznaniu, aby przestrzegali bezpieczeństwa. W urzędzie stanęło specjalne urządzenie do bezdotykowej dezynfekcji rąk. W budynkach przy ul. Jackowskiego i Słowackiego, jak również w siedzibie Zarządu Dróg Powiatowych zawisły plakaty wskazujące na podstawowe zasady zmniejszające ryzyko zachorowania: noszenie maseczek, odkażanie dłoni czy zachowanie dwumetrowego dystansu pomiędzy klientami.

DOKĄD ZMIERZA TRANSPORT PUBLICZNY? SZANSE, ZAGROŻENIA, KIERUNKI ROZWOJU

Zbigniew Rusak*

Powiat poznański to blisko 400 tysięcy mieszkańców, z których każdy, od noworodka do staruszka, wykonuje średnio około 1,8 podróży dziennie – i to we wszystkich możliwych kierunkach, zarówno wewnątrz powiatu, jak i na zewnątrz. Niemniej w dalszym ciągu głównym celem podróży jest Poznań, siedziba urzędów, szkół wyższych i ponadpodstawowych, placówek kulturalnych i specjalistycznych placówek ochrony zdrowia. Poznań jest także miejscem pracy wielu mieszkańców powiatu, głównie w usługach, administracji oraz w szkołach wyższych. Należy jednak podkreślić, że w pozostałych sektorach gospodarki podróże do pracy i do domu zaczynają się charakteryzować podobnym natężeniem w obu kierunkach. Na ten duży ruch mieszkańców powiatu poznańskiego nakłada się dodatkowo ruch dojeżdżających do stolicy Wielkopolski z 10 powiatów ościennych. Na szczęście większość ruchu tranzytowego o zasięgu krajowym i międzynarodowym została przejęta przez system dróg ekspresowych i autostrad. W tym segmencie podróży najbardziej odczuwalny jest brak drogi ekspresowej w kierunku Obor-

* Główny Specjalista ds. Transportu Publicznego Starostwa Powiatowego w Poznaniu

Solaris Urbino III 18, Transkom Koziegłowy
fol. Zbigniew Rusak

nik oraz brak spięcia systemu dróg ekspresowych S5 i S11 od północy, tzw. obwodnicą północno-wschodnią, która połączyłaby węzeł drogowy w Złotkowie na S11 z węzłem drogowym Kleszczewo na S5. To właśnie o budowę tej drogi mocno zabiega powiat poznański z uwagi na możliwość znacznego odciążenia ruchu na obszarze gmin Czerwonak, Swarzędz i Suchy Las oraz samego Poznania w rejonie ulicy Lechickiej i Obornickiej.

Na dużą ruchliwość mieszkańców powiatu poznańskiego nakłada się niekorzystny podział modalny podróży. Prawie 70% z nich realizowanych jest samochodem osobowym. Pozostałe podróże przypadają na transport autobusowy (14,3%), kolej (2,9%) i rower (5,9%). Około 6% podróży, głównie na terenie miast powiatu takich jak: Swarzędz, Pobiedziska, Murowana Goślina, Kórnik, Mosina, Puszczykowo, Stęszew i Buk, realizowanych jest pieszo. Dla porównania w Poznaniu z komunikacji miejskiej korzysta ponad 33% podróżujących, a z samochodu osobowego – 37,1%. W ciągu minionych sześciu lat znacznie wzrósł udział podróży pieszych (21%) i realizowanych rowerem (8,4%).

Gazowy Solaris Urbino w barwach KKP Kostrzyn
fol. Zbigniew Rusak

Solaris Urbino Hybrid przed stacją kolejową w Pobiedziskach
fol. Zbigniew Rusak

CO WPŁYWA NA POPULARNOŚĆ WYKORZYSTANIA SAMOCHODU OSOBOWEGO

Warto się zatem zastanowić, jakie czynniki mają wpływ na tak częste wykorzystywanie samochodu osobowego oraz jakie warunki należy stwarzać, aby mieszkańcy powiatu poznańskiego chcieli częściej korzystać ze środków transportu zbiorowego. Podczas badań przeprowadzonych w 2013 roku przy przygotowaniu planu transportowego do głównych powodów rezygnacji z przejazdów autobusami zaliczono:

- znacznie niższy komfort w porównaniu z podróżą samochodem (dostępność miejsca siedzącego, strefa prywatności, warunki termiczne w ciągu całej podróży, poczucie osobistego bezpieczeństwa itp.),
- brak satysfakcjonujących połączeń, chociaż mieszkańcy powiatu są w stanie zaakceptować większą liczbę przesiadek w porównaniu z mieszkańcami Poznania,
- zbyt długi czas podróży (licząc od wyjścia z domu do momentu dotarcia do celu podróży).

Innym ważnym powodem rezygnacji z transportu publicznego jest możliwość organizacji podróży dla całej rodziny: w drodze do pracy dzieci są podwożone do szkoły lub przedszkola, a w drodze powrotnej można zrobić codzienne zakupy. Kto zatem korzysta z transportu publicznego na terenie powiatu poznańskiego? Te same badania wykazały, że pasażerami autobusów i kolei są osoby mieszkające w pobliżu przystanków i podróżujące z minimalną liczbą przesiadek oraz te, które nie mają dostępu do samochodu, nie mają prawa jazdy lub podróż samochodem wywołuje w nich zbyt duży stres (tzw. niedzielni kierowcy).

ROZWÓJ TRANSPORTU PUBLICZNEGO

Należy podkreślić, że gminy powiatu poznańskiego cały czas intensywnie pracują nad rozwojem transportu publicznego. Obecnie 15 spośród 17 gmin jest organizatorem linii komunikacyjnych, zarówno na swoim terenie, jak i na liniach dojazdowych do Poznania. Gminy Czerwonak, Komorniki, Luboń, Rokietnica, Suchy Las i Tarnowo Podgórne zdecydowały się na pełną integrację z komunikacją miejską Poznania, powierzając ZTM organizację transportu przy wykorzystaniu gminnych przewoźników komunalnych. ZTM Poznań jest także organizatorem linii dojazdowych

Elf Kolei Wielkopolskich
fot. Zbigniew Rusak

z Poznania do Murowanej Gośliny, Kleszczewa, Kórnik i Zaniemyśla, Mosiny, Dopiewa i Swarzędza. Te same gminy oraz gminy Puszczykowo, Kostrzyn i Pobiedziska organizują transport gminny za pośrednictwem własnych spółek komunalnych lub przewoźników prywatnych. Dodatkowo gminy, dzięki finansowemu wsparciu powiatu poznańskiego, uruchamiają kolejne linie międzygminne łączące m.in. Swarzędz z Pobiedziskami, Swarzędz z Kleszczewem i Mosinę z Kórnikiem. Łącznie system transportu publicznego na terenie powiatu obejmuje 225 linii autobusowych, z których $\frac{1}{4}$ to linie dojazdowe do Poznania, w większości przypadków funkcjonujących w godzinach 4.00–21.30, zapewniając co najmniej 24 kursy na dobę. Linie na głównych kierunkach dojazdowych, takich jak Swarzędz, Koziegłowy i Komorniki, posiadają częstotliwość porównywalną z liniami miejskimi układu podstawowego, czyli ponad 100 kursów na dobę. Linie typowo gminne funkcjonują głównie w godz. 6.00–20.00, zapewniając około 10 kursów na dobę. Czas kursowania determinowany jest przede wszystkim pracą szkół. Niestety niewiele linii pozostaje ściśle skorelowanych z koleją. Wskaźnik dopasowania kursów docierających do

węzłów przesiadkowych nie przekracza 50%, co jest skutkiem zbyt częstej zmiany kolejowych rozkładów jazdy.

W okresie perspektywy finansowej UE 2014–2020, w latach 2016–2020, gminy zakupiły nowoczesny tabor autobusowy z napędem hybrydowym, gazowym lub wyposażony w silniki Diesla spełniające wymagania normy Euro-6. Wszystkie autobusy obsługujące linie na terenie powiatu poznańskiego są w pełni dostosowane do obsługi osób niepełnosprawnych. Większość z nich pochodzi z fabryki Solaris w podpoznańskim Bolechowie. Jak na razie możliwości wprowadzenia autobusów elektrycznych na terenie powiatu poznańskiego są niewielkie z uwagi na ich ograniczony zasięg, niedostosowany do długości linii komunikacyjnych, zwłaszcza na liniach dojazdowych do Poznania, a także nieopłacalność budowy stacji ładowania przy pętlach autobusowych rozrzuconych na dużym obszarze. Można się jednak spodziewać, że wraz z rozwojem technologicznym baterii trakcyjnych i ta bariera zostanie zlikwidowana, a autobusy elektryczne zagospodzą na terenie powiatu, podobnie jak w Poznaniu. Ma to szczególne znaczenie na liniach poprowadzonych przy granicach Puszczy Zielonki oraz w sąsiedztwie Wielkopolskiego Parku Narodowego.

Ważnym elementem systemu transportu zbiorowego na terenie naszego powiatu jest Poznańska Kolej Metropolitalna, której organizatorem jest Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego. Aby zapewnić odpowiednią częstotliwość kursowania pociągów, wszystkie jednostki samorządu terytorialnego zlokalizowane wzdłuż linii PKM udzielają marszałkowi pomocy finansowej. Wartościowo największymi płatnikami tej pomocy są zarówno miasto Poznań, jak i powiat poznański. Zwiększenie częstotliwości kursowania i wprowadzenie nowych pociągów oferujących wysoki komfort podróży przyczyniło się do około 45-procentowego wzrostu liczby pasażerów korzystających z kolei na terenie naszego powiatu (dane z 2019 roku – sprzed pandemii). Tak duża popularność kolei wśród mieszkańców miejscowości zlokalizowanych przy liniach kolejowych spowodowała problemy z dostępem do pociągu, głównie na stacjach położonych w pobliżu Poznania. Aby zapewnić jak najlepszą dostępność kolei, gminy przy wykorzystaniu środków ze Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych wybudowały 35 węzłów komunikacyjnych z parkingami *park&ride*. 12 z nich (m.in. w Murowanej Goślinie, Biskupicach, Pobiedziskach, Dopiewie, Buku, Strykowie, Puszczykowie, Drużynie, Plewiskach, Pecnej i Rokietnicy) powstało lub powstaje w partnerstwie z powiatem poznańskim.

Węzeł przesiadkowy w Swarzędzu
fol. Zbigniew Rusak

Od 1 października 2019 roku powiat poznański przy współpracy z miastem Poznań, 7 powiatami i 17 gminami stał się organizatorem 56 linii regionalnych obsługiwanych przez PKS Poznań S.A. Celem tego działania były m.in.:

- zapewnienie dowozu uczniów szkół ponadpodstawowych do liceów, techników i szkół branżowych w związku z koniecznością przyjęcia do szkół młodzieży z podwójnego rocznika,
- przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu mieszkańców niemających dostępu do samochodu,
- utrzymanie na co najmniej obecnym poziomie udziału podróży realizowanych transportem publicznym,
- wyrównanie szans mieszkańców obszarów z dostępem i bez dostępu do Poznańskiej Kolei Metropolitalnej.

Łącznie sieć organizowana przez powiat poznański obsługuje 1006 miejscowości, dając ich mieszkańcom możliwość dojazdu do Poznania

i głównych węzłów przesiadkowych, m.in. w Nowym Tomysłu i Grodzisku Wielkopolskim.

Należy zatem zadać pytanie, dlaczego przy tak dużych nakładach ponoszonych przez gminy i powiat popularność transportu zbiorowego rośnie tak wolno (nie uwzględniając przy tym skutków pandemii)?

PRZYCZYNY BRAKU POPULARNOŚCI TRANSPORTU PUBLICZNEGO

Aby stworzyć odpowiednie warunki funkcjonowania transportu publicznego, należy ściśle zdefiniować czynniki stanowiące główne bariery korzystania z niego. Warto uwzględnić tu znaczne zróżnicowanie poziomu zagospodarowania przestrzennego. Wspomniane blisko 400 tysięcy ludzi zamieszkuje 363 miejscowości rozrzucone na obszarze 1900 km². W związku z powyższym na terenie naszego powiatu są takie miasta

Węzeł przesiadkowy w Kórniku
fol. Zbigniew Rusak

jak Swarzędz, gdzie gęstość zaludnienia wynosi ponad 3 tys. osób/km², oraz wsie, gdzie nie przekracza ona 50 osób/km². To pokazuje, jak trudno stworzyć system transportowy oferujący takie same standardy na całym obszarze powiatu. Co więcej, przyjęcie identycznych standardów dla wszystkich linii spowodowałoby przewymiarowanie systemu, co w efekcie końcowym wpływałoby na zbyt wysokie koszty jego utrzymania oraz zbyt dużą emisję CO₂ w przeliczeniu na jednego pasażera. Dodatkowe problemy powoduje dynamiczny rozwój intensywnej zabudowy mieszkaniowej na obszarach wiejskich. O ile kilka lat temu przeważała tam zabudowa jednorodzinna, lokowana w bezpośrednim sąsiedztwie dróg, o tyle obecnie we wsiach powstają coraz większe osiedla szeregowców, coraz bardziej oddalone od przystanków autobusowych, zabudowane tak gęsto, że nie ma możliwości doprowadzenia w ich sąsiedztwo nowych linii autobusowych, nawet takich, które można by obsługiwać minibusami. To bardzo poważne ograniczenie infrastrukturalne w rozwijaniu sieci komunikacyjnej.

Węzł przesiadkowy w Kleszczewie
fol. Zbigniew Rusak

Drugim czynnikiem ograniczającym popularność transportu publicznego jest czas podróży, liczony od wyjścia z domu aż do osiągnięcia celu podróży. Czas przejazdu porównywalny z samochodem osobowym oferuje jedynie kolej – i to tylko w przypadku, gdy cel podróży zlokalizowany jest w bezpośrednim sąsiedztwie stacji kolejowej. Niestety czas przejazdu autobusem jest dwa razy dłuższy niż samochodem osobowym. Wynika to z dużej liczby przystanków i zwiększania liczby wjazdów „kieszeniowych” do wsi oddalonych od głównych ciągów komunikacyjnych. W podróżach powrotnych duże znaczenie ma skorelowanie przesiadek z komunikacji miejskiej na komunikację podmiejską, która charakteryzuje się znacznie mniejszą częstotliwością kursowania. Jakkolwiek zakłócenia komunikacyjne w mieście mogą spowodować niekontrolowane wydłużenie podróży o ponad godzinę, czyli o czas oczekiwania na kolejny autobus. Dłuższy czas podróży determinuje konieczność zakupu zupełnie innego taboru niż w przypadku komunikacji miejskiej. Większość pasażerów oczekuje większej liczby miejsc siedzących – i to najlepiej wyposażonych w wysokie oparcia i pasy bezpieczeństwa z uwagi na większe prędkości osiągane poza miastem. To właśnie czas podróży jest granicznym parametrem, dla którego dalsze wydłużanie przebiegu linii miejskich nie ma sensu, gdyż nie przyciągnie dodatkowych pasażerów.

Kolejną grupą czynników stanowiących barierę rozwoju dla transportu publicznego jest stan infrastruktury drogowej i przystankowej. Wśród nich należy wymienić następujące elementy:

- brak wiat lub stosowanie wiat jednostronnych,
- brak platform przystankowych umożliwiających wykorzystanie zalet taboru niskopodłogowego,
- brak chodników stanowiących dojście do przystanku,
- brak przejść dla pieszych w rejonie przystanku,
- brak oświetlenia,
- brak informacji pasażerskiej lub informacja nieczytelna,
- lokalizacja przystanków z dala od obszarów zabudowanych.

Ostatnia grupa czynników ograniczających transport publiczny to efektywność środków finansowych wydawanych na utrzymanie systemu komunikacyjnego na obszarach o rozproszonej zabudowie. Wpływ na wielkość dofinansowania mają m.in.:

- duża praca przewozowa, determinowana dużymi odległościami między źródłem a celem podróży,
- nierównomierność napełnienia autobusów na poszczególnych kierunkach danej linii (duże zatłoczenie w godzinach rannych w kierunku

Volvo 9700, PKS Poznań
fol. Zbigniew Rusak

Przystanek autobusowy
fol. Zbigniew Rusak

miasta i powrót przy minimalnym napełnieniu, a po południu odwrotnie),

- stosowanie przewymiarowanych autobusów, szczególnie w rejonach przystanków końcowych oraz w godzinach pozaszczytowych,
- brak kontroli biletowej lub ograniczona kontrola biletowa na liniach przebiegających przez obszary wiejskie.

ROZWIĄZANIA MOGĄCE USPRAWNIĆ DZIAŁANIE TRANSPORTU PUBLICZNEGO

Co zatem można zrobić, aby transport publiczny stał się bardziej przyjazny dla mieszkańców powiatu? Puśćmy wodze fantazji i wymyślmy system, który byłby w stanie spełnić oczekiwania wszystkich. Próba kopiowania rozwiązań stosowanych w Poznaniu jest skazana na niepowodzenie, gdyż z uwagi na uwarunkowania przestrzenne system taki byłby

Dworzec przesiadkowy w Swarzędzu na os. Kościuszkowców
fot. Zbigniew Rusak

zbyt drogi w utrzymaniu. W pierwszym etapie należałoby wytyczyć przebieg linii układu głównego, które zapewniłyby odpowiednie napełnienia, adekwatne do nominalnej pojemności stosowanych pojazdów. Aby jak najlepiej wykorzystać potencjał posiadanego taboru, być może należałoby ustalić godziny rozpoczynania zajęć w poszczególnych szkołach, tak aby nie pokrywały się one z czasem dowozu młodzieży do szkół ponadpodstawowych lub węzłów przesiadkowych oraz pracowników do dużych zakładów pracy. Chociaż to ostatnie zadanie coraz częściej przejmują linie regularne zamknięte, organizowane przez same zakłady pracy.

Wzdłuż linii głównych należałoby wyznaczyć punkty przesiadkowe podobne do tych, jakie wybudowały gminy m.in. w Swarzędzu na os. Kościuszkowców lub w Kleszczewie i Tulcach. To właśnie z tych punktów startować będą małe autobusy, których zadaniem będzie obsługa podróży w ramach „ostatniej mili”, dowożące pasażerów do miejscowości odległych do 10 km od punktów przesiadkowych. W przyszłości będą to autobusy autonomiczne (bez kierowcy) z napędem elektrycznym, a więc

Autobus autonomiczny
fol. Zbigniew Rusak

bardzo ciche, mogące zabrać jednorazowo do 15 pasażerów, charakteryzujące się zwrotnością porównywalną z samochodem osobowym. Oczywiście cały system będzie objęty funkcją automatycznego zabezpieczenia połączeń przesiadkowych, tak aby przesiadki odbywały się „drzwi-w-drzwi”. Dodatkowo autobusy „ostatniej mili” działać będą w reżimie „autobusu na żądanie”, gdzie przebieg linii będzie dostosowywany do zgłoszeń pasażerów (linie takie istnieją już m.in. w Krakowie i w Szczecinie). System pobierania opłat będzie tak pomyślany, że opłata pobierze się automatycznie – z telefonu komórkowego lub specjalnej karty w systemie „be-in be-out”, bez konieczności wyboru taryfy czy wykorzystywanej ulgi.

Być może rozwiązania takie wydają się futurystyczne, ale one już istnieją, są stosowane w praktyce i trzeba tylko połączyć je w spójną całość. Z roku na rok wchodzi nowe technologie telematyczne, przełamujące kolejne bariery w zakresie automatyki systemów czy przesyłu danych. Gdy w 1992 roku IBM wprowadzał na rynek pierwszy smartfon pod nazwą Simon, nikt nie przypuszczał, że niecałe 30 lat później telefon tego typu stanie się najpopularniejszym urządzeniem towarzyszącym nam w codziennym życiu bez względu na wiek. Myślę, że podobnie będzie z nowoczesnymi systemami transportowymi, które okażą się motorem rozwoju danego obszaru.

DATY, OKAZJE, JUBILEUSZE

JAK POWSTAWAŁ I KRZEPŁ SAMORZĄD W POLSCE

WYWIAD Z MACIEJEM KOZIKIEM*

Skąd się wzięło Pana zainteresowanie samorządem i jak wyglądał pierwszy Pana kontakt z tą formą organizacji społeczności lokalnej?

Zacząłem od pracy w Poznańskiej Spółdzielni Mieszkaniowej Winogrody, w której na przełomie lat 80. i 90. organizowałem prace Rady Spółdzielni i jej organów. Z dużym zainteresowaniem śledziłem ideę odtworzenia samorządu terytorialnego w naszym kraju. Kiedy więc w 1988 roku Lech Wałęsa powołał Komitet Obywatelski, a w jego strukturach Komisję Samorządu Terytorialnego, natychmiast przykuła ona moją uwagę.

Na tym etapie dużą rolę odegrała znajomość z Andrzejem Poraw-

skim, który bywał na zebraniach gremiów PSM Winogrody. To on zaproponował mi włączenie się w tworzenie Komitetu Obywatelskiego na Osiedlu Zwycięstwa, którego zresztą byłem mieszkańcem. Wkrótce zaangażowałem się zawodowo w działalność organizowanej pod egidą prof. Jerzego Regulskiego Fundacji Rozwoju Demokracji Lokalnej jako pełnomocnik Zarządu FRDL na terenie Wielkopolski. Moim głównym zadaniem było upowszechnianie na tym obszarze wiedzy o samorządzie. Warto zaznaczyć, że w tym czasie jej poziom wśród mieszkańców był bliski zera. Wiele lat później skonstatowałem, że również wśród osób zamieszkujących pozostałe części kraju nie

* Współzałożyciel, prezes Zarządu oraz dyrektor Wielkopolskiego Ośrodka Kształcenia i Studiów Samorządowych. Rozmawiał Andrzej Ogórkiewicz

wyglądało to najlepiej. A jednak to właśnie dzięki nim doszło do fundamentalnej reformy ustrojowej w Polsce.

Jaki był plan przygotowania gruntu pod tę reformę?

We wrześniu 1989 roku premier Tadeusz Mazowiecki powołał prof. Jerzego Regulskiego na stanowisko pełnomocnika rządu do spraw samorządu terytorialnego. W efekcie intensywnych prac Senatu Rzeczypospolitej Polskiej 8 marca 1990 roku sejm uchwalił ustawę o samorządzie terytorialnym. Działania mocno wtedy przyśpieszyły i biegły dwutorowo. W kwietniu prof. Regulski na terenie całego kraju powołał Wojewódzką Sieć Delegatów Rządu ds. Reformy Samorządowej. Jednocześnie coraz szersze działania zaczęła prowadzić Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej, posiadająca 17 ośrodków regionalnych.

Jak idea odtworzenia samorządu terytorialnego była postrzegana przez mieszkańców?

Większości niezorientowanych hasło „samorząd” kojarzyło się z samorządem pracowniczym. Ci, którzy byli bardziej świadomi, z jego powstaniem wiąźali duże nadzieje na wprowadzenie zmian zarówno w Polsce, jak i w bezpośrednim otoczeniu. Z drugiej strony niema-

ła część społeczeństwa twierdziła, że oddanie władzy nieprzygotowanym do rządzenia opozycjonistom wprowadzi w państwie chaos i będzie klasycznym przykładem przekazania małpie brzytwy.

Nawet wśród opozycji reforma samorządowa była przyjmowana z pewną rezerwą wynikającą z niewiedzy. W obradach Okrągłego Stołu samorząd terytorialny nie miał osobnego stolika, a został jedynie usytuowany w Podzespole ds. Stowarzyszeń i Samorządu Terytorialnego... Można uznać, że potraktowano go na równi z organizacjami pozarządowymi, takimi jak harcerstwo, kluby sportowe, LOK itp.

Jakie ma Pan wspomnienia z samego czasu wyborów samorządowych?

Przeprowadzono je 27 maja 1990 roku w atmosferze dużej nadziei i mobilizacji społecznej. Pierwsze emocje towarzyszyły wyłonieniu składów rad gmin, a następnie wyborom wójtów, burmistrzów i prezydentów miast. W skali Wielkopolski w około 70% gmin wybrano nowych włodarzy, w 30% zaś funkcje objęli dotychczasowi naczelnicy. Byli to najczęściej młodzi ludzie, którzy wspomniane funkcje otrzymali u schyłku minionego ustroju i dali się poznać mieszkańcom z dobrej strony. Taki wynik wyborów uznaliśmy za wielki sukces.

Tablica ku czci prof. Regulskiego
fol. Sylwia Stręk

Jak wyglądało utrwalanie nowej władzy?

Żeby zrozumieć skalę problemu, należy zwrócić uwagę na fakt, że przeważająca większość nowo wybranych włodarzy gmin nie miała żadnego doświadczenia w pracy w administracji publicznej. Kolejną niewiadomą była postawa dotychczasowych kadr urzędniczych, które musiały się odnaleźć w fundamentalnie zmienionym ustroju, z nowymi szefami, wobec nowych wyzwań. Zdecydowana większość z nich zachowała się lojalnie i z entuzjazmem podjęła działanie w nowej dla siebie formule. Wymagało to zmiany filozofii funkcjonowania urzędów i urzędników – a to z kolei nabycia zupełnie nowej wiedzy.

Kto zatem i w jaki sposób miał tego uczyć?

W poprzednim systemie wsparciem edukacyjnym urzędników zajmowały się specjalistyczne ośrodki kształcenia, wydawnictwa i prasa fachowa. Po reformie ustrojowej wszystkie te instrumenty pozostały po stronie administracji rządowej. W tej sytuacji wsparcie merytoryczne nowego samorządu wzięli na swoje barki delegaci pełnomocnika rządu do spraw reformy samorządu terytorialnego, wyższe uczelnie oraz Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej. Również wielkopolski oddział Fundacji miał pełne ręce roboty, a jednocześnie świadomość, że nie jest w stanie sprostać wszystkim potrzebom.

I co w tej sytuacji?

Przy poznańskim klubie posłów i senatorów Obywatelskiego Klubu Parlamentarnego bardzo aktywnie działał społeczny zespół doradców wywodzących się z lokalnego środowiska akademickiego. Dostrzegając skalę potrzeb, postanowili oni stworzyć, przy współpracy z Fundacją Rozwoju Demokracji Lokalnej, kolejną placówkę wsparcia edukacyjnego dla pracowników wielkopolskich gmin. W ten sposób 22 czerwca 1990 roku dzięki pracy 16 osób została powołana do życia pierwsza w Polsce organizacja zrzeszająca samorządy lokalne – Wielkopolski Ośrodek Kształcenia i Studiów Samorządowych.

Jak potoczyły się dalsze działania?

Dwutorowo. Z jednej strony staraliśmy się przyciągnąć do Stowarzyszenia jak największą liczbę gmin. Po trzech miesiącach mieliśmy już 80 członków. Z drugiej – rozszerzaliśmy rodzaje usług niezbędnych samorządowi. Oprócz działań edukacyjnych uruchomiliśmy już w 1990 roku stałe doradztwo prawne oraz zespół ekspertów działających na rzecz wsparcia procesu informatyzacji urzędów. Od samego początku zaczęliśmy nawiązywać kontakty z zagranicznymi organizacjami

samorządowymi w celu przejęcia ich dobrych praktyk.

Czym dziś jest WOKiSS?

Jest to najstarsza w Polsce po przemianach 1990 roku organizacja zrzeszająca samorządy terytorialne. Skupiając ponad 270 gmin i powiatów, jest trzecią co do wielkości w kraju strukturą, po Związku Gmin Wiejskich RP i Związku Miast Polskich, choć działa jedynie na terenie Wielkopolski i obszarów z nią graniczących. Rocznie Ośrodek organizuje ponad tysiąc jednodziennych szkoleń, w których bierze udział ponad trzydzieści tysięcy słuchaczy. Jednocześnie eksperci prawni udzielają około pięciu tysięcy porad, a zespół IT świadczy usługi na rzecz blisko dwustu gmin i powiatów.

Jak Pan dzisiaj, z perspektywy czasu, ocenia decyzję o powołaniu WOKiSS?

Dziś wiadomo, że wymagało to dużej wiedzy i proroczej wizji. Nie wszystko oczywiście potrafiliśmy przewidzieć. Myśleliśmy wówczas o roku, dwóch wsparcia władz terenowych, tymczasem... mija właśnie 30 lat, a my ciągle jesteśmy potrzebni.

WSPÓŁCZEŚNI WŁODARZE O POCZĄTKACH SAMORZĄDU. KOLEJNOŚĆ ZDARZEŃ

Przemysław Toboła*

Przeprowadzona w 1990 roku reforma samorządowa uchodzi do dziś za jedną z najbardziej udanych reform ostatniego 30-lecia. „To było przełamanie pięciu monopolii totalitarnego państwa” – uważał jej współtwórca prof. Jerzy Regulski.

W styczniu 1990 roku premier Tadeusz Mazowiecki ogłosił zamiar przeprowadzenia nowych wyborów do rad gmin. Profesor Regulski wspominał, że przeprowadzenie w państwie zmian na taką skalę, jak reforma samorządowa z 1990 roku, dziś byłoby niemożliwe. Przyznał, że w 1989 roku nie wiadano, czym jest samorząd – nie miały tej wiedzy, z natury rzeczy, władze PRL, ale nie miała jej też ówczesna opozycja, nieprzygotowana do przejścia władzy.

Według Jerzego Regulskiego reforma polegała przede wszystkim na przełamaniu pięciu monopolii totalitarnego państwa. Pierwszy – polityczny, został przełamany dzięki wolnym wyborom. Drugi to monopol władzy – PRL była państwem jednolitej władzy państwowej, ze ściśle ustaloną hierarchią, zgodnie z którą władze gminne podlegały władzom wojewódzkim, a te państwowym. „Myśmy to odrzucili, bo daliśmy samorządom autonomię” – komentował. Trzeci to monopol własności – przed 1990 rokiem terenowe organy administracji państwowej nie miały oso-

* Dziennikarz prasowy i radiowy, producent telewizyjny

bowości prawnej i tylko administrowały majątkiem państwowym. „Tymczasem dzięki naszej reformie gminy otrzymały nieruchomości, więc była to pierwsza wielka quasi-prywatyzacja” – mówił profesor. Przełamanie czwartego monopolu polegało na usamodzielnieniu finansowym gmin – do tej pory działały w ramach budżetu państwa. Piąty naruszony monopol to przekazanie samorządom pracowników, dotąd zatrudnionych w administracji państwowej.

Profesor Regulski zaznaczył, że przy wprowadzaniu rewolucyjnych zmian nie ustrzeżono się poważnych błędów – w krótkim czasie, wiosną 1990 roku, trzeba było zmienić aż 94 ustawy. W ferworze tych zmian zapomniano np. o urzędach stanu cywilnego. „28 maja 1990 roku okazało się, że nie ma kto w Polsce udzielać ślubów” – opowiadał. Postanowił wtedy, że natychmiast zostanie w parlamencie przeprowadzona nowelizacja, a szefom urzędów stanu cywilnego kazał mimo wszystko udzielać ślubów. „Ci, którzy wtedy brali ślub, nie wiedzieli nawet, że przez dwa tygodnie żyli na kocią łapę” – żartował profesor.

30 lat samorządu lokalnego to okazja do wspomnień. Poprosiliśmy kilkoro wóldarzy z powiatu poznańskiego o wypowiedź na temat tego, jak oceniają lata, które minęły od gorącego roku 1990. Każdy otrzymał trzy pytania:

- Jak Pan(i) wspomina czas wyborów samorządowych w roku 1990? Brał(a) Pan(i) udział w ich organizacji, a może w kampanii wyborczej?
- Kiedy i jak rozpoczął(-ęła) Pan(i) pracę w samorządzie lokalnym?
- Jak Pan(i) ocenia rolę samorządu lokalnego po 30 latach od transformacji ustrojowej?

Małgorzata Machalska, burmistrz Lubonia

- Pamiętam entuzjazm, nadzieję i zaangażowanie, które towarzyszyły osobom biorącym udział w wyborach samorządowych w 1990 roku w Luboniu, działającym w Samorządowym Komitecie Obywatelskim, którego prace jako wolontariusz wspierałam. Kończyłam wówczas studia prawnicze i dzięki przemianom ustrojowym mogłam pisać pracę magisterską na podstawie źródeł objętych wcześniej całkowitą cenzurą.
- Pracę w samorządzie lokalnym rozpoczęłam w 2010 roku, zostając radną z ramienia Forum Obywatelskiego Luboń, a cztery lata później – burmistrzem miasta Luboń.
- Wprowadzenie instytucji samorządu lokalnego to jedna z najlepszych reform przeprowadzonych po przemianach politycznych, jakie zaszły od 1989 roku. Współdecydując w sprawach dotyczących naszego miej-

sca zamieszkania, mamy szansę zbudowania poczucia naszej współodpowiedzialności, a tym samym pobudzenia naszej aktywności.

Bartosz Derech, wójt Rokietnicy

- Miałem wtedy 11 lat, a w tym wieku człowiek ma inne priorytety. Natomiast pamiętam rozmowy rodziców przy kolacji i śledzenie w prasie i telewizji bieżących informacji. No i oczywiście pozostał w głowie utwór *Wind of Change*, pomimo dziecięcego wieku czułem, że dzieje się coś ważnego.
- W roku 2002 zostałem radnym, a cztery lata później wójtem.
- Jednym słowem – olbrzymia. Wystarczy spojrzeć na zdjęcia praktycznie każdej gminy w Polsce sprzed 30 lat. Zmieniły się budynki, infrastruktura, ale przede wszystkim zmieniliśmy się mentalnie. Jako mieszkańcy wiemy, że dużo zależy od nas, a nie tylko od decyzji centralnych. To jest olbrzymi sukces, który trudno kwestionować, natomiast należy o nim pamiętać i dalej rozwijać.

Grzegorz Wojtera, wójt Suchego Lasu

- W 1990 roku nie byłem jeszcze pracownikiem sektora samorządowego. Pamiętam, że brałem czynny udział w wyborach, głosując w swojej rodzinnej miejscowości – Nowe Miasto nad Wartą.
- Pracę w samorządzie rozpocząłem w grudniu 1994 po wygranym konkursie na sekretarza gminy Suchy Las, jako wójt pracuję nieprzerwanie od 1998 roku.
- Rola samorządu była i nadal jest kluczowa dla rozwoju kraju po 1989 roku.

Marian Szkudlarek, burmistrz Swarzędza

- Na przełomie lat 1989/1990 przeprowadziłem się do Swarzędza. Tu rozpocząłem pracę i otrzymałem mieszkanie w spółdzielni mieszkaniowej. Moja działalność społeczna rozpoczęła się od organów statutowych SM. Byłem członkiem rady osiedla, zastępcą przewodniczącego rady osiedla, a następnie członkiem Rady Nadzorczej. W wyborach roku 1990 nie uczestniczyłem, ponieważ zbyt krótko mieszkałem w Swarzędzu.
- W samorządzie gminnym pracę rozpocząłem w 2002 roku, zdobywając mandat radnego Rady Miejskiej. Po dwóch latach zostałem przewodniczącym Komisji Budżetu i tę funkcję pełniłem przez kolejną kadencję. W latach 2010–2014 byłem przewodniczącym Rady Miejskiej w Swarzędzu.

rzędu. Od roku 2014 jestem burmistrzem miasta i gminy Swarzędz (największej, bo 50-tysięcznej gminy w Wielkopolsce).

- Według mnie ustawa o samorządzie gminnym z 8 marca 1990 roku i wybory z 27 maja tego samego roku to najważniejsze daty w historii transformacji ustrojowej, które stały się początkiem ogromnego sukcesu naszych małych ojczyzn, miast i gmin. Bez tych dat nie byłoby dzisiejszej pięknej Polski.

Tadeusz Czajka, wójt Tarnowa Podgórnego

- Z racji charakteru mojej ówczesnej pracy zawodowej podczas kampanii wyborczej w 1990 roku byłem raczej obserwatorem niż czynnym jej uczestnikiem. W tym samym czasie przeprowadzałem się z Poznania do Jankowic, zaczynałem poznawać ludzi i okolicę i... zakochałem się w tej gminie. Wtedy także rozpocząłem prowadzenie własnej działalności gospodarczej, co pozwoliło mi zaangażować się w pierwsze działania na rzecz społeczności lokalnej.
- Najpierw byłem członkiem Komitetu Wodociągowania Jankowic, potem – w wyborach 1994 roku – zostałem wybrany do Rady Gminy II kadencji, a także zostałem wiceprzewodniczącym Zarządu Rady Gminy. Radnym i wiceprzewodniczącym zarządu byłem również w III kadencji. W IV zostałem przewodniczącym Rady Gminy. W 2006 roku wystartowałem w wyborach na wójta, które wygrałem. Funkcję tę sprawuję IV kadencję.
- Uważam, że samorząd lokalny to podmiot najlepiej reprezentujący mieszkańców. To tutaj kierują oni swoje kroki, gdy mają pomysły, inicjatywy, problemy. Dlatego rozumiem ideę przekazywania realizacji kolejnych zadań, czy to rządowych, czy to powiatowych – ale w ślad za tym bezwzględnie muszą być przekazane środki na ich realizację. Przykład Tarnowa Podgórnego bardzo dobrze pokazuje, że z powodzeniem można wykorzystać historyczną szansę na rozwój. 30 lat temu, po zmianach ustrojowych, nasi pierwsi samorządowcy opracowali plan strategicznego rozwoju naszej gminy, a potem wszyscy kolejni konsekwentnie go realizowali. Dzisiaj jesteśmy przykładem samorządowego sukcesu.

ODRODZENIE SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO
W POLSCE – KALENDARIUM

1. Obrady Okrągłego Stołu 18 grudnia 1988–4 marca 1989 r.: rozmowy przedstawicieli opozycji z Komitetu Obywatelskiego przy Lechu Wałęsie z reprezentantami ówczesnej władzy zakończone podpisaniem wspólnego stanowiska – tzw. Protokołu Końcowego, który dotyczył porozumienia w kwestii przyznania gminom osobowości prawnej, przekazania im części mienia państwowego, zapewnienia samodzielności finansowej przez ustanowienie źródeł dochodów stałych, potrzeby zapewnienia stałej ordynacji wyborczej oraz stworzenia możliwości zaskarżenia przez samorząd terytorialny decyzji władz państwowych do Naczelnego Sądu Administracyjnego i sądów powszechnych.
2. 29 grudnia 1989 r. sejm wprowadził około 80 zmian w Konstytucji z dnia 22 lipca 1952 r. Miały one zagwarantować udział samorządu terytorialnego w sprawowaniu władzy, co pozwalałoby na przygotowanie projektów ustaw samorządowych. Zmiany te zostały przyjęte przez senat 18 stycznia 1990 r.
3. 8 marca 1990 r. uchwalono nowelizację Konstytucji, w której zawarte było stwierdzenie, że „Rzeczpospolita Polska gwarantuje udział samorządu terytorialnego w sprawowaniu władzy”, oraz uzupełniono ją nowym rozdziałem poświęconym samorządowi (Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o zmianie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, poz. 94).
4. Przyjęcie ustaw z dnia 8 marca 1990 r.: o samorządzie terytorialnym oraz o ordynacji wyborczej do rad gmin. Pierwsza z nich ustaliła podstawy samorządu gminnego, druga – pozwoliła na przygotowanie i przeprowadzenie wyborów do nowo kształtujących się rad gminnych.
5. W kolejnych dwóch miesiącach zostały uchwalone następne ustawy z tak zwanego pakietu samorządowego:
  - Ustawa z dnia 22 marca 1990 r. o terenowych organach rządowej administracji ogólnej (Dz. U. 1990, nr 21, poz. 123);
  - Ustawa z dnia 22 marca 1990 r. o pracownikach samorządowych (Dz. U. 1990, nr 90, poz. 124);

- Ustawa z dnia 10 maja 1990 r. Przepisy wprowadzające ustawę o samorządzie terytorialnym i ustawę o pracownikach samorządowych (Dz. U. 1990, nr 32, poz. 191);
  - Ustawa z dnia 17 maja 1990 r. o podziale zadań i kompetencji określonych w ustawach szczególnych pomiędzy organami gminy a organami administracji rządowej oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. 1990, nr 34, poz. 198);
  - Ustawa z dnia 24 maja 1990 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. 1990, nr 34, poz. 201).
6. **27 maja 1990 r. przeprowadzono wybory samorządowe, co zapoczątkowało przebudowę administracji państwowej – od tej pory samorząd stanowi element ustroju państwa.**
- Ustawa z dnia 14 grudnia 1990 r. o dochodach gmin i zasadach ich subwencjonowania (Dz. U. 1990, nr 89, poz. 518) zastąpiona ustawą z dnia 10 grudnia 1993 r. o finansowaniu gmin (Dz. U. 1990, nr 129, poz. 600);
  - Ustawa z dnia 11 października 1991 r. o referendum gminnym (Dz. U. 1990, nr 110, poz. 473).
7. Postanowienia znowelizowanej Konstytucji zostały uchylone i zastąpione postanowieniami zawartymi w rozdziale V ustawy konstytucyjnej, tak zwanej Małej Konstytucji, z dnia 17 października 1992 r. o wzajemnych stosunkach między władzą ustawodawczą i wykonawczą Rzeczypospolitej Polskiej oraz o samorządzie terytorialnym.
8. Na mocy nowelizacji ustawy z 1992 r. o zmianie ustawy o samorządzie terytorialnym wprowadzono obowiązek powoływania komisji rewizyjnych. Ustawa określała zadania komisji oraz ich skład osobowy, a także tryb powoływania i odwoływania ich członków. Komisje były zobowiązane do składania sprawozdań ze swojej działalności.
9. Kolejną ustawę o finansowaniu gmin przyjęto 10 grudnia 1993 r. Ustawa ta uległa nowelizacji w 1995 r. w związku ze zmianami w systemie oświaty.

LEOPOLDA TYRMANDA SPOSÓB NA ŻYCIE

Rozalia Wojkiewicz*

Ja jestem czarująca żaba, żaba-playboy, żaba-epikurejczyk, żaba-viveur. Nikt bowiem dotąd nie zauważył, ile eleganckiego wdzięku kryje się [w] brzydocie ropuchy, ile zażywnej wytworności i urokliwej urody życia.

Leopold Tyrmand, *Szary notatnik*,
„A wartime log”, wrzesień 1965

olek. Poldek. Lopek. Loluś. Lo? Pisarz. Publicysta. Reporter. Admironator Warszawy. Poliglota. Intelktualista. Znamca jazzu. Aby kupić *Zlego*, wydaną w 1955 roku bestsellerową powieść kryminalną, należało trenować cierpliwość w gigantycznych kolejkach. Bez wątpienia Tyrmand był symbolem swojego pokolenia. „Na ogół gustuję zarówno w swym nazwisku, jak imieniu”, pisał, zmagając się jednak z dotkliwą świadomością wykluczenia. „Pomiatali mną w moim kraju w sposób fatalny” – notował. „I co ja takiego uczyniłem, że tak mną gardzili? Napisałem książkę, którą chcieli przeczytać wszyscy – i ci, którzy się z niej ucieszyli, i ci, którzy pomiatali. W zamian za to, że napisałem, ci, którzy się na tym znają, odmówili mi tytułu pisarza. To samo powiedzieli o mnie inni pisarze. Postanowili, że odtąd nie będzie mnie w ich antologiach

* Doktor, adiunkt Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu

i wyobrażeniach o literaturze. Nic nie mogę na to poradzić. Mogę tylko żywić cichą nadzieję, że kiedy ich nazwisk nie będą już rozeznawać nawet bibliotekarze, ja będę ciągle czytany na plażach i z kasetek szkolnych”¹. Cicha nadzieja została spełniona. Dla wielbicieli twórczości Tyrmanda rok 2020 ma charakter nader uroczysty, przypadają aż dwie rocznice – stulecie urodzin i trzydziestopięciolecie śmierci pisarza. „Ja będę żył długo”, mawiał autor *Złego*. „Tak jestem zaprogramowany”. Spełnia się zatem dobra przepowiednia.

Urodził się 16 maja 1920 roku w Warszawie, w zasymilowanej rodzinie żydowskiej. Nie wspominał o swoim pochodzeniu. Podobno mawiał, że wywodzi się ze szlachty kurlandzkiej. Na kartach *Dziennika 1954* zastanawiał się nad skandynawską etymologią własnego nazwiska. A co ciekawe, wymyślił je inny literat – Ernst Theodor Amadeus Hoffmann, jak to miał w zwyczaju czynić, zgodnie z obowiązującą pod koniec osiemnastego wieku polityką germanizacyjną. W języku niemieckim *Tier* oznacza zwierzę, *Mann* – człowiek, mąż, a *Mund* to pysk².

Tyrmand nieustannie przeobrażał życie w literaturę. Czytając jego powieści, felietony czy zapiski, tropi się ślady życia, a biografię studiuje jak dobrą beletrystykę. W 1938 roku, po ukończeniu gimnazjum im. Kreczmera w Warszawie, wyruszył do Paryża, by studiować architekturę w Państwowej Wyższej Szkole Sztuk Pięknych. Zachwycała go francuska metropolia:

Wiosna 1939, Paryż, koszykówka. Hot Club de France, architektura, pierwsze filmy Jean-Louis Barraulta, pływalnia w Cité Universitaire, tor wyścigowy w Saint-Cloud, koncert Duke’a Ellingtona w Palais Chaillot, dziewczęta, przyjaciele – Gary Gray i Michel Le Goer – atelier pana Chappey przy Rue Saint-Sulpice, ulicy muszkieterów, Beaux-Arts, konkurs przyjęcia, Paryż, Paryż, Paryż...³

Po wybuchu drugiej wojny światowej przebywał w Warszawie, a następnie wyjechał do Wilna, znajdującego się jeszcze pod administracją litewską, gdzie poznał Franciszka Walickiego. W 1940 roku rozpoczął

¹ L. Tyrmand, *Z notatnika dyletanta*, maszynopis, ILM-L. Cyt. za: *Alfabet Tyrmanda*, wstęp, wybór i opracowanie D. Pachocki, Kraków 2020, s. 173.

² M. Woźniak, *Biografia Leopolda Tyrmanda. Moja śmierć będzie taka, jak moje życie*, Warszawa 2016, s. 19–23, 33.

³ L. Tyrmand, *Dziennik 1954*, Warszawa 1989, s. 141.

pracę w „Prawdzie Komsomolskiej”, organie Komunistycznego Związku Młodzieży Litwy, zamieszczając na jej łamach felietony polityczne. Był też redaktorem naczelnym „Prawdy Pionierskiej”, dodatku dla dzieci.

W kwietniu 1941 roku, po nawiązaniu relacji z konspiracyjną grupą niepodległościową, został aresztowany przez NKWD. Osadzony w więzieniu na Łukiszkach, skazany na osiem lat odsiadki, 22 czerwca 1941 roku ucieka z transportu wywożącego Polaków na wschód ZSRR. By uniknąć identyfikacji, z fałszywymi dokumentami francuskimi zgłasza się na roboty do Niemiec. „Swoją drogą”, wspominał Ludwik Jerzy Kern, „to był jego genialny pomysł: dać się wywieźć na roboty do Niemiec... żeby ukryć się przed Niemcami!”⁴. Pracował jako tłumacz (a pamięć i słuch językowy miał nieprzeciętny, znał języki: francuski, norweski, niemiecki, rosyjski, angielski), robotnik kolejowy, kelner, palacz w hotelu i pucybut, a następnie steward na niemieckim statku handlowym, z którego w 1944 roku podjął próbę przedostania się do Szwecji. W norweskim porcie Stavanger został aresztowany, o czym napisze później w swoim pierwszym opowiadaniu *Niedziela w Stavanger*. Trafił do obozu jenieckiego w Grini, niedaleko Oslo.

Po wojnie Tyrmand odwiedzał Polskę kilkakrotnie. W Norwegii pracował między innymi dla Międzynarodowego Czerwonego Krzyża, jako korespondent Polpressu, w Kopenhadze jako pracownik poselstwa polskiego. Do Warszawy powrócił w 1946 roku. Rozpoczął karierę dziennikarską w Agencji Prasowo-Informacyjnej, należącej do „Czytelnika”, oraz w redakcji „Przekroju”, pisywał nadto do „Expressu Wieczornego”. Mnożnością zatrudnień mógłby obdarować gromadę bliskich. W 1947 roku zamieszkał w legendarnym gmachu organizacji Young Men’s Christian Association (YMCA, pieśczośliwie zwanym Ciocią Imcią), przy ulicy Kopnickiej 6, tuż obok placu Trzech Krzyży w Warszawie, gdzie stworzył swój pierwszy klub jazzowy, prowadzony wspólnie z Wojciechem Brzozowskim. Organizował *jam sessions*, wymyślił także słynny festiwal Jazz Jam-boree. Miłość do muzyki była, rzecz można, otchłanna:

Jazz to jest dla mnie przede wszystkim umiłowanie, które było we mnie od samego początku, kiedy byłem bardzo młodym chłopcem. Jazz to był wybór, to była jakaś konieczność. To istniało i określiło moją sylwetkę jako pisarza i określiło mnie kulturowo w każdym względzie. I to jest tak-

⁴ M. Woźniak, *Biografia Leopolda Tyrmanda...*, dz. cyt., s. 119.

że jakaś tradycja mego dzieciństwa. Ona nigdy nie wybyła, pozostała na zawsze⁵.

W 1948 roku, w trakcie Światowego Kongresu Intelktualistów w Obronie Pokoju we Wrocławiu, przeprowadził wywiady między innymi z Pablem Picassem oraz Michałem Szołochowem. Rok później zadebiutował w „Tygodniku Powszechnym” opowiadaniem *Kajaluk*. W 1950 roku Tyrmand został usunięty z redakcji „Przekroju” oraz Związku Zawodowego Dziennikarzy Polskich, gdyż w jednym ze sprawozdań z turnieju bokserskiego skrytykował radzieckich sędziów. Dzięki pomocy Stefana Kisielewskiego rozpoczął pracę w „Tygodniku Powszechnym”. Recenzował spektakle teatralne i koncerty. Krótco, czasopismo zamknięto bowiem z powodu odmowy druku pochlebnego nekrologu Stalina. Tym samym Tyrmand otrzymał nieoficjalny zakaz publikacji. Utrzymywał się z korepetycji i sprzedaży własnych opowiadań. Cierpiał. Rozczarowania tego czasu odzwierciedla polityczny *Dziennik 1954* (po raz pierwszy książka ukazała się w Londynie w 1980 roku, w kraju funkcjonowała w drugim obiegu aż do 1989 roku!) – o szarości Polski Ludowej, stalinizmie, życiu towarzyskim i uczuciowym, bo przecież celem literatury, oznajmił Tyrmand w *Zielonym notatniku*, „jest nieustanne badanie związków konieczności zachodzących w życiu i świecie. Bez względu na to, czy uważa ona te konieczności za wymierne czy niewymierne, zdeterminowane lub nie”⁶.

1954 rok był dla pisarza przełomowy, otrzymał zamówienie od wydawnictwa „Czytelnik” na powieść *Zły* (wyd. grudzień 1955), kryminał o powojennej Warszawie dedykowany jej mieszkańcom, który błyskawicznie stał się bestsellerem tłumaczonym na większość języków europejskich. Wykreował legendę. Pytany o tradycje literackie i inspiracje Tyrmand wskazywał *Operę żebraczą* Johna Gaya, *Operę za trzy grosze* Bertolta Brechta czy romanse Aleksandra Dumasa. Za zarobione pieniądze ze sprzedaży powieści autor zakupił Wartburga produkcji NRD. Twierdził: „Folklor warszawski, warszawska ballada miejska, zdradza podobieństwa do modelu paryskiego, a jednocześnie wykazuje silne pokrewieństwa z rosyjskim folklorem lumpenproletariackim”⁷.

⁵ *Jazz był aktem odwagi. Z Leopoldem Tyrmandem rozmawia Paweł Brodowski*, „Jazz Forum” 1985, nr 3. Cyt. za: *Alfabet Tyrmanda...*, dz. cyt., s. 148.

⁶ L. Tyrmand, *Zielony notatnik*, k. 30, recto, IPN BU 204/2/6. Cyt. za: jw., s. 200.

⁷ Tenże, *U brzegów jazzu*, Warszawa 2014. Cyt. za: jw., s. 103.

W 1955 roku ożenił się z Małgorzatą Rubel-Żurowską, studentką Akademii Sztuk Pięknych. Małżeństwo nie przetrwało długo. Drugą żoną pisarza została Barbara Hoff, dziennikarka „Przekroju”, projektantka mody, a moda, co warto podkreślić, stanowiła dla Tyrmanda istotny aspekt życia. Był wielbicielem stylu anglosaskiego. Jerzy Suszko nazwał go „komandosem Diora, zrzuconym na tyły przeciwnika”. Autor *Złego* lubował się w dobrym obuwiu, „finezji kołnierzyków”, krawatach (tylko z firmy Byron na Champs Élysées!) oraz intensywnie barwnych skarpetkach, będących swoistym manifestem przeciwko komunistycznej brzydocie, wszak pisał: „Komuniści, wbrew wszelkim zapewnieniom, dążą do szarości jako idealnego koloru, wyrażającego najlepiej ideał surowego, poważnego klimatu życia w ich społeczeństwach”⁸.

Tyrmand dbał o perfekcję wizerunku, lecz nie przepadał za własnym wyglądem, nie mógł pogodzić się z utratą włosów. W jednym z listów do Sławomira Mrożka zwierzał się:

Przeżywam tragedię i to prawdziwą, niekłamana literacko, biologiczną: łysieję. Po raz pierwszy stykam się z fizycznym ubywaniem mego organizmu, przeto [...] strach mnie ogarnia przed niewiadomym, coraz bardziej popadam w metafizykę i religianctwo⁹.

Mówiono o nim Dry Lolo – „wytrawny Lolo”. Jego subtelna wrażliwość estetyczna korespondowała z nienagannymi manierami. „Leopold”, opowiadała o nim Danuta Kętrzyńska, „był przede wszystkim człowiekiem bardzo dobrze wychowanym. Kimś, kto najlepiej pasowałby do towarzystwa Starszych Panów, Jerzego Wasowskiego i Jeremiego Przybory”¹⁰.

Do 1957 roku Tyrmand opublikował jeszcze *Wędrowki i myśli porucznika Stukutki*, *Gorzki smak czekolady Lucullus* oraz *U brzegów jazzu*. *Filip* zaś to ostatnia legalna książka. Nazywał ją pisarską „spowiedzią”, którą zdołał wydać na przekór cenzurze. Z poczuciem gigantycznej klęski notował:

Jestem pisarzem, któremu nie wydają książek, publicystą nie drukującym artykułów, dziennikarzem nie mającym wstępu do żadnych redakcji. Nikt nie chce ode mnie scenariuszy, nie błyszczę, nie bywam, nie mam rangi,

⁸ Tenże, *Rękopis D54*, 25 stycznia, z. 3, IH. Cyt. za: jw., s. 71.

⁹ Tenże, List do S. Mrożka z 11 grudnia 1965 roku. Cyt. za: jw., s. 204.

¹⁰ M. Urbanek, *Zły Tyrmand*, Warszawa 2019, s. 68.

nie stoję na szczepku. Po prostu nie ma mnie. Wszystko dlatego, że chcę w moim kraju żyć, myśleć i pracować tak, jak uważam za słuszne. Za to płacę nieprawidłowością istnienia i zakazem rozwoju¹¹.

Tymczasem w Londynie, w 1959 roku, ukazuje się *Siedem dalekich rejsów* (*Seven Long Voyages*). Notabene w 2019 roku w Darłowie, miejscu rozslawionym w tej mało znanej powieści, zamontowano ławeczkę Tyrmanda. Wielki skandal wywołało *Życie towarzyskie i uczuciowe* (1964), opublikowane na łamach „Kultury” – próba niefałszowanego realizmu, jak mawiał sam autor, wymierzając ostrze krytyki w warszawskie środowisko literacko-filmowe. Tyrmand bywał bezceremonialny, gdy pisał, że artyści:

Czasem natykają się na mnie, na ulicy, przy stoliku, na prywatce, i ja mówię im bez żenady, że to[,] co napisali, namalowali czy nakręcili, to gówno. Żadnych ceregieli, żadnego obwijania w skrzywienia, miny, niedomówienia¹².

Regularnie odmawiano mu paszportu ze względu na niekonwencjonalne koncepcje rzeczywistości. W 1965 roku Tyrmand wyrusza jednak w podróż po Europie i Izraelu – tutaj spotkał się z matką, Marylą z domu Oliwenstein, ocalałą z Zagłady. Udaje mu się wywieźć z Polski *Dziennik 1964* i maszynopis *Siedmiu dalekich rejsów*. W 1966 roku dotarł do Nowego Jorku. Kochał Amerykę, obdarzał ją, o czym opowiadał w jednym z wywiadów, wieloma „niesfałszowanymi uczuciami”. Utrzymywał się dzięki stypendium Departamentu Stanu USA. Publikował na łamach prestiżowego czasopisma „The New Yorker”, a ponadto w „The New York Times” i tygodniku „Reporter”. Wówczas ukazują się między innymi *Dziennik amerykański* oraz *Zapiski dyletanta*. „Ameryka dnia dzisiejszego”, zauważył z entuzjazmem, „to przede wszystkim różnorodność. Nieprawdopodobna, chwilami obłądana wielorakość”¹³. Tyrmand rzeka się obywatelstwa polskiego.

W latach 1968–1970 współpracował z londyńskimi „Wiadomościami” i paryską „Kulturą”. Angaż przerywa konflikt z Jerzym Giedroyciem.

¹¹ L. Tyrmand, *Dziennik 1954...*, dz. cyt., s. 231.

¹² Tenże, Maszynopis D54, 24 lutego, s. 30–31. Cyt. za: *Alfabet Tyrmanda...*, dz. cyt., s. 41.

¹³ Leopold Tyrmand o Ameryce. Wywiad z autorem „Złego”, „Ameryka” 1966, nr 94; *Gdzie tu Stasia?*, „Tygodnik Powszechny” 1981, nr 45. Cyt. za: jw., s. 32.

W 1971 roku Tyrmand ożenił się z Mary Ellen Fox, doktorantką iberystyki na Uniwersytecie Yale. W tym samym czasie zakończył także współpracę z magazynem „The New Yorker”. Amerykańscy czytelnicy nie byli, jak się okazało, przygotowani na otwarte rozrachunki z komunizmem. Artykuł *Spółdzielnia produkcyjna środków antykonceptyjnych imienia Róży Luksemburg* wydrukowano w 1972 roku w Nowym Jorku, a po polsku w Londynie pod tytułem *Cywilizacja komunizmu*. Jako wojujący konserwatysta Tyrmand otrzymał stanowisko wiceprezesa The Rockford College Conservative Institute. W 1977 roku z jego inicjatywy powstał „The Chronicles of Culture”. W 1981 roku został ojcem bliźniaków. Cztery lata później, 19 marca, zmarł na zawał serca w Fort Myers na Florydzie, został pochowany na cmentarzu Wellwood w Pinelawn na Long Island. Nie trwoniał życia, bo – jak pisał:

Co to znaczy? Czy trwonią życie ci, którzy nie zostawiają po sobie ani dzieci, ani dzieł? Jak można przekonać się o tym, że życia się nie strwoniło? Kiedyś dowodem był majątek, spokój i godność starości, przedłużenie gatunku, pozycja, nazwisko. A dziś? Majątek nie jest konieczny do spokojnej starości, wnuki – przy zagrożeniu atomowym i wyżu demograficznym – to wątpliwe osiągnięcie. Pozostaje udział w wielkich sprawach, świadomość własnej przydatności [...] ¹⁴.

I dodawał:

Oczywiście – nie powiem nic nowego, stwierdziwszy tomistycznie, że człowiek jest kłębowiskiem sprzeczności. Wydaje mi się jednak, że w owym chaosie przeciwstawięń zawarta jest jakaś wewnętrzna logika, objawiająca się w naszych czynach i postępkach. Dopiero brak owego ładu czy prawidłowości w sprzecznościach dowodzi całkowitej głupoty ¹⁵.

¹⁴ L. Tyrmand, *Z notatnika dyletanta*, maszynopis, ILM–L. Cyt. za: jw., s. 299.

¹⁵ Tegoż, *Rękopis D54*, 2 kwietnia, z. 8. Cyt. za: jw., s. 315.

MIESZKAŃCY POWIATU W POWSTANIACH ŚLĄSKICH I WOJNIE POLSKO-BOLSZEWICKIEJ. WSPOMNIENIE PO STU LATACH

Ryszard Chruszczewski*

UDZIAŁ MIESZKAŃCÓW DAWNEJ GMINY PIĄTKOWO W POLSKICH POWSTANIACH NA ŚLĄSKU W LATACH 1919–1921

Trzy powstania na Śląsku z lat 1919–1921, podobnie jak powstanie wielkopolskie 1918–1919, były efektem konfliktu interesów nie do pogodzenia. Zarówno Polacy, jak i Niemcy nie chcieli zrezygnować z posiadania przynajmniej części jednego z najlepiej rozwiniętych przemysłowo terenów w Europie. Górny Śląsk, ze swoimi kopalniami, hutami, rozbudowaną siecią komunikacyjną i rezerwami wykwalifikowanej siły roboczej, był niezbędny dla rozwoju gospodarczego odrodzonej po 123 latach zaborów Polski, ale także dla Niemiec, które po przegranej pierwszej wojnie światowej borykały się z kryzysem.

O losach Górnego Śląska zdecydowali politycy w czasie konferencji wersalskiej w 1919 roku. Ustalono, że odbędzie się tam plebiscyt, którego termin wyznaczono na 20 marca 1921 roku, a nad jego przebiegiem będzie czuwała Międzysojusznicza Komisja Rządząca i Plebiscytowa na Gór-

* Nauczyciel historii w Szkole Podstawowej nr 1 im. Wojciecha Bogusławskiego w Suchym Lesie

nym Śląsku. Co ciekawe, obie strony zainteresowane tym obszarem od samego początku brały pod uwagę możliwość przegrania plebiscytu i na tę okoliczność prowadziły przygotowania do rozwiązania siłowego, czyli realizacji zbrojnego powstania. Nim jednak plebiscyt się odbył, wybuchły na Śląsku dwa powstania. Warto choć w skrócie o nich wspomnieć, aby ukazać tło wydarzeń z 1921 roku.

Pierwsze powstanie śląskie trwało od 16 do 24 sierpnia 1919 roku. Zostało zorganizowane przez Polską Organizację Wojskową (dalej POW) Górnego Śląska w celu przyłączenia spornych ziem do Polski. Po sukcesie powstania wielkopolskiego liczone, że osłabione pierwszą wojną światową Niemcy nie zdołają utrzymać tego obszaru w swoich granicach. Innymi przyczynami zbrojnego zrywu były zwolnienia polskich górników w kopalniach, żądania podwyżek płac oraz brutalność niemieckich sił porządkowych wobec ludności polskiej. 15 sierpnia 1919 roku, w Mysłowicach, oddział straży niemieckiej – Grenzschutz Ost – otworzył ogień do górników. Zginęło kilka osób, wiele zostało rannych. Zdarzenie to stało się bezpośrednim impulsem do wybuchu powstania. Była to nierówna walka polskich górników z dobrze uzbrojonymi niemieckimi oddziałami, a jednocześnie jasny sygnał dla polityków europejskich, których decyzje nie uwzględniały oczekiwań ludności polskiej Śląska.

Po klęsce pierwszego powstania śląskiego wielu powstańców i członków ich rodzin zostało zmuszonych do opuszczenia swoich domów lub uciekło przed niemieckimi represjami. Niektórzy z nich osiedlili się na terenie Wielkopolski, w miejscowościach należących do dawnej gminy Piątkowo. Wśród nich byli: mieszkaniec Piątkowa **Franciszek Ciernioch** i mieszkańcy Chłudowa – **Paweł Kubis**, **Piotr Dybała**, **Wawrzyn Dybała**, **Wojciech Dybała**, **Jan Koziółek**, **Paweł Janke**, **Paweł Pampuch** i **Feliks Gregulec**.

Drugie powstanie śląskie trwało od 19 do 25 sierpnia 1920 roku. Ono również było nadzieją na odłączenie Górnego Śląska od Niemiec i włączenie go do Rzeczypospolitej. Chodziło też o usunięcie z terenu objętego plebiscytem niemieckich bojówek, wspieranych przez policję bezpieczeństwa (Sipo), które były Polaków i utrudniały organizowanie wieców i uroczystości patriotycznych. Podobnie jak powstanie z 1919 roku, to również nie uzyskało znaczącego wsparcia ze strony polskiej. W tym samym czasie trwały krwawe boje o obronę Warszawy, a następnie kontrofensywa wojsk polskich, która angażowała wszystkie dostępne siły. Skutkami tego zbrojnego wystąpienia były utworzenie polsko-niemieckiej Policji Plebiscytowej (Apo) oraz oficjalna likwidacja POW Górnego Śląska. Nieoficjal-

nie organizacja ta działała nadal pod nazwą Centrala Wychowania Fizycznego. Trudno też nie odnieść wrażenia, że dwa pierwsze powstania, które wybuchały dość spontanicznie, miały zwrócić uwagę międzynarodowej społeczności na problem etniczny Górnego Śląska oraz nagłośnić w Europie sytuację ludności polskiej na tym obszarze. Możliwa jest również hipoteza, że celem dwóch pierwszych powstań było przygotowanie Ślązaków do powstania „właściwego”, zrealizowanego przy pełnym zaangażowaniu państwa polskiego.

W przeprowadzonym w marcu 1921 roku plebiscycie większość mieszkańców Górnego Śląska wypowiedziała się za przynależnością tego terenu do Niemiec. Klęska plebiscytowa i, w konsekwencji, niekorzystne dla Polski propozycje podziału Śląska przyspieszyły przygotowania do trzeciego powstania. Polskie władze wojskowe zgromadziły na obszarach przygranicznych ze Śląskiem magazyny broni, amunicji i żywności. Przygotowane zostały również szpitale polowe oraz środki transportu i łączności. Z jednostek wojska polskiego oddelegowywani byli oficerowie do organizacji i dowodzenia oddziałami powstańczymi. Z całego kraju przybywali na Górny Śląsk ochotnicy, chcący walczyć o polskość tych ziem.

Wkład Wielkopolski i jej mieszkańców w organizację oraz przebieg trzeciego powstania śląskiego był znaczący. Jego dyktatorem był związany z Wielkopolską Ślązak – Wojciech Korfanty¹. Głównodowodzącym sił powstańczych został podpułkownik hrabia Maciej Mielżyński (ziemianin z Wielkopolski), a po jego odwołaniu podpułkownik Kazimierz Zenteller (Wielkopolanin i powstaniec wielkopolski). Ludność cywilna przekazywała zapasy żywności i ubrań dla walczących oddziałów. W zrywie tym licznie uczestniczyli oddelegowani żołnierze z Armii Wielkopolskiej, a także parę tysięcy ochotników (często byłych powstańców wielkopolskich). Wśród nich byli również mieszkańcy dawnej gminy Piątkowo. Józef Skoczyński z Suchego Lasu w marcu 1919 roku został przeniesiony na lotnisko Góra pod Jarocinem. Jego zadaniem były loty rozpoznawcze oraz loty z ulotkami na Śląsk. Latał w rejon Gliwic i Katowic, zrzucając ulotki nawołujące Ślązaków do powstania przeciwko Niemcom. W czasie jednego z tych lotów jego samolot został ostrzelany przez Niemców i zmuszony do lądowania. Pilot – sierżant Stanisław Wrembel, wyszedł z tego bez szwanku, ale obserwator – sierżant Skoczyński, miał zgniecioną klatkę piersiową i ranę nogi. Dzięki pomocy okolicznych Polaków do-

¹ W czasie powstania wielkopolskiego był członkiem Naczelnej Rady Ludowej. Domagał się włączenia do Polski wszystkich ziem byłego zaboru pruskiego, w tym Górnego Śląska.

stał się do szpitala w Ostrowie Wielkopolskim, a następnie do Poznania². Pochodzący z Rakowni **Stanisław Miliński** wspominał: „[...] W styczniu 1921 roku zostałem wraz z innymi kolegami wysłany przez Dowództwo Żandarmerii Wojskowej w Poznaniu do Sosnowca, do grupy operacyjnej pod dowództwem Hr. Mielżyńskiego (Nowina Doliwa), aby znów organizować do III-go Powstania Śląskiego, i tam przebywałem do maja 1921 roku [...]”³. **Józef Jakubowski** mieszkał w Piątkowie. Początkowo był instruktorem pilotów i obserwatorów w I Eskadrze Wielkopolskiej. Odbywał też loty nad Śląskiem z ulotkami wzywającymi do powstania⁴. **Józef Weiss**⁵ z Zielątkowa uczestniczył w trzecim powstaniu śląskim jako dowódca kompanii sanitarnej.

5 lipca 1921 roku walczące strony zawarły rozejm. Mimo że w posiadaniu Niemiec pozostała większa część Górnego Śląska, to jednak na terenach przyznanych Polsce znajdowało się więcej zakładów przemysłowych, niezbędnych dla rozwoju gospodarczego państwa.

Kończąc niniejsze rozważania, warto zastanowić się nad jeszcze jedną kwestią. Jest nią samo określenie tego, co się wydarzyło. W polskiej historiografii (również w podręcznikach szkolnych) występuje nazwa „powstania śląskie”. W odniesieniu do pierwszych dwóch powstań z 1919 i 1920 roku można się z nią częściowo zgodzić. Jednak w przypadku trzeciego wystąpienia zbrojnego z 1921 roku nazwa ta jest nieprecyzyjna. Powstanie to nie wybuchło wyłącznie z wewnętrznej potrzeby Ślązaków, aby wyzwolić się spod niemieckiego ucisku własnymi siłami i środkami (jak to miało miejsce w przypadku Wielkopolan). Zostało ono zorganizowane w dużej mierze przez ludzi z zewnątrz regionu, na polecenie polskiego rządu, aby odłączyć Górny Śląsk od Niemiec i przyłączyć go do Polski. Taka była polska racja stanu i dlatego nie oszczędzono środków na jej realizację. Dzięki politycznemu wsparciu Francji (najbardziej zainte-

---

² Na podstawie materiałów archiwalnych Koła ZBoWiD w Suchym Lesie i artykułu pt. *Lotnictwo Powstania Wielkopolskiego 1918–1919*, który ukazał się w „Gazecie Poznańskiej” nr 45 z 22–23 lutego 1964 r. Zob. też R. Chruszczewski, *Mieszkańcy gminy Suchy Las i okolic w Powstaniu Wielkopolskim*, Poznań 2016, s. 85–86.

³ S. Miliński, *Z przebiegu Powstania Wielkopolskiego w Biedrusku i okolicy*, Wojskowy Instytut Historyczny w Warszawie, M i D WIH, sygn. I / 2 / 13.

⁴ Na podstawie wspomnień Józefa Jakubowskiego, spisanych przez Zenona Pilarczyka w dniu 27 grudnia 1976 roku, oraz materiałów archiwalnych Koła ZBoWiD w Suchym Lesie.

⁵ Na podstawie informacji uzyskanych od pana Teodora Chudzińskiego z Zielątkowa oraz ze strony <http://powstancywielkopolscy.pl/pl/> [dostęp: 17.04.2020].

resowanej gospodarczym osłabieniem Niemiec) Polsce udało się odnieść sukces.

W związku z tym bardziej stosownym wydaje się określenie trzeciego powstania śląskiego mianem „polskiego powstania na Śląsku” w 1921 roku. Bez pomocy polskiego rządu i zakrojonej na szeroką skalę akcji propagandowej (trwającej prawdopodobnie już od 1919 roku, w której uczestniczyli również dwaj piloci z terenu dawnej gminy Piątkowo) sami Ślązacy nie wyzwoliliby się spod niemieckiego panowania i nie przyłączyliby Górnego Śląska do Polski.

Pamięć o powstańcach śląskich nadal jest żywa i kultywowana wśród członków ich rodzin mieszkających na terenie gminy Suchy Las. 10 listopada 2019 roku na cmentarzu parafialnym w Chludowie odsłonięto pamiątkową tablicę poświęconą powstańcom śląskim, którzy pod wpły-

Tablica na cmentarzu w Chludowie
 fot. Andrzej Ogórkiewicz

wem niemieckich represji musieli opuścić swoje domy na Śląsku i zamieszkać w Chludowie. Uroczystość miała charakter patriotyczny i religijny. Uczestniczyły w niej rodziny powstańców, przybyłe z różnych stron Polski, mieszkańcy Chludowa oraz innych gminnych miejscowości. Mszy świętej przewodniczył rektor Domu Misyjnego ojców werbistów – o. Jan Wróblewski, który wygłosił również okolicznościowe kazanie⁶.

Na tablicy widnieje napis:

PAMIĘCI

POWSTAŃCÓW ŚLĄSKICH
1919 – 1920 – 1921
I OSÓB REPRESJONOWANYCH
OSIEDLONYCH W CHLUDOWIE

PIOTR DYBAŁA
WAWRZYN DYBAŁA
WOJCIECH DYBAŁA
FELIKS GREGULEC
PAWEŁ JANKE
JAN KOZIOŁEK
PAWEŁ KUBIS
PAWEŁ PAMPUCH

*Naród, który traci pamięć
traci sumienie*
ZBIGNIEW HERBERT

CHLUDOWO 2019 RODZINY POWSTAŃCÓW

---

⁶ Zob. więcej na: <https://www.chludowo.werbisci.pl/2019/11/17/mieszkancy-chludowa-ucztili-pamiec-powstancow-slaskich/> [dostęp: 17.04.2020].

MIESZKAŃCY Z TERENU OBECNEJ GMINY SUCHY LAS
I OKOLIC W WOJNIE POLSKO-BOLSZEWICKIEJ

Dla mieszkańców dawnej gminy Piątkowo (obecnej Suchy Las) wojna polsko-bolszewicka wpisywała się w pewien ciąg wydarzeń w walce o wolność i ustalenie granic państwa, począwszy od powstania wielkopolskiego, przez powstania na Śląsku z lat 1919–1921 roku, a na wojnie z Rosją bolszewicką kończąc. Zwłaszcza ustalenie, kto był uczestnikiem wojny z Rosją, w przypadku niektórych osób jest szczególnie trudne lub nawet niemożliwe.

Dziś, po stu latach od tamtych wydarzeń, całkowitej pewności mieć nie będziemy, ale z dużą dozą prawdopodobieństwa można założyć, że osoby, które służyły w wojsku do 1921 roku lub dłużej, a następnie zostały zdemobilizowane, uczestniczyły w wojnie polsko-bolszewickiej, przynależąc do oddziałów ochotniczych lub w inny sposób zabezpieczając działania jednostek frontowych. To dość odważna hipoteza (zapewne obarczona błędem), jednak przemawia za nią parę faktów. Odradzające się państwo polskie nie miało utrwalonych granic i należało o nie walczyć. Powstańcy wielkopolscy, którzy weszli w skład Armii Wielkopolskiej, walczyli na froncie wschodnim; dotyczy to również młodzieży objętej poborem do wojska już po zakończeniu powstania. Gdy działania wojenne przyjęły niekorzystny dla Polski obrót i wojska rosyjskie oblegały Warszawę, do jej obrony zgłaszali się ochotnicy z całego kraju. Było to zjawisko o charakterze masowym. Jednak zbrodnia katyńska oraz inne wydarzenia drugiej wojny światowej, a po niej zmiany ustrojowe w naszym kraju spowodowały, że ludzie zaczęli ukrywać fakt swojego udziału w tym konflikcie. W okresie Polski Ludowej, gdy Związek Radziecki był przedstawiany jako największy sojusznik Polski, ludzie, którzy walczyli z Rosją, musieli milczeć lub liczyć się z daleko idącymi konsekwencjami swoich czynów z przeszłości⁷. Wielu, ze strachu przed represjami, nigdy nic nie powiedział

---

⁷ Pierwszymi ofiarami zemsty Stalina za przegraną bitwę warszawską, i ogólnie za całą wojnę polsko-bolszewicką, byli polscy oficerowie zamordowani w Katyniu oraz innych miejscach na terenie byłego ZSRR. Znajdowali się wśród nich nie tylko zawodowi wojskowi, ale również rezerwiści (weterani wojny polsko-bolszewickiej), powołani do wojska w celu obrony ojczyzny we wrześniu 1939 roku. Jedyną znaną osobą z terenu należącego do gminy Suchy Las, zamordowaną w Katyniu, był Wacław Leitgeber z Chojnicy. Nieznane są również losy mieszkańca Soboty (kapitana rezerwy Józefa Frydrychowicza), który we wrześniu 1939 roku dostał się do niewoli i wszelki ślad po nim zaginął. Nie ma dowodów na to, że za jego śmierć odpowiadają Rosjanie, ale biorąc pod uwagę

ło na ten temat. Inni czasem dopiero u schyłku życia informowali członków swoich rodzin o udziale w tej wojnie. Obecnie, jeśli dokumenty lub rodziny tego nie potwierdzają, jedyną poszlaką wskazującą, że ktoś mógł być uczestnikiem wojny polsko-bolszewickiej, jest czas odejścia z wojska. To niewiele, ale uwzględniając daty trwania tego konfliktu, wydaje się ona prawdopodobna i warta zastanowienia.

Cennym źródłem wiedzy o uczestnikach wojny z Rosją bolszewicką były materiały archiwalne Koła Związku Bojowników o Wolność i Demokrację (dalej ZBoWiD) w Suchym Lesie. W trakcie analizy wspomnień powstańców wielkopolskich, wywiadów przeprowadzonych z nimi, wniosków o nadanie odznaczeń państwowych i formularzy osobowych pojawiały się informacje dodatkowe. Niektórzy powstańcy przyznawali się do udziału w tym konflikcie, podawali stopień wojskowy, miejsca walk, uzyskane odznaczenia bądź mówili o odniesionych ranach. Inni podawali informacje o swoim udziale w pierwszej wojnie światowej i powstaniu wielkopolskim, zaznaczając, że odeszli z wojska dopiero w 1921 roku lub krótko po tej dacie. Wiele wartościowych informacji dostarczyły rodziny walczących w wojnie polsko-bolszewickiej powstańców wielkopolskich, którzy nie należeli do organizacji ZBoWiD. Na uznanie zasługuje projekt „Lista odznaczonych Wielkopolskim Krzyżem Powstańczym” autorstwa Wielkopolskiego Towarzystwa Genealogicznego „Gniazdo”. Pozwolił on zidentyfikować wielu dotąd nieznanym powstańców, którzy następnie służyli w Armii Wielkopolskiej i walczyli z bolszewikami. Pewnym źródłem informacji są również okoliczne cmentarze. Na przykład na cmentarzu parafialnym w Chłudowie spoczywa dwóch bohaterów wojny polsko-bolszewickiej odznaczonych Orderem Virtuti Militari.

Wszystkie wymienione niżej osoby były powstańcami wielkopolskimi lub żołnierzami Armii Wielkopolskiej z terenu gminy Suchy Las i jej okolic⁸. Przy nazwiskach mieszkańców tego obszaru, których udział w woj-

---

skrupulatność Niemców w dokumentowaniu swoich działań, ich współpracę ze służbami rosyjskimi w zakresie wymiany jeńców oraz z premedytacją utrwalane przez Rosjan kłamstwo obarczające odpowiedzialnością za zbrodnię katyńską Niemców – nie można tego definitywnie wykluczyć. Po drugiej wojnie światowej stosunek władz komunistycznych do żołnierzy II Rzeczypospolitej był w większości negatywny. Osoby, które przyznawały się do udziału w wojnie z Rosją bolszewicką, mogły trafić do więzienia lub mieć problemy w karierze zawodowej.

⁸ Zob. więcej w: R. Chruszczewski, *Mieszkańcy gminy Suchy Las i okolic w Powstaniu Wielkopolskim*, Poznań 2016.

nie z Rosją bolszewicką został potwierdzony, widnieje krótka informacja o miejscu walk. W przypadku ludzi służących w wojsku w okresie trwania tego zbrojnego konfliktu, których udziału w nim nie udało się potwierdzić (choć wydaje się prawdopodobny), widnieje dopisek „przypuszczalnie”. Niemniej jednak jest niemal pewne, że nie są to wszyscy uczestnicy wojny polsko-bolszewickiej pochodzący z tych terenów. Prawdopodobnie informacje o niektórych z nich spoczywają jeszcze w domowych archiwach lub zostały bezpowrotnie utracone wraz z ich śmiercią.

Z Biedruska:

Przypuszczalnie: **Jan Marczak, Ignacy Kryger**

Z Chłudowa:

Antoni Gramsch

Po zakończeniu powstania wielkopolskiego pozostał w wojsku w stopniu starszego szeregowego. W wojnie polsko-bolszewickiej walczył pod Lwowem i Ralkami na Białorusi. Był dwa razy ranny. W latach 1922–1928 jako inwalida wojenny przebywał pod opieką rodziny. Za zasługi w czasie wojny i wieloletnią służbę wojskową odznaczony został Medalem Niepodległości, Odznaką Honorową „Orlęta”, przyznaną za udział w walkach o Lwów, oraz Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski.

Roman Mleczak

W szeregach Armii Wielkopolskiej walczył w wojnie polsko-bolszewickiej. Z wojska odszedł w 1926 roku w stopniu sierżanta.

Franciszek Paczkowski

Po zakończeniu powstania wielkopolskiego wstąpił do wojska i służył w 68. Pułku Piechoty. Uczestniczył w walkach podczas wojny polsko-bolszewickiej. Miał stopień sierżanta. Za wykazane męstwo został odznaczony srebrnym krzyżem Orderu Virtuti Militari V klasy.

Wojciech Zbierski

30 czerwca 1920 roku jako ochotnik walczył w obronie ojczyzny w wojnie polsko-bolszewickiej w 14. Wielkopolskim Pułku Artylerii Lekkiej. 5 sierpnia 1920 roku przeniesiono go do 3. Batalionu 214. Ochotniczego Wielkopolskiego Pułku Artylerii Polowej. 1 października 1920 roku Wojciech Zbierski został przeniesiony do rezerwy.

Przypuszczalnie: **Jan Chudziński, Jan Drejerczak, Antoni Hałas, Jan Kramer, Stanisław Rok, Franciszek Kromolicki, Józef Januszak, Wit Nowakowski, Stefan Szczepan Sklepik**

Z Chojnicy (obecnie nie istnieje):

Wacław Leitgeber

W czasie wojny polsko-bolszewickiej, od sierpnia 1919 roku, walczył na froncie litewsko-białoruskim. W 1920 roku był szefem zarządu fortyfikacyjnego Twierdzy Poznań. W 1921 roku w stopniu porucznika został przeniesiony do rezerwy. W 1939 roku ponownie wstąpił do wojska. Został mianowany komendantem placu 3. Pułku Lotniczego w Ławicy. W czasie wycofywania się jednostki, 18 września 1939 roku, w okolicy Trembowoli dostał się do rosyjskiej niewoli. Uwięziono go w obozie w Kozielsku. W kwietniu 1940 roku, wraz z innymi polskimi oficerami, został zamordowany przez Rosjan w lesie katyńskim koło Smoleńska. Spoczywa na Polskim Cmentarzu Wojennym w Katyniu.

Przypuszczalnie: **Franciszek Kromolicki, Franciszek Wiese**

Z Glinna (obecnie nie istnieje):

Przypuszczalnie: **Franciszek Łuczak**

Z Gołęczewa:

Franciszek Lamch

Saper, uczestnik wojny polsko-bolszewickiej, sierżant Wojska Polskiego.

Przypuszczalnie: **Walenty Grześkowiak**

Z Knyszyna (obecnie nie istnieje):

Przypuszczalnie: **Ignacy Drewnik**

Z Moraska (od 1987 roku w granicach Poznania):

Stefan Błażejowski

W trakcie wojny polsko-bolszewickiej walczył pod Kijowem, a następnie pod Warszawą. W 1923 roku został zwolniony z wojska i przybył do Moraska.

Z Naramowic (od 1925 roku w granicach Poznania):

Przypuszczalnie: **Andrzej Promiński**

Z Piątkowa (od 1973 roku w granicach Poznania):

Józef Jakubowski

Wraz z 1. Eskadrą Wielkopolską został skierowany na front wschodni, gdzie wykonywał loty nad Berezyną. Po wojnie polsko-bolszewickiej został pilotem oblatywaczem w 3. Pułku Lotniczym w Ławicy.

Andrzej Olejniczak

W 1920 roku walczył o Wilno i Lidę. 21 listopada 1921 roku został zwolniony z wojska i wrócił do pracy w majątku hrabiego Turno w Objezierzu.

Antoni Klimecki

Walczył na froncie w wojnie polsko-bolszewickiej w rejonie Lwowa i Bobrujska. Od 1921 roku służył w 25. Pułku Ułanów Wielkopolskich. Służbę wojskową zakończył w 1929 roku w stopniu wachmistrza.

Przypuszczalnie: **Wawrzyn Kudliński, Wincenty Łaszewski, Jan Tomczak, Leon Gawlak, Roman Nowacki, Marcin Nowicki, Waclaw Turkiewicz, Antoni Konieczny**

Z Psarskich (od 1940 roku w granicach Poznania):

Franciszek Lehman

Po zakończeniu powstania wielkopolskiego, wraz z kompanią telefoniczną 15. Pułku Ułanów Poznańskich, wyjechał na front wschodni, gdzie walczył z bolszewikami. W wojsku pozostał do 1939 roku w stopniu starszego sierżanta.

Przypuszczalnie: **Stanisław Maciaszyk, Franciszek Piechowiak, Wojciech Smierzchała, Jan Śmieszala**

Z Radojewa (od 1987 roku w granicach Poznania):

Jan Skrzypczyk

18 kwietnia 1919 roku dostał przydział do 7. Dywizjonu Artylerii Konnej Wielkopolskiej, z którym walczył na froncie wojny polsko-bolszewickiej. Po wojnie wraz z 7. DAK wrócił do Poznania i służył w nim (w łączności) do 15 kwietnia 1926 roku. Służbę wojskową zakończył w stopniu wachmistrza.

Przypuszczalnie: **Franciszek Czapla, Franciszek Szykolewski**

Z Soboty (obecnie w gminie Rokietnica):

Przypuszczalnie: **Józef Frydrychowicz, Józef Galas**

Z Suchego Lasu:

Józef Bratkowski

Po powstaniu wielkopolskim, do 1921 roku, walczył na froncie wschodnim w wojnie polsko-bolszewickiej.

Stanisław Ciechanowski

Po zakończeniu powstania wielkopolskiego nadal pełnił służbę wojskową jako zawodowy podoficer. Służył w 7. Dywizjonie Artylerii Konnej w stopniu starszego sierżanta. W szeregach tej jednostki uczestniczył w walkach na wschodzie. Służbę wojskową zakończył 30 czerwca 1935 roku i przeszedł na emeryturę.

Jan Chudziński

Uczestniczył w wojnie polsko-bolszewickiej, walcząc o Kijów, oraz w bitwie warszawskiej.

Teofil Chudziński

Brał udział w walkach na wschodzie o wyzwolenie Polski. W 1919 roku został odznaczony Krzyżem Walecznych.

Grzegorz Djaczenko

W 1920 roku, w trakcie wojny polsko-bolszewickiej, bronił Warszawy.

Józef Skoczyński

Należał do 13. Eskadry Wielkopolskiej. W latach 1920–1921 uczestniczył w wojnie polsko-bolszewickiej, walcząc w rejonie Smoleńska. Tam, nad Berezyną, na wysokości około 600 metrów w jego samolocie odpadło skrzydło i maszyna spadła na ziemię. Pilot Juraszek zginął na miejscu, a nawigator Skoczyński został ciężko ranny. Po powrocie do zdrowia został przeniesiony na Stację Lotniczą Ławica, gdzie dowodził 2. kompanią. W 1922 roku Józef Skoczyński został zwolniony z wojska z powodu inwalidztwa wojennego w stopniu chorążego lotnictwa. Został odznaczony Krzyżem Walecznych, Medalem Niepodległości – za nawiązanie łączności z powstańcami śląskimi – i Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski.

Jan Spychała

Brał udział w walkach wojny polsko-bolszewickiej. Służył w łączności, awansując 10 stycznia 1919 roku na starszego szeregowego, 30 maja 1919 roku na kaprała, 1 marca 1920 roku na plutonowego i 27 sierpnia 1920 roku na sierżanta. 23 stycznia 1939 roku został odznaczony Medalem Niepodległości za udział w wojnie polsko-bolszewickiej.

Przypuszczalnie: **Franciszek Zieliński, Franciszek Krych, Jan Krzyżański**

Ze Strzeszyna (od 1940 roku w granicach Poznania):

Józef Czarnecki

Po zakończeniu powstania uczestniczył w wojnie polsko-bolszewickiej, walcząc o Lwów. Z wojska wystąpił 16 kwietnia 1922 roku w stopniu kaprała.

Ze Strzeszynka (od 1940 roku w granicach Poznania):

Przypuszczalnie: **Edward Stęsik**

Z Zielątkowa:

Antoni Andrzejewski

W czasie wojny polsko-bolszewickiej był bombardierem w 28. Pułku Artylerii Lekkiej. Prawdopodobnie za zniszczenie rosyjskiego pociągu pancernego został odznaczony Orderem Virtuti Militari V klasy.

Przypuszczalnie: **Franciszek Jankowiak, Adam Krysztofiak**

Ze Złotnik:

Walenty Domik

Po zakończeniu powstania wielkopolskiego pozostał w wojsku do 16 lipca 1921 roku w stopniu starszego sierżanta. Uczestniczył w kampanii kijowskiej podczas wojny polsko-bolszewickiej w 1920 roku.

Przypuszczalnie: **Józef Lissowski, Ignacy Piechowiak, Franciszek Lisiecki, Józef Rewers, Andrzej Urbaniak**

Z Żydowa (obecnie w gminie Rokietnica):

Przypuszczalnie: **Stefan Borysiak, Władysław Zastróżny**

SZKOŁY IM. JANA PAWŁA II NA TERENIE POWIATU

Marta Gensler*

Patronami szkół zostają najczęściej osoby, grupy osób lub instytucje, które są wpisane w historię kraju lub historię lokalną. Postacie patronów to zazwyczaj bohaterowie cieszący się autorytetem, zasłużeni dla kraju lub regionu na niwie politycznej, kulturalnej, społecznej lub osoby cenione ze względu na cechy charakteru i szlachetność zachowania. Między patronem a instytucją, której patronuje, nawiązuje się pewna relacja. Patron powinien stać się autorytetem dla osób tworzących daną zbiorowość szkolną. Cechy lub osiągnięcia wybranej postaci powinny nabrać wartości uniwersalnej, być wspólne dla wszystkich tworzących społeczność osób. Dlatego też instytucja patrona szkoły daje okazję do kształtowania myślenia pozytywnego poprzez dostrzeganie w osobowości człowieka cech dodatnich¹. Jego opiekuńcza rola skupia się zatem na funkcji kształcącej i wychowawczej. Niezwykle ważny jest sam wybór patrona – powinien on być przemyślany i świadomy. Aby idea patronatu miała sens, istotne jest również zaznajamianie członków danej zbiorowości z życiem i spuścizną osoby, która użyczyła imienia szkole. Dzięki temu

---

* Nauczycielka w Szkole Podstawowej im. Jana Pawła II w Suchym Lesie

¹ A. Bobrowski, *O patronie, patronach i o patronacie*, w: *Patron szkoły – promieniowanie wartości*, pod red. D. Cizek, Tarnów 2009, http://edunet.tarnow.pl/res/edunet_portal/patron/_o_patronie_patronach_i_patronacie__a._borowski.pdf [dostęp: 18.05.2020].

patron przestaje być anonimową jednostką, a staje się postacią bliską i dobrze rozpoznawaną².

PATRONI POLSKICH SZKÓŁ

Wybór patrona placówki oświatowej jest wspólną decyzją dyrekcji, gromady pedagogicznego, uczniów oraz ich rodziców. Najczęściej wybieranym patronem szkół w Polsce jest Jan Paweł II, który patronuje ponad tysiącu placówek oświatowych³. Według „Wykazu szkół i placówek oświatowych na dzień 30 września 2018 roku” w samym województwie wielkopolskim sześćdziesiąt dwie szkoły noszą imię Jana Pawła II⁴. Spośród nich cztery znajdują się na terenie powiatu poznańskiego. Są to szkoły podstawowe w Szczodrzykowie, Suchym Lesie, Paczkowie i Tarnowie Podgórnym. Decyzją sejmiku z dnia 12 grudnia 2019 r. ustanowiono Rokiem Świętego Jana Pawła II. Nałożyły się na to dwie ważne rocznice: setna rocznica urodzin (18.05.1920) oraz piętnasta rocznica śmierci (2.04.2005) Karola Wojtyły, Ojca Świętego⁵. Korzystając z tej okazji, warto pokrótce opisać szkoły z powiatu poznańskiego, które noszą imię Jana Pawła II, oraz poszukać powodu popularności wyboru tej postaci na patrona tak wielu placówek edukacyjnych.

² U. Blicharz, *Nadanie imienia szkole w świetle przepisów prawa a ceremoniał szkolny*, w: *Patron szkoły...*, dz. cyt. https://edunet.tarnow.pl/res/edunet_portal/patron/_nadanie_im_szkole..._u_blicharz.pdf [dostęp: 18.05.2020].

³ *Patroni naszych szkół*, <https://szescstopni.wordpress.com/2015/04/21/patroni-naszzych-szkol/> [dostęp: 18.05.2020]. Warto jednak zaznaczyć, że dane te obejmują szkoły, które podały swojego patrona w Systemie Informacji Oświatowej, zatem w rzeczywistości liczba szkół posiadających patrona może różnić się od przytoczonych danych statystycznych.

⁴ *Wykaz szkół i placówek oświatowych według województw na dzień 30 września 2018 r.*, <https://cie.men.gov.pl/sio-strona-glowna/podstawowe-informacje-dotycze-wykazu-szko-i-placowek-owiatowych/wykaz-wg-wojewodztw/> [dostęp: 18.05.2020].

⁵ *Uchwała Sejmiku Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 13 czerwca 2019 r. w sprawie ustanowienia roku 2020 Rokiem Świętego Jana Pawła II*, http://orka.sejm.gov.pl/proc8.nsf/uchwaly/3207_u.htm [dostęp: 19.05.2020].

SZKOŁA PODSTAWOWA IM. ŚW. JANA PAWŁA II W PACZKOWIE

Pierwsza spośród szkół noszących imię Jana Pawła II położona jest w Paczkowie w gminie Swarzędz. Historia szkolnictwa w tej miejscowości sięga okresu zaborów. To w 1904 roku w Paczkowie powstał pierwszy budynek szkolny, przeznaczony dla Niemców wyznania ewangelickiego. Po odzyskaniu niepodległości przez Polskę w 1922 w Paczkowie powstała szkoła katolicka. Placówka wielokrotnie zmieniała lokalizację: początkowo zajmowała budynek przy ulicy Szkolnej 14, następnie od lat 50. XX w. podworski budynek przy ulicy Dworskiej. Rok szkolny 2013/2014 został zainicjowany w nowym, nowoczesnym budynku przy ulicy Szkolnej 16, gdzie do użytku uczniów zostały oddane sale z tablicami interaktywnymi, stołówką, szafkami oraz w pełni wyposażoną pracownią komputerową. W latach 2004–2017 szkoła funkcjonowała jako Zespół Szkół składający się ze Szkoły Podstawowej i Gimnazjum. Po reformie edukacji i likwidacji

Szkoła Podstawowa im. św. Jana Pawła II w Paczkowie
fol. Sylwia Stręk

gimnazjów od 1 września 2017 roku placówka przekształciła się w Szkołę Podstawową im. św. Jana Pawła II w Paczkowie. W ramach szkoły funkcjonuje także oddział przedszkolny. Od 2010 roku dyrektorką placówki jest Małgorzata Szomek. Funkcję wicedyrektorki piastuje Dorota Jagielska-Ryszczyńska. Obecnie w placówce funkcjonuje szesnaście oddziałów szkolnych: jeden oddział przedszkolny (tzw. zerówka), po dwa oddziały poziomów od pierwszej do siódmej klasy oraz jedna klasa ósma.

W grudniu 2005 roku społeczność szkolna Zespołu Szkół w Paczkowie (dziś Szkoła Podstawowa w Paczkowie) podjęła decyzję o wyborze Ojca Świętego Jana Pawła II na patrona swojej placówki. Przez osiem lat, w okresie od 2006 do 2013 roku, realizowano program wychowawczy skupiony wokół papieża Polaka i jego spuścizny. W lipcu 2008 roku szkoła uzyskała zgodę Metropolity Poznańskiego Arcybiskupa Stanisława Gądeckiego na nadanie szkole imienia św. Jana Pawła II. Uchwałą Rady Miejskiej w Swarzędzu z dnia 29 kwietnia 2014 roku Szkole Podstawowej w Paczkowie (wtedy również Gimnazjum w Paczkowie) nadano imię św. Jana Pawła II, ustalając pełną nazwę placówki jako Szkoła Podstawowa im. św. Jana Pawła II w Paczkowie. Wniosek dyrektora szkoły został poparty wspólną decyzją uczniów, ich rodziców oraz Rady Pedagogicznej. Uzasadnieniem wyboru patrona szkoły było pragnienie rodziców uczniów i nauczycieli, by życie Jana Pawła II, wzorce, które dawał, nauka oraz przesłanie wychowywały i kształtowały młode pokolenia wychowanków paczkowskiej szkoły⁶. Uroczyste nadanie imienia nastąpiło 12 czerwca 2014 roku. Święto Patrona zostało ustanowione na 22 października. W związku z tym już 22 października 2015 roku świętowano pierwszy Dzień Patrona. Jednym z celów strategicznych szkoły w latach 2018–2021⁷ stała się realizacja programu wychowawczo-profilaktycznego wokół idei patrona św. Jana Pawła II, a szkolnym hasłem roku – słowa Jana Pawła II: „Nie wystarczy przekroczyć próg, trzeba iść w głąb”. W związku z ustanowieniem roku 2020 Rokiem św. Jana Pawła II szkoła przygotowała obchody, które z powodu sytuacji epidemiologicznej musiały przyjąć formę obchodów zdalnych. Uczniowie mogli zapoznać się z prezentacjami poświęconymi Ojcu Świętemu oraz wziąć udział w akcji

⁶ *Uchwała Nr LVIII/519/2014 Rady Miejskiej w Swarzędzu z dnia 29 kwietnia 2014 r. w sprawie: nadania imienia Szkole Podstawowej i Gimnazjum w Paczkowie, wchodzących w skład Zespołu Szkół w Paczkowie* http://bip.swarzedz.pl/fileadmin/BIP/Prawo/Uchwały/2014/2014_519.pdf [dostęp: 20.05.2020].

⁷ <http://szkolapaczkowo.pl/wp-content/uploads/2018/10/Koncepcja-Pracy-Szko%C5%82y-2018-2021.pdf> [dostęp: 20.05.2020].

„Udekoruj swoje okno”, której celem było samodzielne ozdobienie okna dekoracjami nawiązującymi do życia i pontyfikatu Jana Pawła II. Uczniowie mogli podzielić się zdjęciami swoich prac na stronie internetowej szkoły oraz w mediach społecznościowych, opatrując je specjalnym hasztagiem #oknodlajp2⁸.

Dane placówki: Szkoła Podstawowa im. św. Jana Pawła II, ul. Szkolna 16, 62-021 Paczkowo, <http://szkolapaczkowo.pl/>

SZKOŁA PODSTAWOWA NR 2 IM. JANA PAWŁA II W SUCHYM LESIE

Druga spośród szkół powiatu poznańskiego noszących imię Jana Pawła II mieści się w Suchym Lesie. Historia szkoły sięga 2002 roku – 2 września nastąpiła inauguracja pierwszego roku funkcjonowania sucholeskiego gimnazjum. Obiekt przy ulicy Poziomkowej 11, którego budowa rozpoczęła się 30 października 2000 roku, cechuje nowoczesna architektura. Szkoła posiada stołówkę, dużą aulę, a większość sal lekcyjnych jest wyposażona w tablice interaktywne. W roku szkolnym 2019/2020 rozpoczęła się inwestycja, której celem jest rozbudowa sali gimnastycznej. W latach 2002–2017 placówka funkcjonowała jako Gimnazjum im. Jana Pawła II, po reformie edukacji w 2017 roku została przekształcona w Szkołę Podstawową nr 2 im. Jana Pawła II w Suchym Lesie. Placówka przejęła także budynek przy ulicy Konwaliowej 4, wcześniej będący częścią Szkoły Podstawowej nr 1 im. Wojciecha Bogusławskiego w Suchym Lesie (dawniej Szkoła Podstawowa im. Wojciecha Bogusławskiego w Suchym Lesie). Budynek przy Konwaliowej przeznaczony jest do prowadzenia edukacji wczesnoszkolnej, natomiast w obiekcie przy Poziomkowej uczą się klasy starsze – od czwartej do ósmej. Od 2002 roku funkcję dyrektora szkoły piastuje Jarosław Krajewski. Stanowiska wicedyrektorek zajmują: Agnieszka Włodarczak, Lidia Grzeszczyk oraz Agnieszka Orłowska. Od 2002 roku szkoła intensywnie się rozwija: początkowo zatrudnionych było jedenastu nauczycieli, dziś obok dyrekcji zespół dydaktyczno-wychowawczy – złożony z nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej, nauczycieli przedmiotowych, wychowawców świetlicy, biblioteki, nauczycieli wspo-

⁸ <http://szkolapaczkowo.pl/2020/05/13/udekoruj-swoje-okno-100-rocznica-urodzin-sw-jan-pawla-ii/> [dostęp: 26.05.2020].

Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Suchym Lesie
fot. Andrzej Ogórkiewicz

magających proces nauczania oraz zespołu pomocy psychologiczno-pedagogicznej – tworzy grupa ponad siedemdziesięciu osób. Obecnie w Szkole Podstawowej im. Jana Pawła II w Suchym Lesie funkcjonuje trzydzieści osiem oddziałów szkolnych: trzynaście edukacji wczesnoszkolnej oraz dwadzieścia pięć oddziałów klas od czwartej do ósmej.

Niemal od samego początku istnienia Gimnazjum w Suchym Lesie podjęto starania o nadanie szkole patrona. Efektem długotrwałych rozmów między gronem pedagogicznym, Radą Rodziców a społecznością uczniowską była jednogłośnie decyzja z dnia 30 kwietnia 2003 roku Komisji Wspólnej o przyjęciu Jana Pawła II na patrona szkoły. Jednocześnie wybrano słowa papieża – „Musicie od siebie wymagać, nawet gdyby inni od Was nie wymagali” – jako wskazanie do szczególnego wykorzystania w pracy dydaktycznej. Cytat ten stał się dewizą Gimnazjum im. Jana Pawła II w Suchym Lesie, a dziś – Szkoły Podstawowej nr 2 im. Jana Pawła II. Rada Gminy Suchy Las pozytywnie odniosła się do wniosku o nadanie szkole patrona w ustawie z dnia 3 lipca 2003 r., która weszła w życie z dniem 11 października 2003 r.

Po reformie edukacji Szkoła Podstawowa nr 2 zachowała imię patrona, odwołując się jednocześnie do tradycji wcześniejszego Gimnazjum, którego jest spadkobiercą. Do symboli sucholeskiej Dwójki, obok patrona, dewizy i sztandaru, należą także hymn i godło. Wszystkie one tworzą spójną koncepcję wychowawczą, realizowaną przez szkołę i skupioną wokół wartości humanistycznych reprezentowanych przez Jana Pawła II⁹. W szkole funkcjonuje Sala Patrona, gdzie gromadzone są pamiątki szkolne oraz ekspozyty związane z Janem Pawłem II. Corocznie szkoła obchodzi Dzień Patrona wyznaczony na 18 maja. W 2020 roku uczczono 100-lecie urodzin Ojca Świętego, wykorzystując narzędzia pracy zdalnej: uczniowie mogli wziąć udział w wirtualnym apelu. Dodatkowo powstał „Padlet o Patronie”, czyli wirtualna tablica gromadząca materiały o Ojcu Świętym – utwory muzyczne, filmy, animacje. Biblioteka szkolna ogłosiła również konkurs „Wspomnienie o Janie Pawle II”. Chętni mogli wykonać pracę plastyczną lub literacką o dowolnej formie, będącą osobistym wspomnieniem swoim lub kogoś bliskiego o Janie Pawle II. Zwieńczeniem konkursu będzie wydanie wspomnień w postaci specjalnego numeru gazety szkolnej lub książki. Szkoła włączyła się również w ogólnopolską akcję „Dar na 100”¹⁰. Uczniowie wraz z wychowawcami przygotowali sto różnych prezentów dla patrona na setne urodziny. Były wśród nich prace plastyczne, literackie, krzyżówki, przepisy, zadania interaktywne, filmy, piosenki, listy i inne pomysły społeczności szkolnej.

Dane placówki: Szkoła Podstawowa nr 2 im. Jana Pawła II, ul. Poziomkowa 11, 62-002 Suchy Las, <http://www.suchy-las.com/>

SZKOŁA PODSTAWOWA IM. JANA PAWŁA II W SZCZODRZYKOWIE

Kolejna ze szkół, którym patronuje papież Jan Paweł II, mieści się w Szczodrzykowie, w gminie Kórnik. Szkoła powstała w 2000 r. – 2 września nastąpiła uroczysta inauguracja działalności placówki w budynku przy ulicy Ogrodowej 21. W 2006 roku szkoła została rozbudowana o segment sportowy z salą gimnastyczną i siłownią oraz segment lekcyjny z sześcioma salami. W szkole funkcjonuje również oddział przedszkolny („zerówka”).

⁹ <http://www.suchy-las.com/szko%C5%82a/o-szkole/> [dostęp: 20.05.2020].

¹⁰ <http://darna100.pl/o-projekcie/> [dostęp: 26.05.2020].

Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Szczodrzykowie
fol. Sylwia Stręk

Dyrektorką placówki jest Marzena Dominiak, natomiast stanowisko wicedyrektorki piastuje Małgorzata Pyła. Kadra pedagogiczna utrzymuje się na stosunkowo stałym poziomie od 2006 roku i liczy ponad czterdziestu nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej, nauczycieli przedmiotowych, pomocy psychologiczno-pedagogicznej, biblioteki oraz wychowawców świetlicy¹¹. W szkole funkcjonuje siedemnaście oddziałów, w tym jeden oddział przedszkolny, sześć oddziałów edukacji wczesnoszkolnej oraz dziesięć oddziałów klas od czwartej do ósmej. Przy szkole funkcjonuje Zespół Wokalny „Allegro”, Klub podróżnika oraz regularnie wydawana jest gazетка szkolna „SZCZODRZUŚ”.

¹¹ *Szkoły w liczbach*, „Kórniczanin” nr 19/2006, s. 7, https://www2.kornik.pl/publikacje/pdf/06/K_19_2006.pdf [dostęp: 20.05.2020].

Zatwierdzenie przyznania imienia Jana Pawła II Szkole Podstawowej w Szczodrzykowie nastąpiło 29 października 2007 roku, jednak oficjalne imię patrona zostało nadane 16 maja 2008 roku. W czasie szkolnych uroczystości Rada Rodziców przekazała szkole sztandar, wręczona została także tablica pamiątkowa poświęcona patronowi placówki. Przyjmując za swego patrona Jana Pawła II, grono pedagogiczne podjęło się misji wcielania w życie nauk Ojca Świętego w procesie wychowywania młodego pokolenia zgodnie z mottem, że „Człowieka trzeba mierzyć miarą serca”. Jednym z głównych zadań wychowawczo-profilaktycznych szkoły jest kształtowanie w młodych ludziach systemu wartości opartych na nauczaniu papieża Polaka, wpajanie patriotyzmu i przygotowanie ich do rozumienia głoszonych przez niego myśli i idei¹². Szkoła realizuje konkursy o patronie o zasięgu szkolnym i pozaszkolnym oraz uczestniczy w wydarzeniach związanych z Janem Pawłem II. Tradycją szkoły jest organizacja Dnia Papieskiego, w ramach którego w kościele pw. Wszystkich Świętych w Kórniku odbywają się msza święta, koronka oraz koncerty. Wydarzenia te wykraczają poza społeczność szkolną, ponieważ do uczestnictwa w nich zapraszani są wszyscy zainteresowani mieszkańcy gminy Kórnik. Szkoła Podstawowa w Szczodrzykowie należy, podobnie jak sucholeska placówka, do Rodziny Szkół noszących imię Jana Pawła II.

Dane placówki: Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Szczodrzykowie, ul. Ogrodowa 21, 62-035 Kórnik (Szczodrzykowo), <http://www.spsz.ehost.pl/>

SZKOŁA PODSTAWOWA NR 1 IM. JANA PAWŁA II W TARNOWIE PODGÓRNYM

Ostatnią placówką na liście szkół im. Jana Pawła II w powiecie poznańskim i kolejną należącą do Rodziny Szkół noszących imię Jana Pawła II jest Szkoła Podstawowa nr 1 w Tarnowie Podgórnym. Jest to najstarsza szkoła podstawowa w tej miejscowości, nawiązująca swoimi tradycjami do pierwszych szkół katolickich z XIX wieku oraz szkoły sześcioklasowej w okresie II Rzeczypospolitej. Szkoła kontynuowała działalność po

¹² *Program Wychowawczo-Profilaktyczny Szkoły Podstawowej im. Jana Pawła II w Szczodrzykowie w roku szkolnym 2018/2019*, http://www.spsz.ehost.pl/images/stories/dokumenty/p_wych_profilaktyczny_2019.pdf [dostęp: 21.05.2020].

Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Tarnowie Podgórny
fol. Mariusz Lewoczko

zakończeniu drugiej wojny światowej, w 1945 roku, przy czym placówka stacjonowała w czterech budynkach: przy ulicy Szkolnej, przy ulicy Poznańskiej, w tzw. Pastorówce oraz w tzw. salce św. Józefa przy ulicy Rokietnickiej. Przełomem dla tarnowskiej szkoły był rok 1962, kiedy oddano do użytku nowy budynek szkolny, tzw. tysiąclatkę przy ulicy Szkolnej. Jedenaście lat później, w 1973 roku, szkoła przekształciła się w Gminną Szkołę Zbiorczą w Tarnowie Podgórny, do której uczęszczali nie tylko uczniowie z samego Tarnowa Podgórny, ale także z Góry, Kokoszczyzna, Rumianku, Lusówka, Sadów i Swadzimia. Szkoła ta funkcjonuje do dziś w budynku przy ulicy Szkolnej 5 jako Szkoła Podstawowa nr 1 im. Jana Pawła II w Tarnowie Podgórny. W związku z dynamicznym rozwojem gminy Tarnowo Podgórny w latach 2009–2010 budynek szkolny został powiększony o nowe sale dydaktyczne oraz salę gimnastyczną. Długą historię tej placówki oświatowej podkreśla fakt, że 13 października 2012 roku Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Tarnowie Podgórny hucznie świętowała pięćdziesięciolecie istnienia. Od 1 września 2018 roku

funkcję dyrektorki sprawuje Magdalena Gawrońska-Garstka, natomiast stanowiska wicedyrektorskie obejmują Jolanta Maciesza oraz Dorota Anna Pietrzak. Obecnie w szkole funkcjonuje trzydzieści osiem oddziałów, w tym trzy oddziały przedszkolne („zerówki”), dwanaście oddziałów edukacji wczesnoszkolnej oraz dwadzieścia trzy oddziały klas od czwartej do ósmej. Kadre pedagogiczną – złożoną z nauczycieli przedmiotowych, nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej, nauczycieli wspomagających, pomocy psychologiczno-pedagogicznej, wychowawców świetlicy oraz biblioteki – tworzy obecnie ponad siedemdziesiąt osób.

W roku 2002 przypadało czterdziestolecie istnienia Szkoły Podstawowej nr 1 w Tarnowie Podgórny. Obchody jubileuszu 21 września 2002 roku połączono z uroczystościami nadania placówce imienia Jana Pawła II oraz przekazaniem szkole sztandaru. Istotnym elementem było odsłonięcie tablicy pamiątkowej z imieniem nowego patrona szkoły. Uroczystości połączono ze zjazdem absolwentów tarnowskiej szkoły. Wybór patrona był związany z prowadzoną działalnością wychowawczą – zarówno dotychczasową, jak i planowaną. Mottem szkoły są bowiem słowa Jana Pawła II: „W sercach dzieci bije tętno całej ludzkości”. Celem działalności wychowawczej jest propagowanie myśli i postawy Ojca Świętego. Corocznie w szkole organizowany jest Dzień Patrona, który przypada 18 maja. W roku 2020 obchody te przyjęły szczególną formę z uwagi na setną rocznicę urodzin papieża Polaka oraz sytuację epidemiologiczną w kraju. W ramach obchodów codziennie w dniach 18–22 maja na profilu szkolnej świetlicy na portalu społecznościowym Facebook publikowano ciekawostki, filmy i piosenki o Janie Pawle II. Uczniowie byli zachęceni do stworzenia bukietu dla papieża z okazji jego urodzin i podzielenia się zdjęciem wiązanki, a także do innych aktywności. Dodatkowo ze zdjęć uczniów klas pierwszych, drugich i trzecich oraz oddziałów przedszkolnych stworzony został film upamiętniający patrona szkoły¹³.

Dane placówki: Szkoła Podstawowa nr 1 im. Jana Pawła II w Tarnowie Podgórny, ul. Szkolna 5, 62-080 Tarnowo Podgórne, <http://sp1tp.pl/>

---

¹³ <https://www.facebook.com/%C5%9Awietlica-Szkolna-SP-1-w-Tarnowie-Podg%C3%B3rny-100564171636402/> [dostęp: 26.05.2020].

* * *

Podsumowując krótki przegląd szkół powiatu poznańskiego, którym patronuje Jan Paweł II, warto podkreślić, że przy wyborze patrona we wszystkich czterech placówkach kierowano się wartościami, które warto przekazać młodym pokoleniom: patriotyzmem i humanizmem chrześcijańskim. Nadrzędność wartości osoby ludzkiej, docenianie człowieka, przywrócenie lub zagwarantowanie każdemu poczucia godności to tylko niektóre z idei głoszonych przez Ojca Świętego. Czynią one z niego dobrego opiekuna szkół, którego myśli i przesłanie będą towarzyszyć uczniom przez cały okres nauki w szkole oraz w dalszym życiu.

KREATYWNOŚĆ, OFIARNOŚĆ, WSPÓŁPRACA

KRWIODAWSTWO W POWIECIE POZNAŃSKIM. HISTORIA I WSPÓŁCZESNOŚĆ

Józef Malinowski*

Oddawanie krwi to najprostszy i dostępny niemal dla każdego sposób na ocalenie ludzkiego życia. W Polsce system krwiodawstwa tworzy dwadzieścia jeden Regionalnych Centrów Krwiodawstwa i Krwiolecznictwa (RCKiK). Jedno z nich działa w Poznaniu przy ul. Marcelińskiej 44 i jest partnerem w leczeniu chorych niemal wszystkich lokalnych szpitali.

Historia krwiodawstwa w Poznaniu ma swój początek w 1946 roku, kiedy to z inicjatywy Polskiego Czerwonego Krzyża powstała Stacja krwiodawstwa. PCK na terenie Poznania organizowało placówki o charakterze sanitarno-opiekuńczym oraz udzielało pomocy repatriantom, inwalidom wojennym i wszystkim poszkodowanym przez wojnę. Ponadto zajmowało się podziałem darów przekazywanych przez Międzynarodowy Czerwony Krzyż. Od razu też podjęto się fundamentalnej działalności prozdrowot-

* Doktor nauk humanistycznych, historyk, regionalista, kierownik Biblioteki Wydziału Filologii Polskiej i Klasycznej im. Józefa Tomasza Pokrzywniaka Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

nej – organizowania akcji krwiodawstwa. Do jej szybkiego rozwoju przyczynił się pełnomocnik Zarządu Głównego PCK na Okręg Wielkopolski – prof. Sergiusz Schilling-Siengalewicz¹, który był dobrze zorientowany zarówno w sytuacji szpitali cywilnych, jak i wojskowych, działających na terenie miasta i regionu. Istniało ogromne zapotrzebowanie na krew. Większość szpitali była przepelniona ofiarami wojny.

Profesor Schilling-Siengalewicz 15 marca 1946 r. ogłosił otwarcie Stacji Przetaczania Krwi PCK. Kierownictwo placówką powierzono dr. Ryszardowi Fidelskiemu², który niezwłocznie podjął szeroko zakrojone działania organizacyjne. Największym problemem było znalezienie odpowiedniej siedziby. Pierwszy lokal przy ul. Spokojnej pozyskano od wojska. Wyposażono go w stoły laboratoryjne, szafki i inne niezbędne urządzenia. Zaprowadzono kartotekę i wydrukowano legitymacje dla krwiodawców. W maju 1946 r. udało się uzyskać od władz wojskowych dwa pomieszczenia przy ul. Bukowskiej, w budynku kasyna oficerskiego, w którym zorganizowano laboratorium i gabinet lekarski. Doktor Ryszard Fidelski niezwłocznie opracował instrukcję, w której określił podstawowe cele i zadania Stacji. Należało do nich przede wszystkim pobieranie, konserwowanie i dostarczanie pełnowartościowej krwi – świeżej oraz konserwowanej – dla szpitali wojskowych i cywilnych. W tym celu stacja miała rejestrować krwiodawców, określać właściwą dla każdego grupę krwi i oceniać jej medyczną użyteczność. Ustalono dopuszczalny wiek dawców, zarówno kobiet, jak i mężczyzn, na 18 do 35 lat. Ilość każdorazowo pobranej krwi nie mogła przekraczać 300 cm³. Kandydata na krwiodawcę dyskwalifikowało m.in. stwierdzenie kiły, gruźlicy płuc, gruźlicy kości, miażdżycy naczyń krwionośnych i ostrej choroby zakaźnej. Po czterech miesiącach działalności przy ul. Bukowskiej Stacja została przeniesiona do przedwojennej willi przy ul. Skarbką, na tzw. Starym Grunwaldzie³. Stacja zajęła tam cztery pokoje,

¹ Sergiusz Schilling-Siengalewicz (1887–1951) – absolwent Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Lwowskiego. W latach międzywojennych pozostawał związany z Uniwersyte-tem Stefana Batorego w Wilnie, kierując Katedrą Medycyny Sądowej. W 1946 r. został kierownikiem Katedry i Zakładu Medycyny Sądowej Wydziału Lekarskiego Uniwersy-tetu Poznańskiego.

² Ryszard Fidelski (1916–2004) – absolwent Szkoły Podchorążych Centrum Wyszko-lenia Sanitarnego w Warszawie. Po uzyskaniu dyplomu lekarza w październiku 1945 r. podjął pracę w Zakładzie Medycyny Sądowej Uniwersytetu Poznańskiego. W 1959 r. rozpoczął pracę w Wojskowej Akademii Medycznej w Łodzi. W 1960 r. uzyskał habilitację i objął kierownictwo Zakładu Patologii Ogólnej WAM.

³ *Nowa stacja przetaczania krwi*, „Głos Wielkopolski” z dn. 17 listopada 1946, nr 317, s. 5.

Dawny budynek Stacji Krwiodawstwa przy ul. Jackowskiego 42
fol. Józef Malinowski

w których urządzono: kancelarię, salę zabiegową, laboratorium i gabinet lekarski. Pracowało w niej dwóch lekarzy – internista i serolog, oraz dwie laborantki. Już wtedy czynna ona była całą dobę.

Z początkiem 1947 roku na terenie Polski działały – poza poznańską – jeszcze tylko trzy tego typu placówki. Pierwszy ośrodek powstał w 1945 roku w Łodzi, następne – w Krakowie i we Wrocławiu. W roku 1951 ich liczba wzrosła do szesnastu. Rada Ministrów, doceniając wysiłki i wyniki osiągnięte przez PCK, powierzyła we wrześniu 1947 roku prowadzenie akcji krwiodawstwa wyłącznie tej organizacji. Chciała w ten sposób skoordynować procedurę pobierania i konserwowania krwi.

Stacja w Poznaniu obejmowała swoim zasięgiem instytucje lecznicze Wielkopolski i Ziem Odzyskanych. Z jej pomocy korzystały już wszystkie poznańskie szpitale, w tym zwłaszcza Szpital Miejski, Szpital św. Józefa, Klinika Dziecięca i Wojskowy Szpital Okręgowy. Krew stosowana była głównie na oddziałach chirurgicznych, przy trudnych zabiegach operacyjnych, krwotokach lub wstrząsach pourazowych, a także na oddziałach ginekologiczno-położniczych, w wypadku obfitych krwotoków czy

transfuzji wymiennych dla noworodków urodzonych z chorobą hemolityczną. Krew przetaczano przede wszystkim bezpośrednio. Na szeroką skalę zaczęto wprowadzać proces konserwowania krwi dopiero od roku 1948. Działanie to stwarzało lepsze warunki leczenia dzięki możliwości szybkiego dostarczenia krwi o każdej porze dnia i nocy, jak również dostępności stałego zapasu odpowiednich grup. Od początku istnienia Stacji dużą wagę przywiązywano do prowadzenia akcji promocyjnej dotyczącej krwiodawstwa i leczenia krwią. Poznańska Izba Lekarska kilkakrotnie zapraszała z odczytami autorytet w tej dziedzinie – prof. Ludwika Hirszfelda⁴. PCK organizowało liczne pogadanki w zakładach pracy, inicjowało nadawanie audycji radiowych oraz publikowanie artykułów prasowych, a także drukowało plakaty z adresem stacji i z hasłami: „Daj kroplę krwi dla Bliźniego!”, „Ofiara niewielkiej ilości krwi przywraca zdrowie, a nie-raz życie” i „Ratuj bliźniego!”. Wynikiem tych działań był znaczny wzrost liczby krwiodawców, rekrutujących się przeważnie z grona pracowników fizycznych i młodzieży akademickiej. Wpływ na to miało również przesunięcie górnej granicy wieku krwiodawcy – do 45. roku życia.

Zakres obowiązków Stacji systematycznie się powiększał, a warunki lokalowe, jakie oferowała willa przy ul. Skarbka 21, szybko okazały się niewystarczające. Jesienią 1948 roku przekazano Stacji część budynku Zakładu Ginekologiczno-Położniczego przy ul. Polnej i ul. Jackowskiego. W sfinansowaniu gruntownego remontu obiektu znaczący udział miało Ministerstwo Zdrowia i Zarząd Główny PCK. Był to obiekt w większej części zdewastowany i spalony w styczniu 1945 roku przez wycofujących się Niemców, wymagał więc gruntownej renowacji⁵. We wrześniu 1948 roku rozpoczęto odgruzowywanie, a następnie kapitalny remont lokali, który został ukończony w marcu 1949 roku. Zatrudniano wtedy trzech lekarzy, a personel liczył 13 pracowników. Stacja dysponowała początkowo 19 pomieszczeniami w piwnicy i na parterze, a po przebudowie i rozbudowie w 1950 roku otrzymała dostęp do pierwszego piętra. W sumie w gestii ośrodka leżało 36 pomieszczeń o powierzchni użytkowej

---

⁴ Ludwik Hirszfeld (1884–1954) – lekarz, bakteriolog i immunolog, twórca polskiej szkoły. Studiował medycynę w Würzburgu w latach 1902–1904, a studia ukończył w Berlinie w 1907 r. W okresie międzywojennym kierował Państwowym Zakładem Higieny. W 1945 r. rozpoczął organizację Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu.

⁵ *Ginekologiczno-Położniczy Szpital Kliniczny przy ul. Polnej w Poznaniu 2011–2016. Nowoczesność z historią w tle*, pod red. P. Jasińskiego i M. Sobkowskiego, Poznań 2017, s. 16–26.

około 820 m². Swoje miejsce znalazły tu chłodnia, czyli magazyn krwi, oraz zmywalnia, niezwykle ważna dla sprawnego działania Stacji. Do pobierania krwi stosowano bowiem sprzęt wielokrotnego użytku. Już od 1949 roku w posiadaniu Stacji był samochód zaopatrzony w chłodnię⁶. Od tego samego roku Stacja Krwiodawstwa w Poznaniu rozpoczęła organizowanie w większych miejscowościach Wielkopolski i Ziemi Lubuskiej ośrodków i punktów krwiodawstwa. Placówki takie powstały w Gorzowie Wielkopolskim, Kaliszu i Zielonej Górze, a także w Gnieźnie, Nowym Tomysłu, Koninie i Pile. Ośrodki i punkty krwiodawstwa tworzone przy miejscowych szpitalach powiatowych, a w 1952 roku ich liczba zamknęła się w 29. W województwie poznańskim było ich 20, w zielonogórskim – 9. Stacja

w Poznaniu sprawowała nad nimi opiekę merytoryczną oraz miała prawo ich kontrolowania. W 1952 r. ośrodki krwiodawstwa w Kaliszu i Zielonej Górze zostały przekształcone w samodzielne stacje krwiodawstwa.

Do istotnej zmiany administracyjnej doszło w Wojewódzkiej Stacji Krwiodawstwa w Poznaniu w grudniu 1950 roku, kiedy to na mocy okólnika Ministerstwa Zdrowia została ona włączona pod bezpośredni zarząd tego organu. Odtąd finansowana była przez Wydział Zdrowia Wojewódzkiej Rady Narodowej w Poznaniu. Od 1951 roku poznańska Stacja otrzymywała roczny plan poboru krwi. Pierwszy „plan produkcyjny” określił tę liczbę na 6000 l w ciągu roku. Przydzielał również odpowiednie środki finansowe. Pod względem merytorycznym Stacja podlegała Instytutowi

Boks do pobierania krwi, 1953 r.
 fot. ze zb. Eugeniusza Tomczaka

⁶ Archiwum Regionalnego Centrum Krwiodawstwa i Krwiolecznictwa w Poznaniu, sygn. 1/4, Schemat organizacyjny i obsada stacji krwiodawstwa w Poznaniu, 1951/1953.

Hematologii w Warszawie. Poznańska Stacja, która w 1953 roku dysponowała już 5200 stałymi dawcami krwi, prowadziła wielostronną produkcję preparatów krwiopochodnych. Korzystano z aparatury przeznaczonej do liofilizowania osocza. Produkowano hemopreparaty, masy erytrocytarne i pasty krwinkowe.

W połowie lat pięćdziesiątych Stacja Krwiodawstwa w Poznaniu osiągnęła status jednej z najlepszych placówek tego typu w Polsce. Jej wysoka ranga była zasługą dr. Ryszarda Fidelskiego, który dążył do tego, aby zarządzana przez niego placówka stała się główną „wytwórnią” krwi konserwowanej oraz była w stanie wytwarzać suche osocze. Ponadto dużo uwagi poświęcał działaniom zmierzającym w kierunku stworzenia prężnego ośrodka szkoleniowego dla personelu laboratoriów i szpitali z mniejszych ośrodków. Po odejściu ze Stacji dr. Fidelskiego w 1954 r. w krótkim okresie zmieniło się aż trzech dyrektorów. Od 1954 do 1955 roku funkcję tę pełnił dr Ryszard Kotelba, po nim dr Władysław Widy, a w 1957 roku dyrektorem Stacji została dr Hanna Gerwel, która na tym stanowisku pracowała do 1980 roku.

Wydarzeniem szczególnym w dziejach Stacji Krwiodawstwa był Czerwiec 1956 roku⁷. W związku z protestami robotników na ulicach miasta dyrektor Stacji dr Władysław Widy zarządził 28 czerwca stan pogotowia i nakazał pracownikom pozostanie w placówce do odwołania. Sam bez przerwy trwał na posterunku, czuwając nad sprawnością dostaw krwi do szpitali. Kiedy wyczerpały się zapasy miejscowe, zażądał nadesłania krwi z Warszawy. Po latach tak tamte wydarzenia wspominała dr Gerwel: „Przez stację przewinęło się w ciągu tych trzech dni 200–300 osób – od młodych po starych. Pracowaliśmy na okrągło, ludzie zgłaszali się sami. Przychodzili nawet późnym wieczorem czy wcześniej rano, bo właśnie chwilę wcześniej dowiedzieli się, że ktoś z rodziny czy przyjaciół jest ranny. Każdy, kto oddał krew, dostawał bułkę z serem, parówkę i kawę. Mieliśmy trochę trudności ze zdobyciem odpowiedniej ilości prowiantu, ale jakoś sobie poradziliśmy. [...] Rannych było wielu, a mieliśmy wówczas jedną karetkę, która rozwoziła krew po Poznaniu i przywoziła próbki krwi pobrane od poszkodowanych”⁸.

⁷ Zob.: A. Czubiński, *Czerwiec 1956 w Poznaniu*, Poznań 1986; E. Makowski, *Poznański Czerwiec 1956: pierwszy bunt społeczeństwa w PRL*, Poznań 2006.

⁸ H. Gerwel, *Poznański Czerwiec widziany ze stacji krwiodawstwa*, oprac. D. Kolbuszewska, „Gazeta Wyborcza” z dn. 17 marca 2006, s. 16.

Rozładunek pojemników z krwią na lotnisku w Budapeszcie, koniec października 1956 r.
fot. ze zb. Polskiej Agencji Prasowej SA

Ukoronowaniem pierwszej dekady działalności Stacji były wydarzenia z przełomu października i listopada 1956 roku. W związku z apelem Węgierskiego Czerwonego Krzyża o oddawanie krwi dla Węgrów, nadanym przez Polskie Radio, przed punktami krwiodawstwa w całym kraju ustawiły się kolejki ofiarnych dawców. Osoby oddające krew, poza nielicznymi wyjątkami, często czyniły to po raz pierwszy i ostatni w życiu. Był to przejaw powszechnej sympatii dla Węgrów walczących o niepodległość. Do Stacji Krwiodawstwa w Poznaniu poznaniacy stawiali się już w piątek 26 października. Następnego dnia samorzutnie zgłosiło się około 200 osób. W niedzielę także odebrano krew od kilkudziesięciu dawców, w tym od pracowników służby zdrowia i studentów. Po apelu PCK ogłoszonym przez Rozgłośnie Poznańską Polskiego Radia w poniedziałek 29 października Stacja Krwiodawstwa zapełniona była dawcami do późnych godzin wieczornych. W tym dniu dwoma samolotami wysłano z lotniska Ławica dwadzieścia dużych skrzyń zawierających krew, suchą plazmę oraz glukozę. Trafiały one do Instytutu Hematologii w Warszawie,

a stamtąd zostały przesłane drogą powietrzną do Budapesztu. „Głos Wielkopolski” przy okazji relacjonowania walk w Budapeszcie regularnie publikował apele PCK o oddawanie krwi i z podziwem pisał o dokonaniach personelu poznańskiej Stacji Krwiodawstwa⁹. Pomoc okazana Węgrom okazała się bardzo cenna. Wojewódzka Stacja Krwiodawstwa w Poznaniu przekazała 820 l płynnej krwi, 160 l plazmy i 290 l glukozy. Z Poznania wysłano do Budapesztu także 100 kg lekarstw i środków opatrunkowych, 20 t żywności i 86 elementów wyposażenia ambulatoryjnego. Ponadto poznaniacy wpłacili na konto PCK ponad milion starych złotych.

Pamięć o udzielonej wówczas pomocy przetrwała do dziś. W 57. rocznicę węgierskiego powstania, 23 października 2013 roku, w holu nowego dworca kolejowego Poznań Główny odsłonięto monument upamiętniający akt solidarności poznaniaków z narodem węgierskim. Wykonano go ze stali, kamienia i szkła. Między płytami czarnego granitu prześwituje czerwień, symbol daru polskiej krwi dla Węgrów. Autorem projektu był poznański rzeźbiarz Roman Kosmala. Inicjatorem powstania monumentu, ufundowanego przez firmę TriGranit, był dr János Tischler, dyrektor Węgierskiego Instytutu Kultury w Warszawie. Na uroczystość odsłonięcia zaproszono osoby, które brały udział w ówczesnej zbiórce krwi. Wydarzeniu towarzyszyła wystawa pt. „Rozstrzelane miasta. Poznań – Budapeszt 1956”, przygotowana przez poznański Oddział IPN oraz Węgierski Instytut Kultury w Warszawie.

Lokalizacja poznańskiej placówki krwiodawstwa przy ul. Jackowskiego, przy szpitalu klinicznym, który także odczuwał brak pomieszczeń, hamowała dalszy jej rozwój. Stacja w warunkach ciasnoty obsługiwała aż 5200 stałych krwiodawców i zatrudniała 76 osób. Przeciętna dzienna frekwencja wynosiła około 120 osób. Stąd największym problemem Stacji był brak przestronnych poczekalni i miejsc wypoczynku po oddaniu krwi. Dość często dawcy wręcz tłoczyli się w kolejkach, które ustawiały się na klatce schodowej, a kończyły się niejednokrotnie na ulicy. Dostrzegając wszystkie te problemy, podjęto działania mające na celu zapewnienie załodze ośrodka i krwiodawcom lepszych warunków przez wybudowanie nowego gmachu. Miał on zagwarantować obszerne pomieszczenia i odpowiednią przestrzeń wspomagającą dalszy rozwój placówki. Dobrą lokalizacją okazała się działka przy ul. Marceleńskiej 44. Teren ten sąsiadował ze Szpitalem im. Heliodora Święcickiego, a nieopodal znajdował się też Szpital

---

⁹ *Poznaniacy oddają krew dla ofiar powstania na Węgrzech*, „Głos Wielkopolski” z dn. 30 października 1956, nr 260, s. 3.

Wojskowy oraz Klinika Ginekologiczno-Położnicza Akademii Medycznej, czyli najważniejsi odbiorcy krwi. Atutem była bardzo dogodna komunikacja w postaci trzech linii tramwajowych, łączących ten teren ze śródmieściem i największymi dzielnicami Poznania. W dodatku ów obszar leżał stosunkowo niedaleko głównego dworca kolejowego, co miało olbrzymie znaczenie dla krwiodawców przybywających z innych miejscowości oraz dla komunikacji z terenowymi punktami krwiodawstwa.

W 1953 roku dyrektor Ryszard Fidelski rozpoczął zmuszony proces składania niezbędnych wniosków do Ministerstwa Zdrowia o włączenie budowy nowej siedziby Stacji do planu inwestycyjnego na rok 1953. Po wielu zabiegach Ministerstwo uwzględniło budowę stacji w planie na rok 1954. Siedzibę Wojewódzkiej Stacji Krwiodawstwa przy ul. Marcelińskiej 44 uroczyście otwarto 7 listopada 1958 roku. Budynek Stacji, pod względem wielkości, rozkładu pomieszczeń i wyposażenia, należał do najbardziej nowoczesnych stacji w kraju. Znajdowało się tam 100 dobrze wyposażonych pomieszczeń specjalistycznych.

Budynek Stacji Krwiodawstwa w Poznaniu przy ul. Marcelińskiej 44, 1958 r.
fol. ze zb. Muzeum Uniwersytetu Medycznego im. K. Marcinkowskiego w Poznaniu

Procedura poboru krwi stała się odtąd przejrzysta i wygodna. Dawca zgłaszał się do Stacji na czczo. Z głównego holu przechodził do poczekalni. Cykl badań zaczynał się pobraniem próbek krwi w specjalnym pomieszczeniu. Osobno pobierano próbki z żył i z palca i dostarczano je do Oddziału Laboratoryjnego. Badanie krwiodawcy odbywało się w następującej kolejności: rentgen, wenerolog, na końcu internista. Po uzyskaniu pozytywnego wyniku dawca otrzymywał śniadanie, składające się ze szklanki mocnej kawy pobudzającej krążenie i bułki z marmoladą. Po posiłku dawca rozbierał się w szatni i przechodził do łaźni z prysznicem, a następnie poddawany był oględzinom lekarskim. Zakwalifikowany przez lekarza do pobrania krwi przechodził do pokoju przedzabiegowego, gdzie wkładał kitel oraz gumowe kalosze, i udawał się do sali zabiegowej. Tu, w jednym z boksołów, przez okienko pobierano mu krew. Dawca mógł oddać jednorazowo 200 lub 400 ml krwi. Do pobierania krwi, podobnie jak do pozostałych zabiegów, stosowano sprzęt wielokrotnego użytku. Sprzęt jednorazowy zaczęto stopniowo wprowadzać pod koniec lat siedemdziesiątych. Po zabiegu dawca wypoczywał w świetlicy, znajdującej się w bezpośrednim sąsiedztwie sali zabiegowej i gabinetu lekarskiego. Następnie jadł obiad w stołówce. Wynagrodzenie za oddaną krew otrzymywał w kasie, która zlokalizowana była w pobliżu stołówki. Dawca wracał do holu, gdzie odbierał z szatni wierzchnią odzież. Butelka z krwią była hermetycznie zamykana i wraz z doczepioną do niej szklaną probówką wypełnioną tą samą krwią jeszcze raz przechodziła dokładne badanie pod kątem grupy, aby definitywnie wyeliminować pomyłkę. Wkrótce wędrowała do magazynu, skąd była przekazywana do szpitali lub do dalszego przerobu w Stacji¹⁰.

Wraz z otwarciem nowej siedziby Stacji podjęto działania zmierzające do rozwinięcia ruchu honorowego krwiodawstwa wśród poznaniaków i mieszkańców Wielkopolski. W tym celu nawiązano współpracę z zarządem poznańskiego oddziału PCK. Wykorzystując duże doświadczenie kadry PCK w zakresie popularyzacji, z końcem 1958 roku rozpoczęto zakrojoną na szeroką skalę akcję propagandową dotyczącą krwiodawstwa, w szczególności krwiodawstwa honorowego i rodzinnego. Wojewódzka Stacja Krwiodawstwa w Poznaniu współpracowała w tym zakresie z punktami krwiodawstwa, zakładami leczniczymi, placówkami zakładowej i przemysłowej służby zdrowia. Współdziałało także z Ligą Obrony Kraju, jednostkami Ochotniczej Straży Pożarnej, kołami gospodyń wiejskich,

---

¹⁰ W. Mądry, *Poznańskie krwiodawstwo – historia i dzień dzisiejszy*, „Kronika Miasta Poznania”, 2007, nr 4, s. 97.

W poczekalni Stacji Krwiodawstwa przed oddaniem krwi
fol. Tadeusz Lejczak (ze zb. PRESS-SERVICE Monitoring Mediów Sp. z o.o.)

Związkiem Młodzieży Wiejskiej, Ligą Kobiet i z uczelniami. Działalność popularyzacyjna Stacji i PCK wyrażała się stałym wzrostem liczby honorowych dawców. Tylko w pierwszej połowie 1959 roku honorowo oddało krew około 6,5 tys. osób, czyli tyle, ile przez cały poprzedni rok. Na przestrzeni lat 1959–1969 liczba dawców honorowych urosła od prawie zera do 51 000. Akcja propagandowa prowadzona w szerokich kręgach społeczeństwa przynosiła znaczące efekty. Dało się to zauważyć szczególnie pod koniec lipca 1963 roku po trzęsieniu ziemi w Skopje, w południowej Jugosławii. W jego wyniku ponad 70% budynków mieszkalnych uległo zniszczeniu. W gruzach życie straciło 1070 osób, ponad 3000 odniosło obrażenia, a 150 000 zostało bez dachu nad głową. PCK natychmiast zareagowało na tę klęskę humanitarną, organizując w całym kraju zbiórkę funduszy, krwi, leków i opatrunków. Do Stacji Krwiodawstwa w Poznaniu zgłosiło się wielu krwiodawców. Wkrótce ze stolicy województwa poznańskiego do Skopje wysłano pierwszy transport krwi. Również w następnych latach w podobnych przypadkach poznaniacy spontanicznie wykazywali się ofiarnością.

W celu zabezpieczenia ciągle rosnącego zapotrzebowania na krew Stacja dążyła do stworzenia nowej formy honorowego krwiodawstwa w zakładach pracy. Polegała ona na tworzeniu banków krwi, co wiązało się z wprowadzeniem do honorowego krwiodawstwa zasady planowości i systematyczności. Na początku lat siedemdziesiątych poznańska Stacja miała już 50 banków krwi, obejmujących około 12 000 honorowych dawców. Był to efekt prowadzonej na szeroką skalę akcji popularyzującej honorowe dawstwo wśród kierowców baz transportowych, połączonej z wpisywaniem grupy krwi do prawa jazdy. Wzrosła także liczba klubów honorowych dawców, których w roku 1970 było 374, a trzy lata później już 1056. Pod koniec lat siedemdziesiątych do Stacji trafiało 24 500 l krwi rocznie, oddawanej systematycznie przez około 36 000 osób.

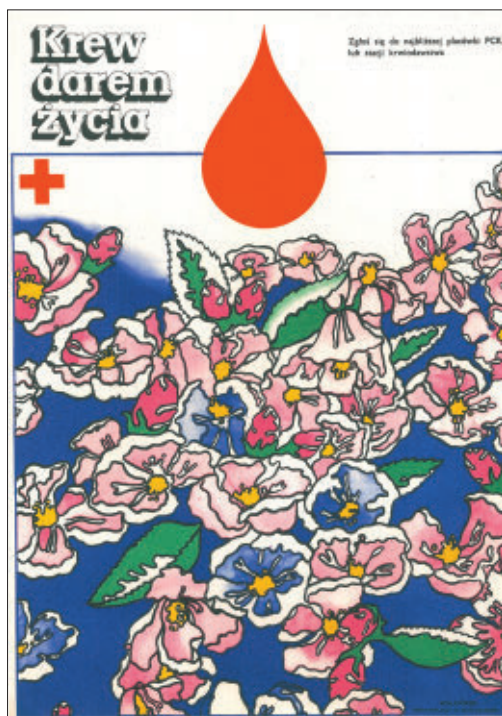
Po reformie administracyjnej, przeprowadzonej w 1975 roku, Stacja obejmowała swym zasięgiem trzy województwa: poznańskie, pilskie i leszczyńskie. W początku lat osiemdziesiątych w poznańskiej Stacji doszło do niespotykanego dotąd wzrostu liczby krwiodawców. Rocznie pobierano od 35 000 do ponad 40 000 l krwi (w 1985 roku odnotowano 40 601 l). Wynikało to m.in. z faktu przesunięcia górnej granicy wieku krwiodawcy, którą określono teraz na 65 lat. Nadal współpracowali ze Stacją dawcy płatni, chociaż ich liczba systematycznie malała. W 1982 roku w województwie poznańskim, leszczyńskim i pilskim płatnie oddało krew 1549 osób, a dwa lata wcześniej było ich jeszcze ponad 4000¹¹. Dzięki sprawnie prowadzonej akcji informacyjnej i propagandowej procent krwi oddanej honorowo systematycznie wzrastał. Tempo honorowego oddawania krwi osłabło dopiero w drugiej połowie lat osiemdziesiątych.

Kryzys ekonomiczny lat osiemdziesiątych negatywnie wpłynął na działalność Stacji. Szczególnie doskwierał brak aparatów do jednorazowego przetaczania krwi, a także deficyt butelek do jej przechowywania. W tym okresie udało się zrealizować jedną znaczącą inwestycję. W 1983 roku utworzono bank krwinek mrożonych, gdzie w specjalnych warunkach przechowywano pojemniki zawierające rzadkie grupy krwi. Budowę pawilonu dla banku zakończono w marcu 1982 roku. Montaż urządzeń niezbędnych do prawidłowej pracy nowej jednostki przeprowadzili specjaliści ze Związku Radzieckiego. Z kolei Instytut Hematologii w Warszawie szczegółowo opracował metodę zamrażania i rozmrażania krwi. Przeszkolono w tym zakresie ekipę lekarzy hematologów i służbę pomocniczą. O randze przedsięwzięcia świadczył fakt, że unikatowa aparatura

---

¹¹ W. Mądry, *Poznańskie krwiodawstwo...*, dz. cyt., s. 50.

pozwalała zachować uzdrawiające właściwości krwi przez kilka lat, podczas gdy do tej pory krew była przechowywana jedynie przez trzy tygodnie. Bank krwinek mrożonych rozpoczął pracę w styczniu 1983 roku i obsługiwał tereny północno-zachodniej Polski. W drugiej połowie lat osiemdziesiątych wyraźnie osłabł entuzjazm dla honorowego oddawania krwi. Miało to swoje źródło w niskiej skuteczności działań PCK w kwestii ułatwiania procedury krwiodawczej, m.in. w uzyskiwaniu zwolnień z pracy. Zaniechano także ofensywnego propagowania honorowego dawstwa i uświadamiania społeczeństwa w kwestii stale rosnącego zapotrzebowania na krew. Innymi przyczynami zmniejszonego zainteresowania honorowym oddawaniem krwi (szczególnie w latach 1987–1988) były obawy przed zakażeniem wirusem HIV oraz podniesienie stawek dla dawców płatnych¹².

Plakat propagujący ideę honorowego krwiodawstwa, 2. poł. lat 70.
 fot. ze zb. *Katedry i Zakładu Histologii i Embriologii Uniwersytetu Medycznego w Poznaniu*

Lata dziewięćdziesiąte przyniosły systematyczny rozwój honorowego krwiodawstwa. Liczba krwiodawców stale wzrastała. Aby zapewnić im profesjonalną opiekę, zadbano przede wszystkim o modernizację specjalistycznego wyposażenia Stacji. Systematycznie nabywano nowy sprzęt do pobierania, wytwarzania i przechowywania krwi oraz diagnostyki serologicznej i wirusologicznej. Mając na uwadze wymogi Unii Europejskiej dotyczące jakości produkowanych preparatów, już w 1992 roku utworzono Samodzielną Sekcję Kontroli Jakości. W następnym roku rozpoczęto prace nad wprowadzeniem w Stacji zasad „Dobrej Praktyki Produkcyjnej”. Z inicjatywy Hanny Skalisz – dyrektora Stacji w latach

¹² M. Cichocka, *Polski Czerwony Krzyż w latach 1919–2004*, Płock 2006, s. 109.

1989–2006 – skomputeryzowano Stację. W tym samym roku wdrożono system komputerowy „Banku Krwi”. Obsługiwał on wszystkie pracownice Stacji i ułatwiał kontrolę całego procesu produkcji: od rejestracji dawcy przez badania laboratoryjne i pobieranie aż po preparatykę i ekspedycję. Skomputeryzowano również oddziały terenowe. W 1996 roku wdrożono system kodów paskowych mający maksymalizować bezpieczeństwo krwi i preparatów. Poznańska Stacja w 1997 roku została poddana inspekcji ze strony międzynarodowej komórki kontroli jakości Centralnego Laboratorium Szwajcarskiego Czerwonego Krzyża – jako jedna z trzech w Polsce. W efekcie tej kontroli uznano, że poznańska Stacja wypełnia wszelkie normy obowiązujące w Unii Europejskiej.

Od 1 grudnia 1998 roku Wojewódzka Stacja Krwiodawstwa w Poznaniu stała się Samodzielnym Publicznym Zespołem Opieki Zdrowotnej, a z dniem 1 stycznia 1999 roku została przekształcona w Regionalne Centrum Krwiodawstwa i Krwiolecznictwa. Poznańskie Centrum objęło swym zasięgiem 20 powiatów oraz miasta na prawach powiatu: Leszno i Poznań. Na ukształtowanie się obecnego systemu gospodarowania krwią w Polsce decydujący wpływ miała podpisana 22 sierpnia 1997 roku ustawa o publicznej służbie krwi, która nadal jest głównym źródłem prawa dotyczącego krwiodawstwa w Polsce. Akt ten określił zasady pobierania, przetwarzania i przechowywania ludzkiej krwi, a także obrotu nią i jej składnikami. Określił również warunki zapewniające ich dostępność, zasady, zadania realizowane przez jednostki organizacyjne publicznej służby krwi oraz sposoby finansowania działalności statutowej jednostek. Organem założycielskim dla Centrum w Poznaniu został minister zdrowia. Instytucją nadzorującą pod względem organizacyjno-finansowym jest od 2006 roku Narodowe Centrum Krwi. Nadzór merytoryczny nad pracami poznańskiej placówki pełni Instytut Hematologii i Transfuzjologii w Warszawie.

Od 2006 roku dzięki inicjatywie dyrektora Krzysztofa Olbromskiego rozpoczęto intensywną rozbudowę, a także szeroko zakrojone prace remontowe i modernizacyjne. W 2010 roku oddano do użytku budynek o powierzchni 1200 m² przeznaczony do prowadzenia zajęć edukacyjnych oraz na pracownice laboratoryjne. Pięć lat później ruszyły prace przy wznoszeniu kolejnego obiektu: tym razem z przeznaczeniem na cele usługowo-magazynowe. Od 2016 roku na ponad 3200 m² nowe lokalizacje znalazł m.in. Bank Komórek Macierzystych, gdzie w ciekłym azocie przechowywana jest krew pępowinowa. W latach 2011–2016 spore przedsięwzięcie logistyczno-organizacyjne stanowiły prace remontowo-adaptacyj-

Krwibus, 2017 r.

fol. Adam Talarek (ze zbiorów RCKiK w Poznaniu)

ne w głównym budynku Centrum, służącym personelowi i krwiodawcom od 1958 roku.

Druga połowa lat dziewięćdziesiątych oznaczała eksplozywny rozwój honorowego krwiodawstwa. Śmiało można stwierdzić, że idea ta na dobre zakorzeniła się wśród poznanianków. Przykładem jest reakcja mieszkańców miasta na wieść o zawaleniu się 28 stycznia 2006 roku hali wystawowej w Katowicach. Łącznie od 29 stycznia do 1 lutego zgłosiło się do RCKiK w Poznaniu 630 osób, które oddały prawie 230 l krwi. Zauważalna jest także wyraźna tendencja wzrostowa liczby honorowych krwiodawców w latach 1997–2017 w skali całej Wielkopolski. I choć po roku 1995 nastąpił spadek pobrań, była to tendencja przejściowa. W tym okresie wyraźnie zmniejszyła się liczba dawców, co było spowodowane odebraniem im wielu posiadanych od lat przywilejów. Coraz rzadziej dawcy mogli liczyć na przychylność zwierzchników w kwestii zwolnień z pracy. Tendencja spadkowa została stopniowo wyhamowana i od 2001 roku odnotowuje się stały wzrost pobrań. W roku 2003 w poznańskim Centrum po-

zyskano 26 057 l. Po dziesięciu latach osiągnięto wynik prawie 39 000 l, by w 2019 roku przekroczyć 41 000 l krwi. W ostatnich latach gruntownie zmieniła się struktura kadr krwiodawczych. Opiera się ona niemal wyłącznie na dawcach honorowych. Na 46 874 dawców zarejestrowanych w Centrum w 2016 roku tylko 82 było dawcami płatnymi. Ekwiwalent pieniężny przysługuje dawcom rzadkich grup krwi. Stałą tendencją ostatnich lat jest pozyskiwanie honorowych dawców, którzy zgłaszają się do pobrań systematycznie przez dłuższy czas. Zachętą do krwiodawstwa może być fakt, że dzień pobrania krwi jest wolny od pracy. Ponadto za każdy oddany litr krwi można odliczyć sobie 130 zł od podatku. W 2009 roku liczba dawców w Polsce wynosiła 688 000, a w poznańskim Centrum odnotowano rekord – zarejestrowano 51 280 dawców. Najwięcej krwi oddają osoby między 18. a 29. rokiem życia, na drugim miejscu plasują się 30- i 40-latkowie. Od 2012 roku Centrum posiada stale aktualizowany serwis internetowy, w którym można m.in. obserwować aktualny stan zasobów krwi. Za pomocą grafiki „kropelkowej” przedstawia się go tam na bieżąco. W okresach niedoboru którejkolwiek grupy kropelka z jej nazwą „alarmuje” i mobilizuje krwiodawców do działania.

Dobre wyniki to w dużej mierze zasługa działalności promocyjnej prowadzonej przez Centrum. W organizacji różnorodnych akcji współpracuje ono z organami samorządowymi na poziomie powiatowym i wojewódzkim, Polskim Czerwonym Krzyżem, klubami Honorowych Dawców Krwi (HDK), uczelniami, szkołami, firmami, organizacjami społecznymi i służbami mundurowymi. Dużo uwagi poświęca się popularyzacji idei krwiodawstwa wśród młodzieży z miejscowości powiatowych, w tym z terenu powiatu poznańskiego. Organizowane są w tym celu wykłady, warsztaty i spotkania połączone ze zwiedzaniem Centrum. Uczniowie i wolontariusze poznają proces pobierania krwi.

Istotną rolę w obszarze promocji honorowego krwiodawstwa odgrywa współpraca Centrum z klubami Honorowych Dawców Krwi zrzeszonych w: PCK, Stowarzyszeniu Honorowych Dawców Krwi RP, Klubach Policyjnych, Klubach Strażaków OSP i PSP oraz w organizacjach młodzieżowych. W powiecie poznańskim – największym powiecie województwa wielkopolskiego – działało w 2019 roku dziewięć organizacji HDK: Klub HDK w Czerwonaku, Klub HDK PCK przy Urzędzie Gminy Komorniki, Klub HDK PCK w Kostrzynie, Klub HDK PCK im. św. Floriana przy OSP w Kórniku, Klub HDK PCK „Lubonianka” im. bł. Edmunda Bojanowskiego w Luboniu, Klub HDK PCK „Gośliniaczy” w Murowanej Goślinie, Klub HDK PCK przy Spółdzielni Mieszkaniowej w Swarzędzu, Klub HDK PCK „Błękitna Kro-

pelka” w Biedrusku przy Urzędzie Gminy w Suchym Lesie oraz Stowarzyszenie „Dar Serc” z Tarnowa Podgórnego. Ich członkowie poza regularnym honorowym oddawaniem krwi z powodzeniem zajmują się promowaniem samej idei, pozyskiwaniem nowych honorowych krwiodawców, pomocą mieszkańcom w przypadkach choroby lub bezpośredniego zagrożenia życia i zdrowia. Regularnie organizują cieszące się dużym zainteresowaniem imprezy integrujące członków klubu i ich sympatyków. Dużo wysiłku poświęcają organizacji rokrocznie Światowego Dnia Krwiodawcy – 14 czerwca, oraz listopadowych Dni Honorowego Krwiodawstwa. I tak np. obchody Światowego Dnia Krwiodawcy w 2016 roku przebiegały pod hasłem „Krew łączy nas wszystkich” i skupiały się na podkreśleniu aspektu „dzielenia się” i „więzów” łączących krwiodawców i pacjentów. Ponadto propagowano hasło „Dziel się życiem, oddaj krew”, aby skłonić do wzajemnej troski o siebie. W trakcie kampanii przypominano historie osób, którym życie uratowała krew oddana przez innych. Dla członków klubów HDK w siedzibie Centrum przy ul. Marceleńskiej organizowane są uroczyste spotkania. Towarzyszą im wykłady zaproszonych ekspertów. Wręcza się wówczas odznaki Honorowego Dawcy Krwi – Zasłużonego dla Zdrowia Narodu.

Dla członków klubów HDK powiatu poznańskiego szczególne znaczenie mają organizowane przez Starostwo Powiatowe w Poznaniu Gale Krwiodawstwa. Zainicjowane w 2014 roku przez starostę poznańskiego – Jana Grabkowskiego, i przewodniczącego Komisji Polityki Społecznej i Ochrony Zdrowia Rady Powiatu w Poznaniu – Marka Lisa, cieszą się rokrocznie dużym zainteresowaniem. Stanowią okazję do przekazania wyrazów uznania prezesom i członkom klubów HDK oraz uhonorowania imiennymi statuetkami w kształcie „krwinki” najbardziej zasłużonych krwiodawców. „W ten sposób chcemy wyrazić wdzięczność wobec ich szlachetnej postawy. Docenić działalność na rzecz ratowania ludzkiego życia. Krwiodawcy są obecni tam, gdzie wymaga tego dobro drugiego człowieka. Kto nie doświadczył, jak cennym darem jest krew, nie docenia gestu setek krwiodawców. Bo krew to dar życia” – mówił starosta poznański Jan Grabkowski podczas IV Gali Krwiodawstwa – 14 listopada 2017 roku¹³. Uroczystym spotkaniom członków klubów HDK w Starostwie Powiatowym w Poznaniu towarzyszy zawsze zbiórka krwi, współorganizowana z Regionalnym Centrum Krwiodawstwa i Krwiolecznictwa w Poznaniu. W akcję zaangażowani są krwiodawcy, w tym pracownicy Starostwa.

¹³ *Wielka Gala Krwiodawców*, <http://naszglaspoznanski.pl/wielka-gala-krwiodawcow-zdjecia/> [dostęp: 30.05.2020].

Siedziba RCKiK w Poznaniu
fot. Adam Talarek, ze zbiorów RCKiK w Poznaniu

Dzięki sprawnie prowadzonej akcji promocyjnej niesłabnącą popularnością cieszą się akcje poboru krwi organizowane w wielu okolicznych miejscowościach. Ich organizacja jest coraz sprawniejsza. Z Centrum w Poznaniu wyruszają ekipy wyjazdowe pracujące cały tydzień, a zdarza się, że wyjeżdżają one na dwie kilkugodzinne akcje dziennie. Obecnie poznańskie krwiodawstwo obsługiwane jest przez cztery nowoczesne ambulanse do poboru krwi, zwane popularnie „krwiobusami”. Przyjeżdżają one pod szkoły, hipermarkety, na rynki miast i miasteczek. Pojawiają się również w miejscach, gdzie odbywają się festyny, zloty czy koncerty, często organizowane pod egidą klubów HDK oraz władz samorządowych. Doskonałym przykładem takich działań jest aktywność mieszkańców 17 gmin powiatu poznańskiego w 2019 roku. W 31 miejscowościach powiatu krwiobusy odwiedziło 3903 osób ze wszystkich przedziałów wiekowych. Wynik przeprowadzonych zbiórek był imponujący. Zebrano ponad 1717 l krwi¹⁴.

Z początkiem XXI wieku nowym i niezwykle istotnym obszarem działalności, w który wkroczyło poznańskie Centrum, było pozyskiwanie potencjalnych dawców komórek krwiotwórczych. Ich przekazanie określa się

¹⁴ RCKiK w Poznaniu, Dział Marketingu, Zestawienie za rok 2019.

potocznie jako „transplantację szpiku”. W latach 2001–2010 Centrum pozyskało około 12 000 potencjalnych dawców szpiku. Tym samym zostały stworzone podstawy do dalszego poszerzania grona dawców. W 2010 roku rozpoczął działalność przy poznańskim Centrum Ośrodek Dawców Szpiku. Podstawą funkcjonowania Ośrodka są działania propagujące ideę honorowego dawstwa szpiku i komórek krwiotwórczych krwi obwodowej. Pracownikom zależy na pozyskiwaniu jak największej liczby potencjalnych dawców wśród ludzi młodych i zdrowych. Owocna okazała się w tym zakresie współpraca m.in. z władzami wojewódzkimi oraz z Fundacją im. Anny Wierskiej „Dar Szpiku”. Dużo uwagi poświęcono upowszechnianiu wiedzy na temat współczesnych metod transplantologii. Nadal niewiele osób uświadamia sobie, że przeszczep przypomina najczęściej transfuzję krwi i nie wymaga żadnej ingerencji w organizm dawcy. Dobrym przykładem imprezy popularyzacyjnej były Mistrzostwa Polski Drużyny Szpiku, które w ramach 10. Poznań Maratonu zorganizowała Fundacja im. Anny Wierskiej „Dar Szpiku” we współpracy z Poznańskimi Ośrodkami Sportu i Rekreacji. Wszyscy zawodnicy otrzymali materiały informacyjne, przedstawiono także filmy ukazujące chorych zmagających się z nowotworami oraz metody przeszczepu szpiku. Ponadto wydana została publikacja książkowa poświęcona tej tematyce, zawierająca relacje wolontariuszy Drużyny Szpiku z akcji pozyskiwania nowych dawców.

Poznański Ośrodek Dawców Szpiku współpracuje również z centrami niemającymi w swoich strukturach analogicznej organizacji. Poza tym umożliwia potencjalnym dawcom badania lekarskie, organizuje pobranie krwi na niezbędne badania laboratoryjne i ułatwia złożenie odpowiednich dokumentów w miejscu zamieszkania. Możliwość znalezienia zgodnego, niespokrewnionego dawcy komórek macierzystych jest uzależniona od ścisłej współpracy światowych rejestrów niespokrewnionych dawców. Im więcej przebadanych i zarejestrowanych potencjalnych dawców szpiku, tym większe będą szanse na uratowanie kolejnego życia.

Od 2012 w Centrum Krwiodawstwa w Poznaniu z powodzeniem działa także Bank Komórek Macierzystych. Komórki macierzyste, które znajdują się w krwi pępowinowej, stosuje się w leczeniu białaczki, ziarnicy, cukrzycy czy chorób serca. Często są jedyną szansą dla chorych, zwłaszcza dla dzieci. W Banku zdeponowana jest krew dostępna dla chorych z całego kraju¹⁵. Magazynuje się ją w Centrum i udostępnia na zasadach

---

¹⁵ S. Sałwacka, *Oddaj krew pępowinową pro publico bono*, „Gazeta Wyborcza”, dodatek poznański, z dn. 17 listopada 2012, s. 3.

solidarności społecznej biorców niespokrewnionych. Przez kilka lat była ona pobierana w dwóch poznańskich szpitalach położniczych, w uniwersyteckim szpitalu przy ul. Polnej oraz w Szpitalu Miejskim im. Franciszka Raszei. W akcji brały udział także szpitale w Szamotułach, Obornikach, Nowym Tomyślu, Środzie Wielkopolskiej i Wrześni.

Stabilna sytuacja krwiodawstwa w Polsce została zachwiana w związku z wybuchem pandemii koronawirusa w marcu 2020 r. COVID-19 w dramatyczny sposób wpłynął na życie ludzi na całym świecie, w tym w Polsce. Spowodował m.in. spadek liczby osób, które oddawały krew. Liczba dawców w Centrum w Poznaniu zmniejszyła się o 80 procent. Akcje wyjazdowe zostały wstrzymane. Szybko zabrakło niemal wszystkich grup krwi ratujących ludziom życie. Sytuacja pogorszyła się jeszcze bardziej, gdy szpitale wróciły do normalnego trybu pracy i wznowiły planowe operacje. Stąd na szeroką skalę ponawiano w środkach masowego przekazu apele zarówno do honorowych dawców, jak i wszystkich zdrowych osób o pomoc, żeby nie rezygnowali z oddawania krwi i osocza. Już na samym początku epidemii w Centrum w Poznaniu wprowadzono specjalne środki bezpieczeństwa, maksymalnie zabezpieczające dawców i biorców. Zastosowano system rejestracji godzinowej, żeby dawcy się mijali, unikając kontaktu ze sobą. Po wejściu do Centrum wszyscy dezynfekowali dłonie i zachowywali co najmniej dwa metry dystansu. Jeszcze przed wprowadzeniem obowiązku zakrywania ust i nosa konieczne było tu noszenie maseczki. Wprowadzona została również obowiązkowa ankieta. Miała ona wykazać, czy dawca był za granicą oraz czy miał objawy chorobowe, które mogłyby sugerować koronawirusa¹⁶. Mierzono temperaturę, a podczas samego pobrania zachowywana była odpowiednia odległość. Personel Centrum zabezpieczono również dodatkowymi środkami ochronnymi. Z czasem sytuacja w poznańskim krwiodawstwie powoli zaczęła wracać do normy. Krwiodawcy, choć nie tak tłumnie jak przed epidemią, znowu zaczęli oddawać krew.

---

¹⁶ *Oddawanie krwi w czasie pandemii*; <https://www.rckik.poznan.pl/potrzebna-krew-aktualna-sytuacja-epidemiologiczna> [dostęp: 19.05.2020].

POWIAT POZNAŃSKI I REGION HANOWER. 20 LAT PARTNERSTWA

Tomasz Morawski*

Wzajemne zrozumienie, przełamywanie barier międzykulturowych czy uprzedzeń historycznych, działania na rzecz młodzieży i ekologii to tylko kilka przykładów zadań, które od ponad 20 lat łączą powiat poznański i Region Hanower w ramach umowy partnerskiej. Dziś ta współpraca jest już bardzo dojrzała i – jak pokazują doświadczenia osób w niej uczestniczących – bardzo przydatna.

CZY TAKA WSPÓŁPRACA BYŁA NAM POTRZEBNA?

Pod koniec 2000 roku na zamku Landestrost pod Hanowerem podpisano porozumienie o wzajemnej współpracy pomiędzy powiatem poznańskim a ówczesnym powiatem hanowerskim (przekształconym w 2001 roku w Region Hanower). Decyzja o wspólnych działaniach nie została podjęta spontanicznie. Poprzedziły ją spotkania, wizyta na EXPO 2000, które odbyło się wtedy w Hanowerze, oraz kontakty gmin z Polski i Niemiec.

* Kierownik Referatu Współpracy Zagranicznej i Promocji Przedsiębiorczości, Gabinet Starosty

Jan Grabkowski – starosta poznański, i Hauke Jagau – przewodniczący Regionu Hanower, na Dniach Odkrywczy Regionu w 2011 roku
fot. Tomasz Morawski

W 1999 roku, po kilkudziesięciu latach, na mapie naszego kraju ponownie zaistniał samorząd powiatowy. Pojawiły się też nowe zadania i problemy. Polska w tamtych latach wyglądała zupełnie inaczej niż dziś.

„Brakowało nam pieniędzy i wiedzy, jak nowe wyzwania na rzecz mieszkańców powiatu poznańskiego realizować. Mieliśmy chęci i zapał. Chcieliśmy to wszystko szybko wprowadzić w życie. Nie zawsze jednak wiedzieliśmy, w jaki sposób” – wspomina Jan Grabkowski, starosta poznański.

POSZUKIWANIE KONTAKTU

Propozycja współpracy z niemieckim partnerem była więc doskonałą okazją, aby wiele zrobić. Tym bardziej, że inne samorządy, miasta i gminy takie umowy z zagranicznymi partnerami już miały. Współpracę z Hano-

werem miał też od wielu lat Poznań – województwo podpisało podobne porozumienie z Dolną Saksonią, na terenie której leżą Hanower i powiat hanowerski. Gminy powiatu poznańskiego także były zainteresowane kontaktami z Niemcami. Pierwszą umowę o partnerstwie z gminą Ronnenberg z powiatu hanowerskiego gmina Swarzędz zawarła w 1991 roku. Potem pojawiły się kolejne, między miejscowościami leżącymi na terenie: Hemmingen a Murowaną Gośliną, Isernhagen a Suchym Lasem, Seelze a Mosiną.

Zwieńczeniem tych działań było podpisanie 12 grudnia 2000 roku umowy o partnerstwie z powiatem poznańskim. Zrobili to ówcześni starostowie, ze strony polskiej – Ryszard Pomin, a ze strony niemieckiej – dr Michael Arndt.

Chęć nawiązania współpracy była obustronna. Niemcy także widzieli potrzebę podjęcia takich działań. Jak zapewniał nas Bodo Messerschmidt, radny i współtwórca Regionu Hanower, na jednym ze spotkań w 2007 roku w Niemczech: „Powiat hanowerski od dawna szukał partnera, który połączyłby dotychczasową współpracę miasta i regionu, aby w ten sposób łamać dotychczasowe podziały i uprzedzenia polsko-niemieckie. Z perspektywy [czasu] mogę powiedzieć, że powiat poznański okazał się bardzo dobrym partnerem”.

EKOLOGIA NA POCZĄTEK

Jednym z ciekawszych tematów były działania proekologiczne. Dziś segregacja śmieci to obowiązek każdego mieszkańca, jednak kilkanaście lat temu nie było to takie oczywiste i powszechne. Aby lepiej poznać to zagadnienie, radni powiatu poznańskiego i urzędnicy Starostwa Powiatowego w Poznaniu jeździli do Hanoweru do firmy AHA, podległej Regionowi Hanower, aby zobaczyć tam nieznanne nam jeszcze sposoby segregowania śmieci oraz ich przetwarzania. Wiele godzin spędził też u nas profesor Axel Prieb, ówczesny wiceprezydent Regionu Hanower, wielki przyjaciel powiatu poznańskiego, który zajmował się zagadnieniami gospodarowania odpadami. Na bazie tych spotkań w 2004 roku w Starostwie Powiatowym w Poznaniu zorganizowana została konferencja pt. „Korzyści ze wspólnego gospodarowania odpadami. Dlaczego razem?”, która dotyczyła międzygminnego gospodarowania oraz edukowania mieszkańców w zakresie segregacji śmieci. Spotkanie cieszyło się dużym zainteresowaniem zarówno polskich, jak i niemieckich specjalistów z dziedziny ochrony

Uczniowie szkoły Justus von Liebig Schule w Hanowerze i ZS nr 1 w Swarzędzu na cmentarzu w Poznaniu, w ramach działania „Praca dla pokoju – pojednanie nad grobami” w 2016 roku
fort. Jakub Kozłowski

środowiska. Problem okazał się bardzo ważny, ale nie udało się go wtedy rozwiązać ani wypracować wspólnego stanowiska. Dopiero w 2007 roku wraz z miastem Poznań podjęto działania na rzecz stworzenia Związku Międzygminnego „Gospodarka Odpadami Aglomeracji Poznańskiej”. Była to konsekwencja podpisania w maju 2007 roku porozumienia „Agglomeracja Poznańska jest po twojej stronie” – projektu, który kilka lat później przekształcił się w Stowarzyszenie Metropolia Poznań.

METROPOLIA – WZÓR WSPÓŁPRACY

Przy tej okazji warto wspomnieć, że samo powołanie stowarzyszenia to kolejne działanie, które wzorowane było na przykładzie funkcjonowania związków międzygminnych w Regionie Hanower. Na początku XXI wieku powiat poznański zaczął się intensywnie rozwijać. Każdego dnia

pojawiły się nowe wyzwania, ale wciąż brakowało ustawy metropolitalnej, która pozwoliłaby prawnie rozwiązać wiele zagadnień. Mając to na uwadze, a jednocześnie chcąc rozwiązywać problemy wspólnie z gminami, zarząd powiatu postanowił zainicjować powstanie organizacji, która skupiłaby powiat, Poznań i gminy.

„Widzieliśmy, że podobne problemy mają też inni, a Niemcy z Hanoweru poprzez wspólną pracę w związkach międzygminnych świetnie sobie z tymi kwestiami radzą” – mówi Tomasz Łubiński, wicestarosta poznański. „Przy ogromnym zamieszaniu medialnym postanowiliśmy spróbować. I tak w skrócie, po latach, powstało Stowarzyszenie Metropolia Poznań, które dziś z sukcesem prowadzi projekty” – dodaje.

WYMIANA WIEDZY, KULTURY, TRADYCJI

Podjęcie takiego wyzwania nie było łatwe, władze powiatu poznańskiego postanowiły jednak wykorzystać doświadczenia i *know-how* pracowników Starostwa Powiatowego w Poznaniu, zdobyte m.in. podczas licznych staży w Regionie Hanower. To one okazały się, i cały czas są, bardzo przydatne do realizacji nowych zadań. Wymiana urzędników to bowiem jeden z głównych projektów realizowanych pomiędzy partnerami. Od 2017 roku jest on wzbogacony o aspekty dotyczące poznania swojej kultury i tradycji. Wszystko, aby lepiej poznać i zrozumieć.

„Zasada wymiany jest prosta. Raz lub dwa razy w roku każdy z samorządów przyjmuje pod opiekę dwóch pracowników partnerskiego urzędu i zapoznaje ich z wykonywanymi zadaniami administracyjnymi” – wyjaśnia Jan Grabkowski, starosta poznański. Obecnie staż w Regionie Hanower odbyło 17 pracowników Starostwa Powiatowego w Poznaniu, natomiast w powiecie poznańskim gościliśmy 18 Hanowerczyków.

Właśnie bezpośrednie kontakty mieszkańców i pracowników są najcenniejsze we wspólnych działaniach. To one łamią stereotypy, pozwalają poznać kulturę, budują zrozumienie i przyjaźnie.

NIE TYLKO NOWE PRZYJAŹNIE

W 2007 roku zainicjowana została jeszcze inna forma współpracy – wymiana młodzieży. W pierwszych trzech spotkaniach udział wzięli młodzi ludzie z Polski, Niemiec, Izraela i Ukrainy. Program ich pobytu obfitował

Wymiana młodzieży w 2010 roku, zamek w Kórniku
fol. Joanna Michalska

w liczne atrakcje. Były zajęcia sportowo-rekreacyjne, warsztaty i wycieczki mające na celu poznanie kultury i historii. Wszystko to sprzyjało nawiązywaniu nowych przyjaźni. Od 2012 roku wymiana przybrała inną formę. Uczniowie ze szkoły Justus von Liebig Schule w Hanowerze w ramach działania „Praca dla pokoju – pojednanie nad grobami” przyjeżdżają wiosną do Polski i porządkują kwatery wojenne cmentarza miłostowskiego w Poznaniu. Współpracują przy tym z koleżankami i kolegami z Zespołu Szkół nr 1 w Swarzędzu. Celami projektu są uczczenie pamięci wszystkich ofiar drugiej wojny światowej, rozmowy na ważne dla obu narodów tematy historyczne oraz poznanie wspólnej kultury i tradycji. Młodzież z hanowerskiej szkoły przyrodniczo-rolniczej odwiedziła powiat poznański już sześciokrotnie.

Ciekawym przedsięwzięciem, skierowanym do młodzieży aglomeracji poznańskiej, jest także Konkurs Piosenki Niemieckiej „Jeder kann singen”. Odbywa się on w prowadzonym przez powiat poznański Zespole Szkół nr 1 w Swarzędzu. Od 2018 r. partnerami festiwalu są powiat poznański i Region Hanower. We wszystkich edycjach udział wzięło

kilkaset uczniów. Projekt ten pozwolił na zaprezentowanie umiejętności wokalnych i motywowanie uczniów do nauki języka niemieckiego. To także okazja do promocji młodych talentów. W skład jury konkursowego wchodzi muzyki oraz przedstawiciele powiatu poznańskiego i Regionu Hanower. Nagrodą główną jest wycieczka do Hanoweru, podczas której zwycięzcy oraz ich opiekunowie poznają historię i walory krajoznawcze partnerskiego regionu. Ostatnia edycja konkursu odbyła się w 2019 roku.

SAMORZĄDOWCY GRAJĄ W PIŁKĘ

Od 2015 roku pracowników partnerskich urzędów integruje także inny projekt – regularne turnieje halowej piłki nożnej samorządowców. Wiosną drużyna piłkarska reprezentująca powiat poznański zapraszana jest do udziału w turnieju, który odbywa się w miejscowości Garbsen-Berenbostel. Z kolei jesienią zawody w hali sportowej Zespołu Szkół nr 1 w Swarzędzu organizuje powiat poznański. Spotkania te, poza rywalizacją spor-

Samorządowcy z powiatu poznańskiego i Regionu Hanower na Turnieju Halowej Piłki Nożnej w Swarzędzu w 2016 roku
fot. Jakub Kozłowski

ową, pozwalają na wymianę poglądów i nawiązywanie osobistych relacji pomiędzy mieszkańcami regionów.

Z kolei młodzi adepci piłki nożnej reprezentujący drużyny działające w Regionie Hanower od 2019 roku występują w turnieju halowej piłki nożnej dla dzieci i młodzieży „Luboń Cup”. Dzięki tej współpracy turniej nabrał międzynarodowego charakteru. Pobyt w powiecie poznańskim ma także walor integracyjny i krajoznawczy. W wymianie uczestniczą dzieci w wieku 10–12 lat, które wraz z opiekunami chętnie przyjeżdżają do Lubonia. W ten sposób młodzi mieszkańcy zaprzyjaźnionych regionów także są beneficjentami działań prowadzonych w ramach partnerstwa.

BLIŻEJ SILNEJ EUROPY

Odpowiadając na pytanie postawione na początku, zdecydowanie należy powiedzieć: ta współpraca była nam niezwykle potrzebna. Podsumowaniem naszej już 20-letniej przyjaźni niech będą słowa Hauke Jagau, prezydenta Regionu Hanower, skierowane w 2018 roku do Jana Grabkowskiego, starosty poznańskiego: „[Dzięki] naszej wieloletniej współpracy partnerskiej powstała przyjaźń. W dzisiejszych czasach przyjaźnie oraz mocna i silna Europa odgrywają ważniejszą rolę niż kiedykolwiek. Dlatego też tak nieocenioną wartością jest pielęgnowanie oraz pogłębianie naszych wzajemnych stosunków i więzi. Brawa, jakie miały miejsce przy powitaniu Pańskiej delegacji, pokazują, jak wiele osób z naszego regionu pozytywnie odbiera naszą polsko-niemiecką przyjaźń. [...] Nie należy jednak zapominać, że nawet jeśli jesteśmy przekonani o swojej serdeczności i wzajemnej gościnności, powinniśmy nadal nieustraszenie dążyć do tego, aby tę przyjaźń polsko-niemiecką na nowo ożywiać i rozwijać”.

DOPUST BOŻY CZY NOWE WARTOŚCI I FORMY DZIAŁANIA? KULTURA W CZASIE PANDEMII

Andrzej Ogórkiewicz, Marcin Wesotowski*

Teatr dramatyczny, teatr muzyczny, opera, filharmonia, sala koncertowa, agencja impresaryjna, chór, orkiestra, zespół muzyczny, szkoła muzyczna, szkoła plastyczna, galeria sztuki, biblioteka, kino, teatr, zespół taneczny. Wszystkie te instytucje tworzą i przekazują kulturę. Każda w swojej dziedzinie, każda z własną specyfiką. Wszystkie opierają się na tym samym: bezpośrednim kontakcie z publicznością, odbiorcą, uczniem, na działaniu ad hoc, spontanicznym (choć oczywiście przygotowanym), na emocjach między nadawcą a odbiorcą działań artystycznych. Wszystkie w połowie marca straciły dotychczasowe możliwości działania, w jednej chwili zostały odcięte od odbiorców, ale i od dochodów gwarantujących przeżycie. Wszystkie musiały podjąć wyzwanie i poradzić sobie w nadzwyczajnych warunkach epidemii, a następnie wyciągnąć z tego wnioski.

Działania kulturalne prowadzą na co dzień także domy, ośrodki i centra kultury. To właśnie one musiały zmierzyć się ze wszystkimi problemami całej sfery kultury, z istotnym zastrzeżeniem dotyczącym formy finansowania, które w tym przypadku pochodzi z budżetów poszczególnych samorządów, czyli pieniędzy publicznych. O kwestiach formalnych będzie

* Dziennikarz, filmowiec, specjalista od nowych mediów

trochę później, na początek zaś proponujemy katalog nowych form działania w sytuacji *lockdownu*. Następnie przedstawiamy relacje z działań ośrodków działających na terenie powiatu poznańskiego.

GMINNY OŚRODEK KULTURY „SOKÓŁ” W CZERWONAKU

Pracownie teatralne w grupach:

- dla dzieci w Klubie „Kogucik”,
- teatr sołecki w Klubie „Kogucik”,
- zespół teatralny „Cyk” mający wcześniej zajęcia w CKiR w Koziegłowach,
- zespół „Skansen Teatralny” mający zajęcia w GOK „Sokół” w Czerwonaku

prowadzą próby online.

Pracownie plastyczne dla młodzieży i dorosłych spotykają się online dwa razy w tygodniu. Ponadto zespół teatralny „Cyk” oraz grupa plastyczna pracują nad wspólnym projektem opartym na opowiadaniu Sławomira Mrożka. Ich efekt jest prezentowany w częściach na profilu FB Ośrodka.

Pozostajemy w ciągłym kontakcie telefonicznym z seniorami należącymi do Klubu Seniora, upewniając się, że mają potrzebną im opiekę rodziny lub bliskich. Opiekun Klubu stara się aktywizować grupy i spotykać z seniorami online na platformie Zoom. Ponadto wysyłane są im materiały przygotowywane przez pracujących z nimi na co dzień instruktorów z zakresu plastyki oraz tańca, co ma zachęcić i pokierować pracą w tym zakresie w domu. Seniorzy bezpośrednio przez instruktora informowani są o wydarzeniach online, które mogłyby ich zainteresować. Online prowadzone są też zajęcia z jogi.

Grupa „FotoIskra” pracująca w Klubie „Iskra” w Promnicach również jest aktywna na grupie zamkniętej na Facebooku. Uczestnicy dzielą się materiałami fotograficznymi na zadany przez instruktora temat. Prace są omawiane.

Podtrzymując partnerstwo z Anną Beker z Jazz Dance Studio, współorganizujemy zajęcia taneczne, które odbywają się na platformie Zoom. Zajęcia w podziale na dwie grupy:

- taniec jazzowy dla dzieci, młodzieży i dorosłych,
- barre ballet workout i techniki rozciągające dla dzieci, młodzieży i dorosłych.

Staramy się zachęcać do pozostania w domu i uczestniczenia w wydarzeniach kulturalnych online. Każdego dnia w godzinach porannych na profilu facebook.com/goksokol udostępniane jest wydarzenie dla dzieci, młodzieży lub dorosłych.

W godzinach południowych udostępniamy autorskie materiały wykonywane przez instruktorów GOK „Sokół”, prezentujące, jak kreatywnie można pracować w domu z najmłodszymi lub jak starsze dzieci mogą samodzielnie wykonać kreatywne zadania. Po południu we wtorki udostępniamy autorskie materiały działań artystycznych dla młodzieży i dorosłych, w czwartki prowadzimy akcję wspominkową związaną z 30-leciem GOK „Sokół”.

Ogłoszony został też konkurs dla dzieci na wykonanie animacji plakatkowej oraz na piosenkę w wykonaniu dzieci w wieku przedszkolnym. W czerwcu ogłosimy konkurs plastyczny.

Większość pracowników GOK „Sokół” jest zaangażowana w akcję „Gmina Czerwonak Szyje Maseczki”. Koordynujemy zakup materiałów oraz ich dystrybucję wśród osób tnących i szyjących. Pracownicy tną materiały i szyją maseczki.

W najbliższej przyszłości przygotowujemy też akcję „oszydełkowania” rowerów, która związana jest z 30-leciem GOK „Sokół”.

OŚRODEK KULTURY W LUBONIU

Pandemia sprawiła, że nie możemy prowadzić w Ośrodku stacjonarnych zajęć plastycznych. W dobie Internetu możliwe są jednak inne rozwiązania. Z uczestnikami zajęć plastycznych dla młodzieży i dorosłych cały czas prowadzimy konsultacje i dokonujemy korekt ich prac poprzez e-maile i MMS-y. Nie jest to oczywiście rozwiązanie optymalne, ale jedyne dostępne w obecnych warunkach. Każdego dnia witamy mieszkańców obrazem stworzonym przez uczestnika(-czkę) zajęć plastycznych dla młodzieży i dorosłych, które odbywają się w Ośrodku Kultury w Luboniu. Tematem prezentowanych prac jest nasze miasto. Zachęcamy do udziału w ćwiczeniach prowadzonych przez naszych instruktorów, a jeśli ktoś nie ćwiczy, może skorzystać z naszych porad „zrób to sam”. Posłuchać można występów naszych zespołów: „Tonu” czy „Szarotek”, ale też uczestników lekcji śpiewu.

MIEJSKO-GMINNY OŚRODEK KULTURY I REKREACJI W MUROWANEJ GOŚLINIE

W ruch poszły wszystkie środki i narzędzia, także te prywatne, jak telefony, laptopy, komputery. Stworzyliśmy sieć dobrych więzi, pomysłów i inspiracji wybiegającą poza granice i mury dotychczasowych stereotypów. Część naszych instruktorów prowadzi zajęcia online, odbywają się próby chórów „Canzona” (Adrianna Wtorkowska-Kubińska), próby sekcyjne orkiestry (Mateusz Sibilski), indywidualna nauka gry na instrumentach dętych (Jerzy Gronowski), próby zespołu folklorystycznego „Goślinianie” (Marzenna Karbowska, Natalia Ogorzałek).

Jesteśmy w sieci! Szukajcie nas na Facebooku, Instagramie i stronie WWW. Zamieszczamy tam nasze specjalnie przygotowane cykle propozycji kulturalnych: „Jest wystawa”, w ramach którego można zobaczyć prace plastyczne, przeczytać ich opis kuratorski i w ten sposób zapoznać się z malarstwem goślińskich artystów; „Klik koncertik” to miejsce na przysyłane przez Was prezentacje muzyczne i artystyczne, które współtworzą niekończący się koncert talentów; „Przepisy na zabawę” w formie fotograficznych tutoriali zabaw plastycznych dla dzieci; „TworzyMY!”, czyli filmy współtworzone z MurowanaTV, w których znaleźć możecie inspiracje do wszelkich twórczych działań artystycznych dla dzieci i nie tylko; „Wyszperane w internetach” to znalezione ciekawostki o ludziach stąd, którzy tworzą i o których słyszać w sieci, przedstawione w formie podcastów, filmów czy nagrań muzycznych. Proponujemy konkursy muzyczne i plastyczne, np. „W domu śpiewać każdy może” – konkurs piosenki online, „Twarzą w twarz” – konkurs na portret. Wkrótce ruszamy z prezentacją archiwalnych zdjęć gośliniaków z lat 40.–70. XX w. „Ze starego albumu...” – będziemy mogli rozpoznać kogoś sprzed lat, powspominać, poplotkować. Trwają również prace nad nową stroną WWW. W międzyczasie powstaje kontynuacja kroniki Ośrodka Kultury – składa się na nią ogrom materiału ilustrujący historię kulturalną naszego miasta. Wielka atrakcja! W lipcu w atrium naszego Ośrodka przy ul. Mściszewskiej ruszy kino plenerowe „Zorza”. Bierzymy udział w programie Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach Tarczy Antykryzysowej dla kultury „Kultura w Sieci”, w którym dostaliśmy dotację na realizację pomysłu przeniesienia zbiorów Izby Regionalnej Ziemi Goślińskiej do sieci. Ponadto zmieniliśmy wystrój naszych gablot informacyjnych: obok namiarów na nas w Internecie znajdziecie tam hasło ku pokrzepieniu – „Będzie dobrze!”. Banery i napisy wywieszane z naszych okien dają Wam znać, że

jesteśmy i życzymy Wam wszystkiego dobrego, przypominamy o noszeniu maseczek oraz dbaniu o siebie i innych. Cały czas na najwyższym poziomie zachowania bezpieczeństwa dbamy o nasze pomieszczenia, które są czyszczone i dezynfekowane. Utrzymujemy pełną gotowość do powrotu do naszych pracowni, sal, galerii. Jesteśmy zmuszeni działać intuicyjnie w zmieniających się warunkach, nie ma nic pewnego i stałego jak dawniej, dlatego zakładamy elastyczne scenariusze przyszłych działań w grupach, będziemy się twórczo dostosowywać i damy wszyscy radę.

CENTRUM KULTURY I BIBLIOTEKA PUBLICZNA GMINY SUCHY LAS

Inicjatywy:

- „Utknąłeś w domu”: wirtualne zwiedzanie najstynniejszych muzeów;
- #suchylasczytaksiążki, czyli fotografujemy się, kiedy czytamy;
- opera online: „Halka” – inscenizacja Opery Poznańskiej;

Budynek CKiBP w Suchym Lesie z widoczną wystawą „Byliśmy – Jesteśmy”
na 30-lecie samorządu gminnego
fol. Andrzej Ogórkiewicz

- Sleeveface – konkurs zorganizowany przez Bibliotekę, polegający na ubieraniu się w okładki książek. Podobna inicjatywa pojawiła się w sieci: fotografie symultaniczne do znanych obrazów;
- warsztaty online z niezawodnym Wujkiem Ogórkiem, ulubieńcem dzieci i rodziców, mieszkańcem gminy Suchy Las;
- transmisja spektakli o Pippi Pończoszance z Opery Helsińskiej;
- słuchowiska i spektakle zamieszczone w sieci przez Ninatekę;
- największe wyzwanie: przeorganizowanie zajęć na tryb online; tam, gdzie nie było to możliwe, zamieszczamy filmy instruktażowe. Są formą radzenia sobie w nieznannej sytuacji, ale także poligonem doświadczalnym dla nowych form aktywności. Staramy się, żeby zakotwiczyły u nas na stałe;
- czytanie *Muminków* online oraz czytanie Jerzego z zespołu Jerz Igor, który gościł u nas całkiem niedawno;
- spektakle Teatru Animacji z Poznania;
- spektakl online *Karmelek*;
- koncert online zespołu Król;
- #NieZostawiamCzytelnika: w ramach tej akcji udostępniliśmy czytelnikom/odbiorcom nagrania z ekskluzywnych, niezwykle atrakcyjnych spotkań autorskich z najwybitniejszymi literatami, dziennikarzami, myślicielami, np. z Olgą Tokarczuk;
- koncert w wykonaniu artystów z Teatru Ateneum;
- akcja wolnelektury.pl.

To przykłady wydarzeń, które nie mogły odbywać się w naszym Centrum, a które proponowaliśmy, by zachować relację z naszymi odbiorcami i nie zostawić ich bez kontaktu z kulturą.

Zajęcia indywidualne, czyli takie, w których uczestniczy jeden uczeń i jeden nauczyciel, najczęściej nauka gry na instrumentach. Nasza propozycja to lekcje w komunikatorze Messenger. Prowadzący ustalili z uczestnikami, czy uznają spotkania online za pełnowartościowe zajęcia, co było ważne ze względów formalno-prawnych. Wówczas wystarczył aneks do dotychczasowej umowy i zajęcia toczyły się dalej.

Zajęcia grupowe, trudniejsze, albo, według naszego uznania, niemożliwe do prowadzenia. Ale cóż, kulturalna solidarność to ważna rzecz. Zapropowaliśmy, by prowadzący zajęcia tworzyli filmy instruktażowe z lekcjami i tutorialami z poszczególnych dyscyplin. Mamy zestaw lekcji gry na gitarze, zajęć teatralnych, lekcji tańca klasycznego, nowoczesnego i towarzyskiego. A dzięki temu mogliśmy wspomóc artystów, z którymi pracujemy na co dzień.

GMINNY OŚRODEK KULTURY „SEZAM” W TARNOWIE PODGÓRNYM

Nie chcieliśmy zatracać profilu działalności, zapomnieć o tym, co dla nas najważniejsze. Dlatego nasze domy kultury (Dom Kultury Tarnowo Podgórne, Centrum Kultury Przeźmierowo) urządzamy na nowo, konserwujemy sprzęt, odkurzamy wszystko, co możemy, odświeżamy – tak byśmy byli gotowi do działania, jak tylko ten niewidzialny nieprzyjaciel się wycofa.

Trzeba było też utrzymać relację z naszymi uczestnikami i mieszkańcami.

Mamy troje etatowych pracowników instruktorów: dwie plastyczki i instruktorkę tańca ludowego. Pozostali, około 40 osób pracujących na umowę zlecenie, musieli zawiesić działalność.

1. Plastyczki zaczęły produkować filmiki – tutoriale o tym, jak wykonać ozdoby świąteczne, jak narysować kota itp. Wszystko umieszczamy na naszych profilach na YouTube i Facebooku. Dostały służbowe komórki i kręca... do dziś. Operatorem na początku stała się nawet pani, która na co dzień dba o nasz ład i porządek. Odbyły się trzy wystawy online na FB prac plastycznych naszych kół: linorytu, ceramiki i gobelinów.
2. Instruktorka tańca ludowego cały czas ma kontakt z zespołem tańca ludowego „Modraki” – przesyła im filmiki z ćwiczeniami, organizuje bezpieczną zbiórkę kostiumów oraz opracowuje piosenki, np. na 3 maja.
3. Dwie osoby, które zajmują się promocją i organizacją imprez, zaangażowały się w produkcję „wizytówek” reklamujących wszystkie nasze koła i zespoły.

Wydajemy „TarNową Kulturę” (koło dziennikarskie); wydania kwietniowe i majowe dostępne były wyłącznie online, numer czerwcowy będzie już drukowany. Tematyka oczywiście kulturalna i okołokulturalna. Numer majowy online po artykule jednej z uczestniczek na temat działalności Agaty Młynarskiej i rodziny Dowborów na Instagramie znalazł się na FB i kontaktach instagramowych wyżej wymienionych.

- Premierę na FB miał film stworzony przez nasze koło filmowe „Animiaki”.
- Przypomnieliśmy spektakl naszego Teatru Zamiast pt. „Nosorożec”.
- Swoimi domowymi nagraniami podzieliły się z nami trzy uczestniczki Studia Piosenki.

INNE DZIAŁANIA

Mieszkańcy Przeźmierowa wzięli też udział w akcji #lightthesky. 1 maja przed Centrum Kultury Przeźmierowo odbył się pokaz świateł. Wydarzenie to było podziękowaniem dla służb medycznych za ich poświęcenie w walce z koronawirusem. Na nich spoczywa ogromny ciężar ratowania życia i powstrzymania pandemii. Ich poświęcenie i nadludzki wysiłek nie mogą być niezauważone i niedocenione. Jednocześnie w sektorze kultury toczy się inna walka – o przetrwanie artystów, realizatorów, techników i przedsiębiorstw. Zakaz spektakli, koncertów, wystaw, wszelkich imprez rozrywkowo-artystycznych oznacza niemożność wykonywania pracy. A życie ot tak nie może się zatrzymać! Kultura jest absolutnie konieczna do życia. Teraz oglądamy koncerty i wystawy w Internecie, wracamy do wspomnień z festiwalu. Ktoś je wymyślił, ktoś je zagrał, ktoś je stworzył i nagrał. Sektor kultury i techniki estradowej przeżywa ogromny kryzys. Teatry, sale koncertowe, kluby i areny stanęły. Dziesiątki tysięcy ludzi pracujących w kulturze nie są w stanie funkcjonować. Konsekwencje tego kryzysu pozostaną z nami na dłużej – długo po wyjściu z naszych domów, do pracy, do parku i na zakupy w galerii. Akcja „Light the Sky” jest wyrazem solidarności przede wszystkim z tymi, którzy są na pierwszej linii frontu – personelem medycznym. Jest też sposobem na zmanifestowanie dramatycznej sytuacji w technice estradowej.

NOWE FORMY DZIAŁANIA

Pandemia i izolacja zmusiły nas wszystkich do błyskawicznego podjęcia działań w sieci, choć początek nie był łatwy. Przez kilkanaście pierwszych dni wszyscy gorączkowo szukali rozwiązań. Może webinaria, transmisje online, może Zoom, Skype czy Messenger, Teams czy Jitsi? Która z istniejących platform okaże się najlepsza? Te pytania zadawali sobie dosłownie wszyscy: nauczyciele, animatorzy kultury, ale także towarzystwa muzyczne, orkiestry, zespoły...

Na pierwszy ogień poszedł Facebook, bo kto nie ma konta na fejsie – ręka w górę! W krótkim czasie okazało się, że FB sprawdza się... umiarkowanie do celów edukacyjnych czy do działań kulturalnych, bo choć daje możliwości prostych transmisji, to jakość tychże była i nadal jest stosunkowo słaba. Jednocześnie na YouTube zaczęły się pojawiać pierwsze „domowe” transmisje live czy produkcje, które składały się ze zmontowanych sesji domowych kilku muzyków.

Międzynarodowy Dzień Tańca online
fot. Mariusz Ganske, Andrzej Tarnowski, Anna Patan, Gniewko Głogowski;
projekt Zuzanna Olszewska-Chomicz

Początek kwietnia – moment, w którym mnóstwo osób zamiast do swojego miejsca pracy wybrało się do drugiego pokoju – to dosłownie oblężenie Internetu. Do tego stopnia, że bywały dni, w których zawieszał się nawet serwis YouTube. O platformach takich jak Zoom, ClickMeeting czy Jitsi – nie wspominając. Trudno było mówić o jakichkolwiek działaniach kulturalnych w momencie, w którym trzeba było zorganizować swoje życie na nowo.

Po otrząśnięciu się z pierwszego szoku zaczęło się rozglądanie. Na początek sięgnęliśmy po Zoom, który umożliwia sprawne zorganizowanie grupowego spotkania, zajęć czy lekcji. Następnie: Skype – do indywidual-

nych lekcji, czy Jitsi – platforma do spotkań wideo, która nie wymaga logowania. Sprawdzała się zarówno podczas lekcji online, jak i podczas telekonferencji firmowych. Messenger stał się jednym z głównych narzędzi podczas spotkań niewielkich grup, tak samo jak Apple’owski FaceTime, oczywiście dla tych, którzy mieli iPhone’y. Polski ClickMeeting przeżył prawdziwe oblężenie, ale firma świetnie poradziła sobie z gigantycznym zainteresowaniem i do tej niezwykle ciekawej platformy webinaryjnej dodała możliwość wideo grupowego. Na zwykłych użytkowników otworzyło się także Google Meet.

W pierwszych miesiącach pandemii wszyscy przeszliśmy błyskawiczny kurs nowych technologii z jednoczesnym przejściem do świata cyfrowego. Nasze telefony i – w większości dotąd zakurzone – kamery internetowe nagle stały się podstawowymi narzędziami do komunikacji, szkoleń i spotkań.

Pandemia pokazała, że nie byliśmy najlepiej przygotowani, jednak potrafilimy błyskawicznie wdrożyć się w nową rzeczywistość.

Co dzieje się dziś? Choć obostrzenia z dnia na dzień maleją, konieczność dystansu społecznego i zwykłe ludzkie obawy sprawiają, że nadal nie zapełniają się ani domy kultury, ani sale koncertowe. Mimo że spragnieni jesteśmy rozrywki, a przede wszystkim kontaktu z drugim człowiekiem.

Dziś coraz częściej widać rozwiązania hybrydowe – także w kulturze. Koncert dla 30 osób na sali (by zachować dystans społeczny), jednocześnie transmitowany online – ze znacznie tańszymi biletami – to obecnie jedno z ciekawszych rozwiązań.

Kina samochodowe czy wideorejestracje kameralnych koncertów, spotkania online niewielkich grup artystycznych czy choćby lekcje online – czyli rozwiązania, które wdrożyliśmy i których nauczyliśmy się w trakcie pandemii, będą już stałym elementem naszej nowej rzeczywistości.

Czerwiec 2020 r.

#ZOSTAŃWDOMU. PROPOZYCJE POWIATU NA CZAS *LOCKDOWNU*

Tomasz Sikorski*

W połowie marca utknęliśmy w domach. Chcąc nie chcąc, większość z nas znalazła się na przymusowej kwarantannie. Dla wielu osób – do tej pory często zagonionych od rana do wieczora – była to kompletna nowość. Nowa sytuacja wymagająca ustalenia nowego rytmu dnia, zmiany dotychczasowych przyzwyczajzeń, a także umiejętnego wypełnienia wolnego czasu, którego z dnia na dzień zrobiło się więcej. Dla tych, którzy szukali ciekawych pomysłów, jak ten czas zagospodarować, powiat poznańskich przygotował akcję **#zostańwdomu... z powiatem poznańskim**. Propozycji na spędzenie wolnych chwil w domu było naprawdę sporo, wszystkie sygnowane „powiatowym znakiem jakości”. I co najistotniejsze, można je było pobrać ze strony www.powiat.poznan.pl.

Tym, którzy lubią planszówki, a te w czasie epidemii cieszyły się sporym powodzeniem, zaproponowaliśmy grę pod nazwą Perły Powiatu Poznańskiego. Zadaniem uczestników tej gry jest odnalezienie i „odwiedzenie” wymienionych na planszy pól – miejsc niezwykłych, będących w rzeczywistości skarbami przyrody i architektury. Gracz może to zrobić w dowolnej kolejności, poruszając się dowolną trasą. Wyścig odbywa się szlakiem Pierścienia Rowerowego dookoła Poznania lub skrótami i innymi ścieżkami. Zasady gry są proste i zrozumiałe dla każdego. Wygrywa ten, kto jako pierwszy odwiedzi wszystkie wyznaczone miejsca.

* Wydział Promocji i Aktywności Społecznej Starostwa Powiatowego w Poznaniu

Pod tą samą nazwą stworzyliśmy również grę memory, polegającą na odnajdywaniu takich samych kart. To zabawa skierowana zarówno do starszych, jak i do dzieci. Tych ostatnich na pewno mogły też zainteresować „Powiatowe łamigłówki TRAMPka i TeniSówki” – książeczka pełna kolorowanek i zadań związanych z powiatem poznańskim.

Starsi w tym czasie mogli przeczytać wcześniejsze wydania „Kroniki Powiatu Poznańskiego” lub też zajrzeć do naszych licznych przewodników. Wszystkie one bowiem są dostępne na wspomnianej już stronie www.powiat.poznan.pl. Tam też można znaleźć powiatowe legendy. Jest ich dwadzieścia i każda dotyczy innej historii. Jedne, jak opowieść o Białej Damie z zamku w Kórniku czy też o Elegancie z Mosiny, są bardziej znane, a inne mniej – nie wszyscy przecież wiedzą, skąd się wziął Pierdoła z Gądek, nie każdy też zna historię Anny z Dziewiczej Góry. W wolnej chwili, a tych w czasie epidemii nie brakowało, warto było zatem do nich sięgnąć. Podobnie jak do czwartego numeru branżowego pisma „Renowacje i Zabytki”, który w całości był poświęcony powiatowym zabytkom. „Cztery lata temu opisywaliśmy już ten powiat, jednak jego atrakcyjność i ilość wykonanych w ostatnim czasie rewitalizacji skłoniły nas do powrotu w tamte strony” – można przeczytać w słowie wstępnym do tego numeru pisma.

Zostań w domu z powiatem poznańskim
fol. z archiwum powiatu poznańskiego

W czasie epidemii kanały telewizyjne chętnie prezentowały filmy pokazujące Polskę uchwyconą z dronów. Również powiat poznański można było zobaczyć z takiej perspektywy. I to nie tylko w telewizji, ale także – a może przede wszystkim – za sprawą albumu pt. „Podniebne spojrzenie”, prezentującego najciekawsze miejsca wszystkich siedemnastu gmin powiatu poznańskiego. „W tym albumie prezentujemy ważne dla nas przestrzenie oraz chwile zatrzymane w obiektywie. Pokazują one siłę naszych wartości: aktywności, solidarności, tolerancji, zaradności, a także szacunku, życzliwości i wyjątkowego stylu życia. Pokazują, jaką drogę przeszliśmy na przestrzeni jednego pokolenia... To wszystko znajduje odzwierciedlenie w architekturze, krajobrazie i wyjątkowym klimacie, jaki można u nas poczuć. Warto więc spojrzeć na powiat z większej odległości. Z lotu ptaka” – napisał w słowie wstępnym do tego wydawnictwa starosta poznański Jan Grabkowski.

Zachęcając do akcji **#zostańwdomu...** z powiatem poznańskim, nie zapomnieliśmy również o miłośnikach turystyki. Mimo że wiosną praktycznie wszystkie obiekty turystyczne pozostawały zamknięte, a w pewnym momencie nie można było nawet wchodzić do lasów, zawsze w ostateczności pozostawał Internet i wirtualne spacery. I takie podróże w sieci, na stronie www.powiat.poznan.pl, także można było znaleźć. Zachęcaliśmy również do obejrzenia filmowych przewodników po Szlaku Kościołów Drewnianych. W naszej akcji każdy zatem mógł znaleźć coś dla siebie. Trudny okres można było wykorzystać, aby lepiej poznać powiat poznański. I to bez wychodzenia z domu. Wystarczyło tylko włączyć komputer i skorzystać z naszej oferty. Jak się bowiem ostatnio przekonaliśmy, dzięki wirtualnej rzeczywistości także można poznawać, zwiedzać, a nawet się uczyć.

ALBUM O OŚRODKU W OWIŃSKACH. UNIKAT O UNIKACIE

Justyna Siepietowska-Jarzyńska*

Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy dla Dzieci Niewidomych w Owińskach jest miejscem niezwykłym. Obecne przeznaczenie, ciekawa historia oraz przepiękna architektura składają się na jego wyjątkowość. By je utrwalić, w 2019 r. został wydany unikatowy, dwujęzyczny album pt. *I w ciemności... Światło. Owińska. Szkoła wszystkich zmysłów* opisujący dzieje ośrodka. Czym wyróżnia się publikacja na tle innych tego typu? Wydawnictwo mogą „czytać” także osoby niewidome i niedowidzące.

„Współczesne Owińska zachwycają i budzą podziw. Są dowodem na to, że historyczne budowle mogą nadal spełniać użyteczne funkcje społeczne. To świetnie, że powstało takie wydawnictwo” – mówi Małgorzata Pacholec, dyrektorka Instytutu Tyflogicznego Polskiego Związku Niewidomych, która bardzo wysoko ocenia publikację wydaną przez powiat poznański.

Gdyby ściany Ośrodka w Owińskach potrafiły mówić, opowiedziałyby historie, których można by słuchać z zapartym tchem. Choćby dlatego, że informacji na temat działalności pierwszych mieszkańek klasztoru – sióstr cysterek – jest jak na lekarstwo. Remedium na głód informacji na temat

* Inspektor w Gabinecie Starosty

kompleksu poklasztornego jest właśnie album, który podzielono na pięć rozdziałów.

Pierwszy opowiada o przeszłości i terażniejszości obiektu. Zamieszczone w publikacji zdjęcia obrazują, jak przeobrażał się on na przestrzeni lat.

„20 lat temu to miejsce wyglądało zupełnie inaczej. Myślę, że smutniej. Dziś jest chlubą powiatu poznańskiego, a także perłą architektoniczną, w którą włożono mnóstwo pracy i pieniędzy” – mówi starosta poznański, Jan Grabkowski.

„Treść tego albumu oraz szczegółowe opisy historycznych i współczesnych zdjęć są dostępne również dla niewidomego czytelnika dzięki technice kodów QR i doskonałej audiodeskrypcji, co z pewnością sprawia, że jest on unikatowy” – dodaje Małgorzata Pacholec z Polskiego Związku Niewidomych.

Warto wspomnieć, że teksty zawarte w albumie i opisy audiodeskrypcyjne przetłumaczone zostały również na język angielski.

Unikatowe wydawnictwo o wyjątkowym miejscu –
to tu świat odbierzesz wszystkimi zmysłami

TO NIE TYLKO SZKOŁA

Przechadzając się wiekowymi, przepięknie odnowionymi korytarzami, odwiedzając urokliwy, pachnący latem różami wirydarz czy docierając w końcu do wnętrza takich jak dawny refektarz, w którym – jak przed wiekami – można spożyć posiłek, widzimy, jak bardzo zmieniło się miejsce, którego historia sięga średniowiecza. Nie tylko odzyskało swój blask – dzięki przystosowaniu do osób z dysfunkcjami wzroku zyskało drugie, zupełnie nowe życie. Ściany, podłogi, detale zostały odrestaurowane z precyzją i pietyzmem. Ponadto zadbano także o sferę edukacji, którą przedstawiono w jednym z rozdziałów albumu.

Warto podkreślić, że Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy dla Dzieci Niewidomych w Owińskach oferuje swoim podopiecznym profesjonalnie wyposażone pracownie: tyfloakustyczną, orientacji przestrzennej, nauki widzenia czy gastronomiczną. Uczniowie biorą udział w licznych zajęciach warsztatowych rozwijających umiejętności oraz uczących zawodów. Jedną z pracowni swoją nazwę zawdzięcza pierwszemu w Polsce i Europie Parkowi Orientacji Przestrzennej – jemu także poświęcono rozdział w albumie.

Dzięki olbrzymiemu nakładowi pracy oraz środkom pozyskanym m.in. ze źródeł zewnętrznych, w tym unijnych, powstało miejsce wyjątkowe na skalę europejską. Wśród zdjęć zamieszczonych w albumie zobaczymy też takie, które relacjonują, jak teren przeznaczony na park wyglądał przed remontem, w trakcie i po jego zakończeniu. Powstałe teraz ścieżki otoczone pobudzającą zmysły roślinnością powodują, że spacerujący mogą poczuć się jak bohaterowie „Tajemniczego ogrodu”, zaś mały staw istniejący tu od czasów cysterek, który doczekał się mola, zachęca do odpoczynku. W parku pojawiły się także urządzenia takie jak: równoważnie, trampoliny, pajęczyny, huśtawki, ścianki wspinaczkowe, tyrolka, karylion ziemny (system ziemnych dzwonów rurowych wydających dźwięki i wibracje) i wiele innych sprzętów wspierających rozwój zmysłów, orientację w przestrzeni i równowagę.

W POLSCE NIE MA TAKIEGO MIEJSCA

W Ośrodku jest sporo zakątków, które odwiedzających mogą wprawić w zdumienie. Wśród nich na przykład znajduje się jedyne w Polsce oraz jedno z nielicznych w Europie Muzeum Tyflogiczne.

„W ciągu ponad 20 lat udało mi się zbierać przeszło dwa tysiące eksponatów, które przywożę z różnych zakątków świata” – mówi Marek Jakubowski, założyciel oraz pomysłodawca Muzeum. „Mamy tu wiele unikatowych okazów, jak choćby mapę reliefową z 1889 roku autorstwa Martina Kunza, wybitnego tyflop pedagoga tamtego okresu” – dodaje.

Wieloletni proces rewitalizacji obiektu połączony z modernizacją bazy dydaktycznej dla tak szczególnej grupy uczniów jak dzieci i młodzież z dysfunkcją wzroku jest przykładem tytanicznej pracy wizjonerów, dla których to, co wydawało się niemożliwe, stało się teraz faktem.

Album *I w ciemności... Światło. Owińska. Szkoła wszystkich zmysłów* powstał dzięki wiedzy, zaangażowaniu i wielogodzinnej pracy ludzi wyjątkowych. Tak wyjątkowych jak to miejsce.

CHRONOLOGIA I ŚLADY

KALENDARIUM

1 LIPCA 2019–30 CZERWCA 2020

Aneta Szczepaniak-Głębocka*

WYDARZENIA W SKALI POWIATOWEJ

- W lipcu 2019 r. Główny Urząd Statystyczny opublikował ogólnopolski ranking zamożności gmin w przeliczeniu na jednego mieszkańca. Gmina Suchy las znalazła się na 29. miejscu, a gmina Tarnowo Podgórne – na 30.
- 29 lipca 2019 r. podczas obchodów Święta Policji ogłoszono wyniki konkursu „Dzielnicowy Roku Powiatu Poznańskiego”. 1. miejsce zajął sierż. sztab. Jakub Ból z Komisariatu Policji w Pobiedziskach. Przyznano także dwa wyróżnienia: st. asp. Tomaszowi Kasprzakowi z Komisariatu Policji w Kostrzynie oraz st. sierż. Michałowi Orczykowskiemu z Komisariatu Policji w Suchym Lesie.
- Od sierpnia 2019 r. Zarząd Transportu Miejskiego wprowadził dla uczniów szkół podstawowych bezpłatne przejazdy we wszystkich strefach. Do porozumienia przystąpiło 15 gmin powiatu: Czerwonak, Dopiewo, Kleszczewo, Komorniki, Kostrzyn, Kórnik, Luboń, Mosina, Murowana Goślina, Pobiedziska, Puszczykowo, Rokietnica, Suchy Las, Swarzędz, Tarnowo Podgórne.
- W sierpniu 2019 r. w Łęczeczkach zorganizowano szkolenie obronne dla pracowników Starostwa Powiatowego, pracowników ds.

* Kierownik Działu Informacji Bibliograficznej i Regionalnej WBPiCAK w Poznaniu

obronnych z gmin powiatu poznańskiego, pracowników Wojskowej Komendy Uzuppełnień w Poznaniu, strażaków z Komendy Miejskiej Państwowej Straży Pożarnej w Poznaniu oraz policjantów z Komendy Miejskiej Policji w Poznaniu. Organizatorem szkolenia był Wydział Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego Starostwa Powiatowego w Poznaniu.

- 14 września 2019 r. w Bolechowie podczas pikniku „Bezpieczni w powiecie poznańskim” powiat poznański obchodził jubileusz 20-lecia działalności. Podczas imprezy starosta poznański Jan Grabkowski przekazał 25 jednostkom Ochotniczej Straży Pożarnej z powiatu poznańskiego zestawy węży strażackich. Jubileusz świętowano również w Owińskach, gdzie zakończono kolejny etap renowacji kompleksu pocysterskiego, w którym mieści się Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy dla Dzieci Niewidomych im. Synów Pułku.
- 30 września 2019 r. w XV edycji Rankingu Samorządów „Rzeczpospolitej” w kategorii Gminy wiejskie 12. miejsce zajęła gmina Kleszczewo, 13. – gmina Suchy Las, a 17. – gmina Czerwonak. Natomiast w kategorii Gminy miejskie i miejsko-wiejskie 5. miejsce zajęła gmina Puszczykowo. Zasady Rankingu Samorządów określa niezależna kapituła pod przewodnictwem prof. Jerzego Buzka. Konkurs nagradza „miasta i gminy, które osiągają najlepsze wyniki w kształtowaniu trwałego, zrównoważonego rozwoju wspólnoty lokalnej, ujmowanego w strategicznych kategoriach: trwałości ekonomicznej, trwałości środowiskowej, trwałości społecznej oraz w zakresie jakości zarządzania”.
- W październiku 2019 r. przyznano Stypendia Rady Powiatu w Poznaniu oraz Nagrody Starosty Poznańskiego dla najzdolniejszych uczniów szkół prowadzonych przez powiat poznański na rok szkolny 2019/2020. 76 uczniów otrzymało Stypendium Rady, a 25 uczniów odebrało Nagrodę Starosty Poznańskiego za wybitne osiągnięcia. Stypendium przyznano na okres roku szkolnego w kwocie 250 zł netto miesięcznie.
- 9 października 2019 r. w Wielkopolskim Urzędzie Wojewódzkim w Poznaniu podpisano umowy na dofinansowanie na przebudowę dróg powiatowych w powiecie poznańskim na odcinkach: Pobiedziska – Iwno, Lusowo – Więckowice, Głuchowo – Chomęcice oraz Koziegłowy – Swarzędz. Kwota dofinansowania wyniosła ok. 17 mln zł.
- W dniach 16–20 października 2019 r. Filip Prokopyszyn z Klubu Kolarskiego Tarnovia Tarnowo Podgórne i Nikol Płosaj z UKS TFP Mróz Jedyńka Kórnik zdobyli brązowe medale podczas mistrzostw Europy w kolarstwie torowym w Apeldoorn w Holandii.

- 14 listopada 2019 r. podczas XX Gali „Sportowa Polska” gminy Swarzędz i Kórnik zostały wyróżnione tytułem „Sportowej Gminy 2019”. Wyróżnienie otrzymują „samorządy, które w szczególny sposób starają się o rozwój kultury fizycznej na swoim terenie, np. poprzez budowę obiektów sportowych, zapewnienie szerokiej oferty zajęć, rozwój różnych dyscyplin sportu i organizację imprez sportowych, popularyzujących sport wśród mieszkańców”.
- 21 listopada 2019 r. powiat poznański podjął uchwałę dot. zwiększenia środków (o 2,85 mln zł) przekazanych na realizację największej w historii gminy Kostrzyn inwestycji: „Budowa układu drogowego na terenie miasta Kostrzyn w rejonie ulic Grunwaldzkiej, Średzkiej i Powstańców Wielkopolskich wraz z tunelem pod torowiskiem linii kolejowej E20 relacji Poznań – Warszawa”.
- W styczniu 2020 r. przyznano Nagrodę Starosty Poznańskiego. W kategorii Inicjatywy obywatelskie nagrodzono Grażynę Manikowską-Krawiec – współtwórczynię Spółdzielczej Izby Pamięci w Pobiedziskach, oraz firmę MARO z Komornik – producenta mebli biurowych (firma od wielu lat wspiera m.in. organizacje charytatywne). W kategorii Organizacje pozarządowe wyróżniono Stowarzyszenie ROKTAR, które od 11 lat działa na terenie Rokietnicy i Tarnowa Podgórnego. Jego założycielami byli rodzice osób niepełnosprawnych.
- 7 stycznia 2020 r. rozpoczęto rozbudowę ulicy Gdyńskiej na odcinku od granicy Poznania do zjazdu do Centralnej Oczyszczalni Ścieków w Koziegłowach. Powstaną dwie jezdnie z dwoma pasami ruchu w każdym kierunku oraz dwa ronda: jedno na skrzyżowaniu z ul. Poznańską, a drugie z Piaskową. Między rondami wybudowany zostanie dodatkowy pas ruchu, który zapewni bezpieczny dojazd do posesji przy ul. Gdyńskiej. Powstaną także zatoki autobusowe, chodniki i drogi rowerowe. Zamontowane zostaną ekrany akustyczne (po stronie zabudowań) i oświetlenie. Inwestycja obejmuje również budowę kanalizacji deszczowej i sieci wodociągowej.
- 18 stycznia 2020 r. w sanktuarium Matki Bożej Bukowskiej Literackiej w Buku odbyło się XX Powiatowe Kolędowanie. Organizatorami koncertu byli powiat poznański oraz miasto i gmina Buk, a honorowy patronat objął arcybiskup Stanisław Gądecki, metropolita poznański. Wystąpiły chóry z Buku, Chludowa i Swarzędza, a gwiazdą wieczoru była Marta Podulka.
- 21 stycznia 2020 r. przyznano wyróżnienia w skali kraju w XVII edycji Rankingu Zrównoważonego Rozwoju Jednostek Samorządu Te-

rytorialnego”. W kategorii Gmina wiejska gmina Tarnowo Podgórne zajęła 3. miejsce, gmina Suchy Las – 5., a gmina Komorniki – 16. W kategorii Gmina miejsko-wiejska gmina Kórnik uplasowała się na 6. miejscu. Ogłoszono również wyniki rankingu oceniającego dynamikę przedsiębiorczości: wśród gmin wiejskich 4. miejsce zajęła gmina Dopiewo, a wśród miejskich na 5. miejscu była gmina Puszczykowo. Organizatorami rankingu były: sejmowa Komisja Samorządu Terytorialnego i Polityki Regionalnej, Wydział Administracji i Nauk Społecznych Politechniki Warszawskiej oraz Fundacja Polskiego Godła Promocyjnego „Teraz Polska”.

- 23 stycznia 2020 r. powiat poznański zajął drugie miejsce w Ogólnopolskim Rankingu Gmin i Powiatów 2019 w kategorii Powiaty powyżej 120 tysięcy mieszkańców. Powiat poznański otrzymał również wyróżnienie „Super Powiat”. Organizatorem rankingu był Związek Powiatów Polskich.
- W lutym 2020 r. rozstrzygnięto konkurs na najlepszy komisariat w powiecie. Pierwsze miejsce zajął Komisariat Policji w Buku, który z budżetu powiatu otrzyma 300 tys. zł na modernizację.
- W lutym 2020 r. w Wielkopolskim Parku Narodowym oddano nową wieżę do obserwacji ornitologicznych. Zainstalowano ją na pograniczu gmin Dopiewo i Stęszew, przy granicy z obszarem ochrony ścisłej Trzcielińskie Bagno.
- 3 lutego 2020 r. gminy Luboń, Tarnowo Podgórne, Rokietnica, Mosina podpisały umowę z Zakładem Utylizacji Odpadów Clean City w Międzychodzie w sprawie wspólnego zagospodarowania odpadów zmieszanych. Umowę zawarto, by zminimalizować koszty funkcjonowania systemu gospodarki komunalnej ponoszone przez mieszkańców tych gmin.
- 4 marca 2020 r. w Polsce stwierdzono pierwszy przypadek zachorowania na koronawirus SARS CoV-2, a 8 marca doszło do pierwszego zarażenia w Wielkopolsce. Przypadek koronawirusa wykryto u osoby zamieszkującej wieś Czapury w gminie Mosina. 14 marca wydano rozporządzenie Ministra Zdrowia w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu zagrożenia epidemicznego, m.in. zamknięto granice kraju, odwołano zajęcia w szkołach, wprowadzono zakaz zgromadzeń, zamknięto instytucje kultury itd. W gminach powiatu przygotowano programy wsparcia dla przedsiębiorców. 20 marca ogłoszono w kraju stan epidemii. 16 kwietnia wprowadzono nakaz

zasłaniania ust i nosa w miejscach publicznych. W maju rozpoczęło się odmrażanie gospodarki, zrealizowane w czterech etapach.

- 8 marca 1990 roku sejm podjął ustawę o wolnych wyborach do rad gmin, 27 maja odbyły się pierwsze wybory samorządowe. Ze względu na obowiązujące obostrzenia związane z pandemią koronawirusa obchody 30-lecia samorządności miały nieco inny charakter.
- W kwietniu 2020 r. gminy Dopiewo, Swarzędz, Kórnik i Tarnowo Podgórne podjęły uchwały o przekazaniu ze swoich budżetów po 100 tys. zł dla szpitala jednoimiennego im. Józefa Strusia w Poznaniu, w którym leczono pacjentów zarażonych COVID-19.
- W kwietniu 2020 r. PKP SA ogłosiło przetargi na przebudowę dworców kolejowych (w tym trzech w powiecie poznańskim). Modernizacja obejmie zabytkowe budynki w Kobylnicy, Pobiedziskach i Pałędziu. W Kobylnicy i Pobiedziskach zaplanowano budowę między innymi nowych stropów, ścian i klatek schodowych. W Pałędziu oprócz renowacji budynku przewidziano również zmianę otoczenia dworca: powstaną nowe chodniki oraz zieleń.
- Od kwietnia do czerwca 2020 r. w ramach projektu „Zdalna szkoła – wsparcie Ogólnopolskiej Sieci Edukacyjnej w systemie kształcenia zdalnego” gminy zakupiły laptopy dla uczniów i nauczycieli. Dopiewo otrzymało 49 laptopów, Buk – 35, Czerwonak – 32, Stęszew – 23, Komorniki – 42, Murowana Goślina – 26. Organizatorem projektu było Ministerstwo Cyfryzacji.
- W maju 2020 r. odbyła się wirtualna uroczystość wręczenia Nagród Powiatu Poznańskiego za osiągnięcia w dziedzinie twórczości artystycznej, upowszechniania i ochrony kultury za rok 2019. W niezwyklej okolicznościach pandemii uroczystość została nagrana w budynku CKiBP Gminy Suchy Las. Pierwszą nagrodę otrzymał Zespół Kameralny Amici Canti działający przy Miejsko-Gminnym Ośrodku Kultury w Buku, drugą Stowarzyszenie Orkiestra Dęta Chludowo, a trzecią Mateusz MJ Sibilski – dyrygent, dyrektor Orkiestry Uniwersyteckiej CKS Uniwersytetu Przyrodniczego. Uroczystość wręczenia nagród w dniach 13–16 maja była emitowana w mediach.
- W czerwcu 2020 r. w III edycji Rankingu Finansowego Samorządu Terytorialnego 2019 w grupie 314 powiatów powiat poznański zajął 2. miejsce. W grupie 235 gmin miejskich na 2. miejscu znalazło się Puszczykowo, a na 9. Luboń. W grupie 1549 gmin wiejskich na 12. miejscu była gmina Suchy Las. Jury „przeanalizowało finanse 2790 polskich

gmin, miast i powiatów. Badało sposób gospodarowania pieniędzmi, bazując na oficjalnych sprawozdaniach finansowych przekazanych przez Regionalną Izbę Obrachunkową”.

- 17 czerwca 2020 r., podczas wirtualnej uroczystości, przyznano Nagrody Sportowe Powiatu Poznańskiego za rok 2019. Najważniejsi laureaci to: Fryderyk Lechno-Wasiutyński, Marta Czujewicz, Jasza Szajrych, Filip Prokopyszyn, trener Piotr Broński oraz drużyna koszykarzy do lat 14 Basket Team Suchy Las.
- 23 czerwca 2020 r. ogłoszono wyniki XVII edycji konkursu Poznański Lider Przedsiębiorczości. W kategorii Mikroprzedsiębiorca nagrodzono firmę Smart Pharma Sp. z o.o. ze Złotnik, w kategorii Mały przedsiębiorca – firmę poligraficzną Wito z Bolechowa, a w kategorii Średni przedsiębiorca – firmę działającą w sektorze mebli biurowych MARO z Komornik. Organizatorem konkursu był powiat poznański.

BUK

- 24 sierpnia 2019 r. na stadionie miejskim w Buku zorganizowano dożynki powiatu poznańskiego oraz miasta i gminy Buk.
- We wrześniu 2019 r. Przedszkole im. Krasnala Hałabały w Buku zakupiło dwie nowe tablice interaktywne, służące do nauki języków obcych z wykorzystaniem nowoczesnej platformy e-Twinning. Zakup zainicjował realizację projektu „Hałabała Zuch i Chwat zwiedza Polskę oraz Świat z wykorzystaniem platformy e-Twinning”. Tablice zakupiono w ramach konkursu dobrosąsiedzkiego Polskich Sieci Elektroenergetycznych „WzMOcNij swoje otoczenie”. W trakcie trwania projektu placówki przedszkolne z Polski i innych państw europejskich dzieliły się pomysłami dotyczącymi zajęć edukacyjnych.
- W październiku 2019 r. Biblioteka i Kino Miasta i Gminy Buk w ramach konkursu dobrosąsiedzkiego Polskich Sieci Elektroenergetycznych „WzMOcNij swoje otoczenie” otrzymały pięć nowych zestawów komputerowych. Konkurs „typował najlepsze projekty związane z rozwojem lokalnej infrastruktury, aktywizacją życia społecznego i kulturalnego oraz finansowe wsparcie w ich wdrożeniu, w gminach, na terenie których jest zlokalizowana lub budowana infrastruktura przemysłowa”. Partnerami projektu były Izba Muzealna przy Polskim Towarzystwie Turystyczno-Krajoznawczym w Buku oraz placówki oświatowe działające na terenie gminy.

- 18 października 2019 r. na Stadionie Miejskim w Buku otwarto kompleks lekkoatletyczny i z tej okazji zorganizowano zawody lekkoatletyczne.
- W grudniu 2019 r. na rynku w Buku archeolodzy odkryli późnogotyckie mury ratusza. Ratusz powstał na przełomie XV/XVI wieku.
- W grudniu 2019 r. w Buku podjęto uchwałę informującą, że rok 2020 będzie poświęcony pamięci biskupa Jana Lubrańskiego.
- 12 grudnia 2019 r. w dawnej synagodze w Buku zorganizowano spotkanie pt. „Moje stajenki” z Romanem Czeskim, bukowskim rzeźbiarzem i artystą.
- W styczniu 2020 r. podjęto decyzje dot. nowych inwestycji w Parku Przemysłowym „Buk” przy autostradzie A2. Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowe Motoplast (producent części z tworzywa sztucznego) rozbuduje część produkcyjną i magazynową swojej siedziby. Firma ILD zaplanowała budowę budynku o powierzchni około 8 tys. m² o przeznaczeniu produkcyjnym i magazynowym wraz z częścią biurowo-socjalną, a firma Patoma Sp. z o.o. planuje budowę mroźni składowej w strefie przemysłowej w Niepruszewie przy samej autostradzie A2.
- W styczniu 2020 r. oddano do użytku wiatę biesiadną w Niepruszewie.
- W styczniu 2020 r. Koło Gospodyń Wiejskich w Żegowie obchodziło 55-lecie działalności.
- 20 stycznia 2020 r. Maja Wechman ze Szkoły Podstawowej w Buku zajęła 1. miejsce w kategorii Szkoła podstawowa w V Wojewódzkim Konkursie Fotograficznym pt. „Przyroda wokół nas”. Organizatorem konkursu było IX Liceum Ogólnokształcące w Poznaniu.
- 22 stycznia 2020 r. podczas XXVIII edycji Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy gmina Buk wystawiła na licytację wycofany już ze służby samochód pożarniczy Star 266. Wóz był na wyposażeniu Ochotniczej Straży Pożarnej w Buku od 2000 do 2018 r. Samochód zakupił prywatny kolekcjoner.
- W lutym 2020 r. projekt „Matematyka i informatyka motorem do rozwoju oświaty w mieście i gminie Buk” otrzymał dofinansowanie w ramach WRPO w wysokości ok. 660 tys. zł.
- 20 lutego 2020 r. rozstrzygnięto cztery konkursy na realizację zadań publicznych przez organizacje pozarządowe na terenie gminy Buk w 2020 roku. Finanse przyznano 14 organizacjom.
- 29 lutego 2020 r. w Buku zorganizowano uroczysty koncert z okazji 50-lecia zespołu folklorystycznego „Złote Kłosy”.

- W kwietniu 2020 r. w miejscowościach Wielka Wieś, Dobra, Szewce i Buk dokonano nasadzeń 138 drzew. Posadzono m.in. 40 miododajnych sadzonek.
- 14 maja 2020 r. przyjęto uchwałę o przystąpieniu gminy Buk do Stowarzyszenia Gmin i Powiatów Wielkopolski.
- 15 maja 2020 r. Szkoła Podstawowa im. Bohaterów Bukowskich w Buku obchodziła 85-lecie działalności.
- 18 maja 2020 r. uczniowie Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w Niepruszewie zorganizowali zbiórkę artykułów higienicznych dla Domu Pomocy Społecznej w Psarskim.
- 31 maja 2020 r. w sanktuarium Matki Bożej Bukowskiej Literackiej w Buku odbyła się msza upamiętniająca 500-lecie śmierci biskupa Jana Lubrańskiego. Z tej okazji zamontowano w nawie bocznej kościoła tablicę pamiątkową, a Biblioteka Publiczna przygotowała wystawę planszową.
- W czerwcu 2020 r. w Niepruszewie na drodze DW307 rozpoczęto prace związane z przebudową skrzyżowania przy ul. Poznańskiej z ul. Jodłową i Leśną.

CZERWONAK

- W lipcu 2019 r. w Bolechowie oraz na Jeziorze Kamińskim odbyły się wspólne ćwiczenia pracowników Wydziału Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego Starostwa Powiatowego ze strażakami z Jednostki Ratowniczo-Gaśniczej nr 8 Państwowej Straży Pożarnej w Bolechowie. Podczas ćwiczeń zapoznano się ze sprzętem Powiatowej Bazy Materiałów i Sprzętu Przeciwpowodziowego oraz ze specyfiką ratownictwa wodnego.
- Od lipca do sierpnia 2019 r. firma Solaris Bus & Coach S.A. z Bolechowa podpisała trzy duże kontrakty. Pierwszy na dostawę 130 przegubowych autobusów elektrycznych do Miejskich Zakładów Autobusowych w Warszawie. Kontrakt oszacowano na ok. 400 mln zł. Drugi z firmą Cotral z Włoch na dostawę 300 autobusów InterUrbino. Trzeci zaś z przewoźnikiem Vy Buss AB ze Szwecji na dostawę 50 bezemisyjnych i niskoemisyjnych autobusów. Szwedzki przewoźnik zakupił 8 autobusów elektrycznych oraz 42 autobusy z napędem gazowym.
- We wrześniu 2019 r. w Koziegłowach otwarto skatepark, w którym można jeździć na deskorolkach, rolkach, hulajnogach oraz BMX-ach.

W skateparku zamontowano monitoring i oświetlenie. Projekt dofinansowano w ramach konkursu „Wsparcie dla rozwoju lokalnego”.

- We wrześniu 2019 r. Poznańska Lokalna Organizacja Turystyczna wraz z gminą Czerwonak zorganizowała spotkanie dla gmin członkowskich, przedstawicieli samorządów, przewodników oraz innych osób działających w branży turystycznej. Podczas spotkania zaprezentowano wybrane atrakcje turystyczne w gminie.
- 16 września 2019 r. w Czerwonaku oddano do użytku łącznik (o długości ok. 1 km i szerokości 7 m) między ulicami Św. Wojciecha a Szkolną.
- 26 września 2019 r. w Bibliotece Publicznej w Owińskach zorganizowano wystawę „Krajobrazy przeszłości – Owińska”. Wystawę dofinansowano ze środków Funduszu Inicjatyw Obywatelskich.
- 27 września 2019 r. w Czerwonaku wójt gminy Marcin Wojtkowiak spotkał się z przedstawicielami stowarzyszeń, fundacji i kół gospodyń wiejskich działających na rzecz mieszkańców gminy.
- W październiku 2019 r. Dawid Łasiński, nauczyciel chemii w Zespole Szkół gen. D. Chłapowskiego w Bolechowie, został nominowany do tytułu „Nauczyciel Roku 2019”.
- 11 października 2019 r. w Domku Fińskim w Klinach odbyło się spotkanie przedstawicieli dwóch fińskich lokalnych grup działania: Riejska-Leader i Keskipiste-Leader z działaczami Lokalnej Grupy Działania „Trakt Piastów”.
- W listopadzie 2019 r. Straż Gminną w Czerwonaku wyposażono w dwa automatyczne defibrylatory zewnętrzne (AED), służące do wspomaganie reanimacji osób, u których nastąpiło nagłe zatrzymanie krążenia. Defibrylatory zakupiła gmina Czerwonak.
- 5 listopada 2019 r. Park Orientacji Przestrzennej w Owińskach otrzymał nagrodę specjalną w XIII edycji konkursu organizowanego przez Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego na najlepszy obiekt turystyczny na obszarach wiejskich w Wielkopolsce.
- W lutym 2020 r. dwuprzegubowy trolejbus Trollino 24 firmy Solaris Bus & Coach S.A. z Bolechowa otrzymał prestiżową nagrodę Top Design Award w ramach odbywających się w Poznaniu targów Arena Design 2020. Trollino 24 to najdłuższy pojazd produkowany przez firmę.
- W marcu 2020 r. mieszkańcy gminy Czerwonak postanowili wesprzeć placówki medyczne zaangażowane do walki z epidemią koronawirusa. W tym celu założyli na portalu społecznościowym stronę Gmina Czerwonak pomaga szpitalom Poznania i rozpoczęli zbiórkę darów

dla szpitali. Najbardziej potrzebne artykuły (m.in. środki higieniczne, wodę) zbierano w 12 punktach zbiórki darów.

- 17 kwietnia 2020 r. więźniowie z Zakładu Karnego w Koziegłowach przekazali najbardziej potrzebującym mieszkańcom gminy pierwszą partię uszytych przez siebie maseczek, a 30 kwietnia Zakład przekazał ponad 600 maseczek Wielkopolskiej Izbie Lekarskiej. Akcja miała związek z wprowadzonym dzień wcześniej ogólnopolskim nakazem zasłaniania ust i nosa w miejscach publicznych.
- W maju 2020 r. w Koziegłowach wykorzystano 600 tys. l wody z basenów pływackich do podlania okolicznych trawników i pól. W tym czasie pływalnia miała przerwę techniczną i wypompuwała wodę. Akcję zorganizowała gmina Czerwonak.
- 19 maja 2020 r. 12 sportowców z terenu gminy Czerwonak otrzymało stypendia sportowe od wójta gminy.
- 25 maja 2020 r. firma Solaris Bus & Coach S.A. z Bolechowa podpisała umowę z Miejskim Przedsiębiorstwem Komunikacyjnym S.A. w Krakowie na dostawę 50 Solarisów Urbino 18 electric. 3 dni później podpisano umowę z Miejskim Przedsiębiorstwem Komunikacyjnym w Poznaniu, które zakupi 37 autobusów elektrycznych Urbino electric. Wartość kontraktu wynosi ponad 90 mln zł.
- 29 maja 2020 r. w Czerwonaku z okazji 30-lecia samorządności wójt Marcin Wojtkowiak, wójtowie poprzednich kadencji oraz starosta poznański Jan Grabkowski zasadzili różne gatunki drzew. Odsłonięto także pamiątkową tablicę zamontowaną na głazie, pod którym została wkopana kapsuła czasu. Umieszczono w niej gminne pamiątki, biuletyn „I Wiesz Więcej” (wydanie z maja) oraz napisane przez mieszkańców gminy „Listy do przyszłości”.
- 9–30 czerwca 2020 r. Gminny Ośrodek Kultury „Sokół” w Czerwonaku zorganizował w Koziegłowach pokazy Kina Samochodowego „Po Sąsiedzku”.

DOPIEWO

- 28 lipca 2019 r. w Dopiewcu otwarto żłobek Baby-House. Placówka może przyjąć 20 dzieci.
- 14 sierpnia 2019 r. obchodzono 100. rocznicę powstania Kółka Rolniczego w Skórzewie.

- We wrześniu 2019 r. Szkoła Podstawowa nr 2 im. Ignacego Jana Paderewskiego w Skórzewie w konkursie #OSEWyzwanie otrzymała nagrodę. Jest nią pracownia mobilna, składająca się z 16 laptopów umieszczonych w przenośnej szafie z punktem dostępowym do Internetu. Organizatorem konkursu były Ministerstwo Cyfryzacji oraz Naukowa i Akademicka Sieć Komputerowa Państwowy Instytut Badawczy.
- 26 września 2019 r. w Dopiewie podpisano umowę na „Rozbudowę i modernizację oczyszczalni ścieków w Dopiewie”. Wartość inwestycji oszacowano na ok. 17 mln zł.
- W październiku 2019 r. podczas targów Viva Seniorzy Dom Pomocy Społecznej w Lisówkach został laureatem pierwszej edycji konkursu Laur Seniora. Konkurs „promował produkty, usługi lub działania, wyróżniające się pod względem funkcjonalności lub zaspokajające potrzeby i oczekiwania tej grupy społecznej, a oferowane przez producentów lub usługodawców, jak również realizowane przez stowarzyszenia lub instytucje”.
- 5 października 2019 r. w hali Gminnego Ośrodka Sportu i Rekreacji w Dopiewie zorganizowano XVIII Powiatowy Turniej Osób Niepełnosprawnych BOCCIA. W zawodach wzięło udział 91 zawodników z 27 drużyn składających się z uczestników warsztatów terapii zajęciowej oraz uczniów szkół specjalnych działających na terenie Poznania i powiatu poznańskiego. Organizatorem było Stowarzyszenie na Rzecz Osób Niepełnosprawnych „Promyk”.
- 5 października 2019 r. podczas gali Liderzy Wielkopolskiej Odnowy Wsi sołectwo Więckowice zostało laureatem III edycji konkursu „Aktywna Wieś Wielkopolska”. Sołtys Więckowic Anna Kwaśnik odebrała pamiątkową statuetkę i nagrodę pieniężną w wysokości 3 tys. zł.
- 8 października 2019 r. przedstawiciele gminy Dopiewo i PKP PLK podpisali list intencyjny w sprawie budowy przejścia podziemnego pod torami między Dąbrówką a Pałędziem. Inwestycja zostanie zrealizowana do 2023 roku. Przejście zostanie wydłużone z 15 m do 55 m. Wartość inwestycji oszacowano na ok. 7 mln zł.
- 9 października 2019 r. podpisano umowę o dofinansowanie zadania „Budowa ul. Berłowej wraz z budową kanalizacji deszczowej w Dąbrówce w gminie Dopiewo”. Zakres prac przewiduje budowę ok. „500 m ulicy Berłowej o szerokości 5 m o nawierzchni z kostki brukowej wraz z odwodnieniem. Wybudowany zostanie również jednostronny chodnik o szerokości 2 m, zjazdy indywidualne do posesji oraz oświetlenie uliczne. Dodatkowo powstanie wyniesione przejście dla pieszych”.

- W dniach 15–16 października 2019 r. odbyła się X edycja Dopiewskich Igrzysk Przedszkolaków „Zeuski”, w których wzięły udział drużyny z 12 przedszkoli. W pierwszym dniu zawodów zwyciężyło Przedszkole Publiczne Bajkowa wyspa z Palędzia, a w drugim – Przedszkole Publiczne Mądra Sowa z Konarzewa.
- 18 listopada 2019 r. Gminna Biblioteka Publiczna i Centrum Kultury w Dopiewie zorganizowały XII Wielkopolski Przegląd Amatorskich Grup Teatralnych Seniorów „Dopiewska Jesień Teatralna”. Przegląd zorganizowano w sali widowiskowej w Konarzewie.
- W grudniu 2019 r. jednostka Ochotniczej Straży Pożarnej w Plewiskach otrzymała nowoczesny średni wóz ratowniczo-gaśniczy. Pojazd wyposażono w najnowszej generacji sprzęt specjalistyczny, m.in. zbiornik na wodę o pojemności 2,5 tys. l, pompy pływające, defibrylator AED i drabinę o długości 8 m. W samochodzie znajduje się również wyciągarka oraz wysuwany maszt z lampami LED, dzięki któremu strażacy mogą oświetlać teren działań podczas akcji. Wartość pojazdu to ok. 760 tys. zł.
- W grudniu 2019 r. zorganizowano koncert gwiazdkowy gminy Dopiewo, który połączono z galą sportu z okazji 20-lecia Gminnego Ośrodka Sportu i Rekreacji w Dopiewie. Pamiątkowymi statuetkami wyróżniono: kluby i organizacje sportowe, wolontariuszy i sponsorów, a podziękowania otrzymali wszyscy pracownicy Ośrodka.
- 30 stycznia 2020 r. podpisano umowę na budowę ul. Batorowskiej w Dąbrowie. Ulica powstanie w ramach zadania „Budowa drogi gminnej nr 325038P w miejscowości Dąbrowa w gminie Dopiewo”.
- 4 lutego 2020 r. otwarto nową agencję Poczty Polskiej przy ul. Kościelnej 20 w Konarzewie. Miejsce zostało dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.
- 14 lutego 2020 r. podczas spotkania noworocznego wójt gminy Dopiewo przyznał nagrody Dopiewskie Filary. Laureatami zostali: w kategorii Ambasador – Zbigniew Kopras za stworzenie Centrum Motoryzacji Historycznej i Muzeum Sztuki Inżynierskiej działające w Fiałkowie; w kategorii Animator – Bogdan Maćkowiak, prezes Stowarzyszenia na Rzecz Osób Niepełnosprawnych „Promyk”, za założenie i rozwój Stowarzyszenia „Promyk”, które od 20 lat prowadzi Warsztaty Terapii Zajęciowej w Konarzewie i Otuszu; w kategorii Super filar – Albin Marian Czekalski za „wzorcowe i rekordowo długie, bo trwające aż 40 lat, pełnienie funkcji Sołtysa wsi Zakrzewo”.
- 7 marca 2020 r. zorganizowano V Turniej Halowej Piłki Nożnej Samorządowców o puchar wójta gminy Dopiewo. Gmina Komorniki zajęła

1. miejsce, powiat poznański – 2., a gmina Dopiewo – 3. Podczas turnieju rozegrano 15 meczów.

- W czerwcu 2020 r. na zlecenie Urzędu Gminy w Dopiewie powstał film *30 lat samorządu gminy Dopiewo*, który zawiera wywiady z samorządowcami gminy.
- 26 czerwca 2020 r. podpisano umowę na budowę magistrali wodociągowej Konarzewo – Dopiewiec. Wodociąg przyczyni się do poprawy środowiska naturalnego poprzez uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej.

KLESZCZEWO

- 14 sierpnia 2019 r. w Gowarzewie zakończono prace związane z rozbudową Stacji Uzdatniania Wody i rozpoczęto eksploatację studni o głębokości 143 m.
- We wrześniu 2019 r. uczniowie szkół w Kleszczewie i Tulcach w ramach programu „Liga eSkoła” wzięli udział w dodatkowych zajęciach pozalekcyjnych, podczas których wykorzystywali zakupione w ramach programu zestawy klocków LEGO, tablety i notebooki. Organizatorem projektu była Fundacja e-Skoła.
- W październiku 2019 r. w Taniborzu w ramach realizacji projektu pt. „Wielopokoleniowe centrum integracji wiejskiej” otwarto nowy plac zabaw. W ramach prac wykonano również ogrodzenie terenu, chodnik oraz nasadzenia drzew. W budowie brali udział mieszkańcy Taniborza.
- W październiku 2019 r. dobiegły końca prace związane z rewitalizacją zabytkowego parku w Gowarzewie (powstał w II połowie XIX w.). W parku odtworzono historyczny układ ścieżek. Dróżki piesze oraz jezdne (w rejonie parkingu i pałacu) wyłożono żółtym granitem, a obrzeża wykonano z elementów stalowych. Uporządkowano zielen: usunięto uszkodzone drzewa i dokonano nowych nasadzeń. Zainstalowano także urządzenia rekreacyjne.
- 15 października 2019 r. dokonano odbioru końcowego zadania pn. „Budowa infrastruktury sportowo-rekreacyjnej w miejscowości Tulce”. W ramach projektu na terenie znajdującym się przy Zespole Szkół w Tulcach powstała „siłownia plenerowa wyposażona w 12 urządzeń umieszczonych na 6 pylonach z uwzględnieniem urządzeń dla osób niepełnosprawnych, plac zabaw wyposażony w 6 urządzeń sprawnościowych dla dzieci oraz strefa relaksu ze stolikami do gry”.

Projekt dofinansowano w wysokości 50 tys. zł z rządowego programu małej infrastruktury sportowo-rekreacyjnej o charakterze wielopokoleniowym – Otwarte Strefy Aktywności (OSA).

- 14 lutego 2020 r. w ramach zadania pt. „Budowa zintegrowanego węzła przesiadkowego wraz z infrastrukturą towarzyszącą oraz inwestycje w zakresie publicznego transportu zbiorowego na terenie gminy Kleszczewo” otwarto węzeł przesiadkowy w Kleszczewie. Wybudowano ogrzewaną poczekalnię i toaletę. Na peronie zainstalowano aktywną tablicę wyświetlającą rozkład jazdy. Powstał również parking na 56 miejsc oraz wiata na 30 rowerów.
- W marcu 2020 r. firma Hoppecke Baterie Polska Sp. z o.o. (największy prywatny producent systemów baterii przemysłowych w Europie) zaprosiła przedstawicieli Urzędu Gminy Kleszczewo, a także radnych i sołtysów z miejscowości sąsiadujących z firmą (Komorniki, Krzyżowniki i Śródka) do swojej nowej siedziby zlokalizowanej przy autostradzie A2 (w pobliżu MOP Krzyżowniki). Obok oddanego do użytku obiektu powstanie także zakład produkcyjny, w którym zostanie uruchomiona produkcja „kwasowo-ołowiowych baterii akumulatorów wykonywanych w innowacyjnej technologii cienkiej płyty”.
- 4 marca 2020 r. w Gminnym Ośrodku Kultury w Kleszczewie odbyła się uroczystość wręczenia stypendiów i nagród sportowych sportowcom z terenu gminy. Przyznano sześć stypendiów i nagrodzono 15 zawodników. Stypendia i nagrody o łącznej wartości 25 tys. zł wręczał wójt gminy Bogdan Kemnitz.
- 28 marca 2020 r. w hali sportowej w Tulcach zorganizowano bezpłatne szkolenie z pierwszej pomocy dla wszystkich mieszkańców gminy Kleszczewo.
- W kwietniu 2020 r. najstarsi mieszkańcy gminy Kleszczewo, najbardziej narażeni na zarażenie koronawirusem, otrzymali pakiety zawierające maseczki wielokrotnego użytku oraz rękawiczki jednorazowe. Maseczki uszyli pracownicy Zespołu Szkół w Tulcach, Zespołu Szkół w Kleszczewie, a także pracownicy Urzędu Gminy.
- 1 maja 2020 r. oddano do użytku węzeł przesiadkowy w Tulcach, który wyposażono m.in. w wiaty dla pasażerów i tablicę informującą o odjazdach/przyjazdach. Istniejący parking powiększono o 20 miejsc, zamontowano wiatę na 45 rowerów oraz na pięć motocykli. Zamontowano nowe oświetlenie, ustawiono ławki i kosze.

KOMORNIKI

- 1 lipca 2019 r. w Plewiskach otwarto dwie wypożyczalnie rowerów: przy ul. Miętowej oraz koło Domu Kultury „Remiza” przy ul. Stawnej. Dzięki porozumieniu gminy Komorniki z Poznaniem i Luboniem na rowerach standardowych 3G można się przemieszczać między tymi trzema gminami.
- W sierpniu 2019 r. w Łęczycy zagospodarowano teren w okolicy wodospadu przy ul. Polnej. Zainstalowano tam zadaszoną altanę oraz oświetlenie solarne. Altanę wyposażono w stół oraz ławki. Uporzędkowano zielen i dokonano nowych nasadzeń. Koszt inwestycji oszacowano na ok. 99 tys. zł.
- W dniach 14 sierpnia–31 października 2019 r. Komorniki jako jedna z 18 gmin z całego kraju wzięła udział w ogólnopolskim projekcie „Przestrzeń dla partycypacji 2”, którego celem było „wsparcie samorządów w zaplanowaniu i przeprowadzeniu konsultacji społecznych dokumentów planistycznych”. Dzięki projektowi mieszkańcy gminy mogli uczestniczyć w procesie tworzenia planu zagospodarowania miejscowego. Projekt był finansowany z Europejskiego Funduszu Społecznego i dotacji z budżetu państwa.
- W dniach 12–15 września 2019 r. w Szreniawie zorganizowano I edycję Festiwalu Land Art „Naturalia”, promującego sztukę krajobrazu – różnego rodzaju artystyczne działania na rzecz środowiska naturalnego. Organizatorami imprezy byli: Zarząd Stowarzyszenia Naukowo-Technicznego Inżynierów i Techników Ogrodnictwa, Oddział Poznański oraz Muzeum Narodowe Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego w Szreniawie.
- 26 września 2019 r. jednostka Ochotniczej Straży Pożarnej w Komornikach otrzymała średni wóz ratowniczo-gaśniczy marki Volvo FL 280 z napędem 4x4 i pojemności zbiornika na wodę ponad 3 tys. l. Samochód został zakupiony ze środków gminy Kleszczewo oraz ze środków Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji.
- W listopadzie 2019 r. obchodzono 55-lecie działalności Muzeum Narodowego Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego w Szreniawie. Z tej okazji zorganizowano okolicznościowe spotkanie.
- 15 listopada 2019 r. w sali widowiskowej Centrum Rehabilitacyjno-Kulturalnego w Konarzewie Stowarzyszenie na rzecz Osób Niepełnosprawnych „Promyk” w Komornikach zorganizowało jubileuszowy XV Powiatowy Przegląd Piosenki Osób Niepełnosprawnych „Złoty

- Słowik”. Koncert był współfinansowany m.in. ze środków powiatu poznańskiego.
- 2 stycznia 2020 r. Ośrodek Pomocy Społecznej i Straż Gminna w Komornikach rozpoczęły pracę w nowym budynku przy ul. Młyńskiej 15. W budynku tym zlokalizowano również redakcję „Nowin Komornickich”, biuro Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz nieodpłatnej pomocy prawnej.
  - 14 stycznia 2020 r. wójt gminy Komorniki Jan Broda podpisał umowę na budowę nowej szkoły podstawowej przy ul. Zespołowej w Wirach. Trzypiętrowy budynek wraz z salą gimnastyczną będzie kształtem przypominał literę U. Powstanie tam 26 sal dydaktycznych z zapleczeniami, 3 świetlice szkolne, 2 pracownie językowe, 2 pracownie informatyczne, gabinety specjalistyczne, biblioteka, pomieszczenia administracyjne i techniczno-gospodarcze, pełnowymiarowa sala gimnastyczna z widownią oraz sale do zajęć z gimnastyki korekcyjnej. Nowa szkoła będzie mogła przyjąć ponad 600 uczniów. Koszt budowy nowego kompleksu szkolnego wyniesie ponad 36 mln zł.
  - 16 stycznia 2020 r. w Szkole Podstawowej nr 2 w Plewiskach otwarto wystawę, na której przedstawiono unikatowe dokumenty z powstania wielkopolskiego.
  - 22 stycznia 2020 r. podczas konferencji pt. „Liderzy Zrównoważonego Rozwoju – Technologia, Środowisko, Inwestycje” gmina Komorniki otrzymała wyróżnienie za „odwagę w podejmowaniu wyzwań oraz otwartość na nowe inwestycje i przedsięwzięcia przyczyniające się do rozwoju regionu”.
  - 13 lutego 2020 r. wójt gminy Komorniki podpisał umowę darowizny działki nr 22/8 w Szreniawie wraz z budynkiem wykorzystywanym na cele świetlicy wiejskiej. Dzięki umowie będzie możliwe rozbudowanie istniejącej świetlicy, a także wyremontowanie przekazanego budynku.
  - 30 marca 2020 r. gmina Komorniki dostarczyła do szpitala jednoimiennego im. Józefa Strusia w Poznaniu, pełniącego funkcję szpitala zakaźnego, pierwszą partię środków ochrony (m.in. płyn do dezynfekcji rąk) niezbędnych w czasie epidemii.
  - W kwietniu 2020 r. w związku z trwającą epidemią osadzeni w Oddziale Zewnętrznym w Rosnowie Aresztu Śledczego w Poznaniu przyłączyli się do akcji szycia maseczek ochronnych.
  - 30 kwietnia 2020 r. odbyło się wirtualne otwarcie Centrum Kultury i Tradycji Gminy Komorniki. W Centrum znajduje się m.in. sala widowiskowa na 300 miejsc.

- 19 czerwca 2020 r. w Komornikach otwarto plenerową wystawę „Tajemnice szuflady – historia gminy Komorniki w starych fotografiach”. Ekspozycję zainstalowano przed Centrum Tradycji i Kultury przy ul. Kościelnej w Komornikach.

KOSTRZYN

- 22 sierpnia 2019 r. Kostrzyn oficjalnie został włączony do Poznańskiej Kolei Metropolitalnej. Regularne kursy rozpoczęły się od 2 września. Porozumienie o wydłużeniu sieci do Kostrzyna podpisali m.in. Wojciech Jankowiak – wicemarszałek województwa wielkopolskiego, Jan Grabkowski – starosta poznański i wiceprezes Stowarzyszenia Metropolia Poznań, Mariusz Wiśniewski – zastępca prezydenta Poznania, oraz Szymon Matysek – burmistrz miasta i gminy Kostrzyn.
- We wrześniu 2019 r. Kinga Tchorz z Czerlejna zdobyła brązowy medal 47. Szybowcowych Mistrzostw Polski Juniorów, które odbyły się w Strzyżewicach k. Leszna.
- 13 września 2019 r. podpisano umowę na budowę zbiornika retencyjnego w Stacji Uzdatniania Wody w Siekierkach.
- W październiku 2019 r. otwarto „Strefę aktywności każdego wieku” przy placu Kurdeszowym w Kostrzynie. Inwestycja została zrealizowana w ramach programu Otwartej Strefy Aktywności (OSA), który zakładał powstanie małej infrastruktury sportowo-rekreacyjnej o „charakterze wielopokoleniowym”.
- 5 października 2019 r. sołectwo Czerlejko otrzymało wyróżnienie podczas uroczystego spotkania Liderzy Wielkopolskiej Odnowy Wsi, które było zwieńczeniem konkursu „Aktywna Wieś Wielkopolska”. Wyróżnienie odebrał sołtys Czerlejka – Waldemar Kukuła.
- W listopadzie 2019 r. podpisano następujące umowy:
  - na przebudowę ul. Parkowej w Gułtowach – nawierzchnia ulicy zostanie utwardzona kostką betonową;
  - na realizację projektu „Budowa kanalizacji sanitarnej w Siekierkach Wielkich – II etap”;
  - dotyczącą budowy chodnika w ciągu ulicy Szkolnej w Siekierkach Małych;
  - na dofinansowanie zadania pn. „Doposażenie jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej w Brzeźnie w przyczepę do transportu sprzętu do

likwidacji skutków katastrof naturalnych i ekstremalnych zjawisk atmosferycznych”.

- 13 listopada 2019 r. podczas XV sesji Rady Miejskiej Barbara Jaskuła otrzymała Nagrodę Gminy Kostrzyn – statuetkę Rycerza Kostro.
- 16 listopada 2019 r. w Miejsko-Gminnym Ośrodku Kultury odbyła się uroczystość z okazji 35-lecia działalności Zespołu Pieśni i Tańca „Sie-kieracy”.
- 25 listopada 2019 r. w Szkole Podstawowej nr 2 im. Rady Europy w Kostrzynie odbyły się mistrzostwa gminy Kostrzyn w halowej piłce nożnej o Puchar Burmistrza Gminy Kostrzyn. Zwyciężył zespół ze Szkoły Podstawowej nr 1 im. Ewarysta Estkowskiego w Kostrzynie.
- 29 listopada 2019 r. do Urzędu Miejskiego w Kostrzynie przyjechały dzieci z Niepublicznego Przedszkola Zielony Zakątek w Czerlejnku, które w ramach realizowanego przez Przedszkole projektu „Poznajemy zawody z naszego otoczenia” zapoznały się z funkcjonowaniem urzędu.
- W styczniu 2020 r. w Siedlcu zainstalowano 13 lamp na drogach gminnych, a w lutym w Kostrzynie zainstalowano oświetlenie na boisku sportowym Orlik. Wartość inwestycji wyniosła 36 tys. zł.
- 13 lutego 2020 r. w Kostrzynie zorganizowano spotkanie dla rolników „Zasady ochrony wód przed zanieczyszczeniami ze źródeł rolniczych związkami azotu pochodzenia rolniczego, dyrektywa azotanowa i wodna. Sporządzanie planów nawozowych”.
- W marcu 2020 r. radni gminy Kostrzyn w związku z trwającą epidemią koronawirusa zrzekli się swoich diet i zebraną kwotę w wysokości ok. 15 tys. zł przekazali na konto szpitala jednoimiennego im. Józefa Strusia w Poznaniu.
- 12 marca 2020 r. w Kostrzynie podpisano umowę na realizację zamówienia pn. „Adaptacja pomieszczeń Biblioteki Publicznej Miasta i Gminy Kostrzyn na potrzeby sali multimedialnej” w ramach projektu unijnego „Małe kino społecznościowe szansą na rozwój zasobów kulturalnych województwa wielkopolskiego”. W jednym z pomieszczeń biblioteki powstanie kino, które będzie miało 21 miejsc.
- W kwietniu 2020 r. rozpoczęto budowę boiska wielofunkcyjnego przy Szkole Podstawowej im. Pauliny i Augusta Wilkońskich w Siekierkach. Powstanie boisko ze sztuczną nawierzchnią i z oświetleniem. Wartość inwestycji oszacowano na ok. 316 tys. zł. W tym samym czasie rozpoczęto również renowację wszystkich boisk na stadionie miejskim w Kostrzynie.

- W maju 2020 r. gmina Kostrzyn kupiła stary wiatrak typu koźlak, stojący w Czerlejnii. Zostanie on odrestaurowany i będzie pełnił funkcję minimumzeum.
- W czerwcu 2020 r. Kamila Kotecka, mieszkanka Gułtów, zawodniczka reprezentacji Polski w unihokeju, otrzymała nagrodę dla najlepszej zawodniczki sezonu 2019/2020 – Kryształową Kulę. Nagrodę przyznała rada trenerska Polskiego Związku Unihokeja.
- W czerwcu 2020 r. gmina Kostrzyn w ramach programu „Biegamy i skaczymy” otrzymała dofinansowanie w wysokości 43 tys. zł na rozbudowę infrastruktury lekkoatletycznej w Gułtowach.

KÓRNIK

- W sierpniu 2019 r. delegacje samorządowców z Kórnika wizytowały gminy partnerskie i wzięły udział w 53. „Sabałowych Bajaniach” w Bukowinie Tatrzańskiej oraz w obchodach święta miasta zwanych Burgfestem w Königstein w Niemczech.
- 30 sierpnia 2019 r. otwarto zmodernizowane Przedszkole Kolorowy Świat w Szczodrzykowie. Placówka posiada sześć sal z zapleczeniami, sześć zespołów sanitarnych, zespoły szatniowo-sanitarne dla nauczycieli i dla personelu kuchennego, rozbudowano także blok kuchenny.
- We wrześniu 2019 r. w gminie Kórnik otwarto dwa nowe przedszkola: Kolorowe Pole w Dachowie, do którego uczęszcza ok. 100 dzieci, i Wodnik Szuwarek w Szczytnikach, które ma pięć oddziałów. Obydwie placówki działają na zasadach placówki publicznej.
- 20 września 2019 r. w ramach Kórnickich Dni Nauki członkowie Stowarzyszenia Teatralnego „Legion” odegrali scenki z życia właścicieli zamku według scenariusza Małgorzaty Potockiej z Biblioteki Kórnickiej PAN.
- W październiku 2019 r. Nikol Płosaj, zawodniczka UKS TFP Mróz Jedynki Kórnik, zajęła 3. miejsce w mistrzostwach Europy w kolarstwie torowym w Apeldoorn w Holandii.
- 4 października 2019 r. przy stacji PKP Kórnik w Szczodrzykowie otwarto zintegrowany węzeł przesiadkowy. Zadanie zrealizowano w ramach projektu „Budowa zintegrowanego węzła przesiadkowego przy stacji kolejowej Kórnik wraz z zakupem środków transportu publicznego”. Zakupiono autobusy niskoemisyjne, powstały ścieżki rowerowe o łącz-

nej długości ok. 2,18 km, parking *park&ride* na 21 miejsc postojowych, w tym dwa stanowiska dla osób z niepełnosprawnością, oraz parking *bike&ride* z wiatą rowerową na 20 miejsc dla rowerów.

- W dniach 4–6 października 2019 r. delegacja z gminy Kórnik przebywała z wizytą partnerską w gminie Humań na Ukrainie.
- 9 października 2019 r. jednostka Ochotniczej Straży Pożarnej w Kórniku w ramach realizacji projektu „OSP Kórnik – przeciwdziałanie zagrożeniom środowiska i likwidacja ich skutków poprzez zakup średniego uterenowionego samochodu ratowniczo-gaśniczego dla OSP Kórnik” otrzymała nowy samochód bojowy.
- W dniach 10–11 października 2019 r. podczas Międzynarodowego Kongresu Ochrony Środowiska ENVICON Environment Urząd Miasta i Gminy Kórnik – w ramach XX edycji Konkursu Puchar Recyklingu – otrzymał tytuł „Lidera zbiórki tworzyw” oraz zajął 3. miejsce w kategorii Aktywni w Wielkopolsce. Komisja konkursowa oceniała „poziom odzysku poszczególnych frakcji odpadów, ekoinnowacje oraz działania edukacyjne”. Organizatorem konkursu był „Prześląd Komunalny”.
- 24 października 2019 r. w ramach programu „Szatnia na medal” gmina Kórnik otrzymała dofinansowanie na realizację zadania „Budowa zaplecza szatniowo-sanitarnego przy boisku sportowym w Szczodrzykowie”. Celem programu jest „budowa pozytywnego wizerunku sportu kojarzonego ze zdrowiem i higieną oraz poprawa warunków”.
- 7 listopada 2019 r. uroczyście otwarto filię Biblioteki Publicznej w Bninie.
- 22 listopada 2019 r. zakończono kolejny etap prac związanych z renowacją południowej elewacji Zamku Kórnickiego.
- W lutym 2020 r. delegacja z gminy Kórnik przebywała na 48. Góral-skim karnawale w gminie partnerskiej w Bukowinie Tatrzańskiej.
- W marcu 2020 r. Lucjana Kuźnicka-Tylenda, prezes firmy TFP Sp. z o.o. z Dziecmierowa, otrzymała Siedemnasty Diament do złotej statuetki Lidera Polskiego Biznesu – przyznawany „firmom oraz ich szefom osią-gającym najlepsze wyniki ekonomiczne oraz angażującym się w rozwój gospodarczy kraju, przestrzegającym zasad etyki prowadzenia biznesu”. Nagrody przyznaje Business Center Club.
- W kwietniu 2020 r. Dom Kultury w Kórniku ogłosił wyniki konkursu fotograficznego „Przyroda III edycja 2020”, którego zwyciężczynią została Iwona Krawczyk. Drugie miejsce zajęli Anna Krawczyk i Mirosław Kupczyk, a trzecie Hanna Strykowska.
- W kwietniu 2020 r. burmistrz miasta i gminy Kórnik podjął decyzję o zakupie 20 tys. maseczek wielorazowego użytku dla mieszkańców

gminy. Od 16 kwietnia obowiązuje nakaz zasłaniania ust i nosa w miejscach publicznych.

- 17 czerwca 2020 r. nastąpił odbiór prac przy budynku świetlicy wiejskiej w Szczodrzykowie. W nowym budynku znajdują się m.in.: sala informatyczna, szatnia i toalety dla niepełnosprawnych.

LUBOŃ

- W dniach 20 lipca–3 sierpnia 2019 r. w Muzeum Martyrologicznym w Żabikowie zorganizowano międzynarodowe warsztaty Workcamp 2019. Podczas warsztatów wolontariusze odnawiali macewy pochodzące z żydowskich cmentarzy, które znajdowały się na terenie Wielkopolski w okresie międzywojennym. Organizatorem warsztatów było Muzeum i Stowarzyszenie „Jeden Świat” SCI Poland.
- 6 września 2019 r. burmistrz miasta Luboń Małgorzata Machalska oraz wójt gminy Komorniki Jan Broda podpisali umowę o współpracy międzygminnej w ramach istniejącego w Komornikach od lutego 2019 r. Centrum Integracji Społecznej.
- 11 września 2019 r. w Luboniu otwarto zmodernizowany stadion miejski. Przeprowadzono renowację nawierzchni trawiastej na boisku piłkarskim, zamontowano nowe bramki, wybudowano skocznnię do skoku w dal i trójskoku oraz rzutnię do pchnięcia kulą. Przygotowano nawierzchnię dla skoczni do skoku wzwyż. Zbudowano kanalizację deszczową oraz przebudowano instalację elektryczną. Zakupiono sprzęt lekkoatletyczny, m.in. bloki startowe, walec do osuszania bieżni, płotki treningowe, wózki, skrzynki, poprzeczki do skoku wzwyż, materace, sprzęt pomiarowy i sędziowski.
- 21 września 2019 r. w Luboniu uroczystie otwarto nowy budynek Przedszkola nr 1.
- 3 października 2019 r. w hali LOSiR w Luboniu rozpoczął się Festiwal Polskiej Piosenki im. Janusza Kondratowicza pod honorowym patronatem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz starosty poznańskiego.
- 4 listopada 2019 r. w gminie Luboń ruszył program „Rodzinne boiska”, który był realizowany w ramach Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i finansowany z budżetu miasta. Uczestnicy wzięli udział w zabawach sportowych pod opieką wykwalifikowanej kadry.

- 13 listopada 2019 r. Luboń obchodził 65. rocznicę nadania praw miejskich.
- 28 listopada 2019 r. w Ośrodku Kultury w Luboniu odbyło się uroczyste otwarcie wystawy pt. „Powstanie Wielkopolskie – rozkaz!”.
- W grudniu 2019 r. Przedsiębiorstwo Transportowe Translub Sp. z o.o. w Luboniu w ramach projektu „Kompleksowe przedsięwzięcie w zakresie rozwoju i promocji zrównoważonej mobilności miejskiej w mieście Luboń z priorytetowym znaczeniem niskoemisyjnych form transportu oraz Inteligentnych Systemów Transportowych” zakupiło cztery niskoemisyjne autobusy klasy MAXI Solaris Urbino IV 12.
- 19 grudnia 2019 r. Straż Miejska w Luboniu we współpracy z Komisarzatem Policji w Luboniu oraz Służbami Ochrony Kolei zrealizowała nowatorski projekt „Bezpieczny spacer po mieście”, w którym uczestniczyli uczniowie klasy 3c Zespołu Szkół w Luboniu. Uczniowie zostali przeszkoleni w zakresie bezpiecznego przechodzenia przez ulicę.
- Od stycznia 2020 r. „Wieści Lubońskie. Niezależny Miesięcznik Mieszkańców” (wydawany w Luboniu od 1990 roku) zaczął ukazywać się tylko w wersji elektronicznej. Wydawcą jest Stowarzyszenie Kulturalno-Oświatowe „Forum Lubońskie”.
- 9 stycznia 2020 r. w Luboniu odbyła się gala konkursu „Siewca Roku 2019”. Nagrody wręczono w czterech kategoriach: Sport, Kultura, Biznes i Życie publiczne. Laureatem w kategorii Sport został Adam Balcerek – biegacz, reprezentant Polski w młodzieżowych mistrzostwach Europy U20; w kategorii Kultura statuetkę przyznano Stowarzyszeniu Pozytywny Luboń – za wpływ na życie miasta, organizację licznych wydarzeń kulturalnych; w kategorii Biznes nagrodzono Piotra Wilczyńskiego – właściciela firmy budowlanej, wspierającego luboński sport, zaangażowanego również w przebudowę i bieżące remonty budynku Warsztatów Terapii Zajęciowej. Statuetkę w kategorii Życie publiczne otrzymała Katarzyna Andrzejczak – wolontariuszka Fundacji Animal Security, od wielu lat zaangażowana w pomoc bezpańskim i bezdomnym kotom.
- 23 stycznia 2020 r. Zespół Szkół w Luboniu (Szkoła Podstawowa nr 3 oraz Dwujęzyczne Liceum Ogólnokształcące) otrzymał imię Kryptologów Poznańskich.
- 23 stycznia 2020 r. w Muzeum Martyrologicznym w Żabikowie zorganizowano warsztaty historyczno-artystyczne „Ocalić od zapomnienia”. Spotkanie to zainaugurowało czteromiesięczny projekt edukacyjny „Życie równoległe”, realizowany we współpracy z Liceum Ogólnokształcącym im. Klaudyny Potockiej w Poznaniu.

- 14 lutego 2020 r. w Luboniu oficjalnie otwarto Centrum Organizacji Pozarządowych.
- 1 kwietnia 2020 r. zainaugurowano konkurs fotograficzny „Do pracy jeżdżę pociągiem”. Konkurs realizowano w ramach projektu pt. „Koncentracja transportu publicznego Miasta Luboń wokół transportu szynowego w drodze budowy Zintegrowanego Węzła Przesiadkowego w Luboniu wraz z działaniami uzupełniającymi”. W czerwcu ogłoszono wyniki: 1. miejsce zajęła Patrycja Piechota, 2. – Joanna Legenza, a 3. miejsce przyznano Szymonowi Bójko.
- W maju 2020 r. podpisano umowę dot. budowy kładki pieszo-rowerowej w ciągu ul. Lipowej w Krosinku.

MOSINA

- 15 sierpnia 2019 r. na ulicy Wąskiej w Mosinie odbyła się XV edycja imprezy „Szeroko na Wąskiej”. Organizatorami imprezy były Mosiński Ośrodek Kultury i Stowarzyszenie Kulturalno-Oświatowe.
- We wrześniu 2019 r. w Mosinie odbyła się VII edycja Powiatowego Przeglądu Twórczości Artystycznej Osób Niepełnosprawnych. Nagrodę główną otrzymali przedstawiciele Środowiskowego Domu Samopomocy „Fountain House” z Poznania.
- 1 września 2019 r. w Mosinie odbyły się uroczystości upamiętniające wybuch drugiej wojny światowej. Z tej okazji w Galerii Sztuki otwarto wystawę „80. rocznica wybuchu II wojny światowej 1 IX 1939–1 IX 2019”.
- 20 października 2019 r. w Mosinie zorganizowano Marsz Pamięci ku czci rozstrzelanych w 1939 roku mieszkańców Mosiny i okolicznych miejscowości, a Radio Poznań nadało audycję poświęconą pomordowanym (w dniach 20–23 października 1939 roku odbyły się pierwsze publiczne masowe egzekucje dokonane w ramach operacji Tannenberg).
- 30 października 2019 r. w Mosińskim Ośrodku Kultury zorganizowano XIV Powiatowy Turniej Rzeźbiarski. Wzięło w nim udział 96 uczestników (uczniowie szkół podstawowych i średnich oraz dorośli) z 10 gmin powiatu poznańskiego: Dopiewa, Puszczykowa, Stęszewa, Czerwonaka, Pobiedzisk, Tarnowa Podgórnego, Rokietnicy, Komornik, Lubonia oraz Mosiny. Temat turnieju brzmiał: „W środku”. Prace oceniali profesjonalni rzeźbiarze – Emilia Bogucka i Dawid Szafranski. W kategorii

Szkoły podstawowe w klasach 4–6 zwyciężyła Zofia Zachwieja ze Szkoły Podstawowej nr 1 im. F. Chopina w Skórzewie; w klasach 7–8 zwyciężyła Alicja Kaniewska z Domu Kultury w Stęszewie, która również zdobyła główną nagrodę turnieju; w kategorii Szkoły średnie 1. miejsce zajęła Anna Józefowicz z Zespołu Szkół im. A. Wodziczki w Mosinie; w kategorii Licea plastyczne pierwszą nagrodę przyznano Annie Górskiej z Państwowego Liceum Sztuk Plastycznych w Poznaniu.

- W dniach 20–26 października 2019 r. 15 uczniów (z klas 7 i 8) Szkoły Podstawowej im. Kawalerów Orderu Uśmiechu w Daszewicach przebywało na wymianie partnerskiej w szkole w mieście Lleida w Hiszpanii. Wymiana odbyła się w ramach projektu „Learning the Culture we get to know each other better”, dofinansowanego przez program operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój, projekt „Ponadnarodowa mobilność uczniów”.
- 11 listopada 2019 r. uczniowie Szkoły Podstawowej nr 2 w Mosinie zostali nagrodzeni w XIX edycji Powiatowego Konkursu Recytatorskiego „Wpisani w historię”. W kategorii Klasy 4–6 nagrodzono: Urszulę Lachowicz, uczennicę klasy 5c, która zajęła 2. miejsce, oraz Agatę Kilian, uczennicę klasy 6b, która zdobyła wyróżnienie. W kategorii Klasy 7–8 2. miejsce zajął Wojciech Malecha, uczeń klasy 7b.
- W grudniu 2019 r. w Mosinie rozpoczęto kampanię antysmogową #mosinabezsmogu. Banery reklamujące akcję rozwieszono w Mosinie i we wszystkich 21 sołectwach gminy.
- W grudniu 2019 r. Tatiana Tomczak, mieszkanka Mosiny, zdobyła złoty medal w kategorii Junior podczas zawodów Międzynarodowego Pucharu Polski Kadetów i Juniorów w Taekwondo Olimpijskim.
- W grudniu 2019 r. ogłoszono wyniki konkursu na najlepszą pracę dyplomową dotyczącą gminy Mosina. Przyznano dwa równorzędne wyróżnienia w wysokości 1,5 tys. zł: Mateuszowi Fabisiakowi za pracę „Budynek pływalni miejskiej w Mosinie” oraz Izabeli Baranowskiej za pracę „Wycena środowiska metodą *willingness to pay* przez turystów odwiedzających Wielkopolski Park Narodowy”.
- 16 stycznia 2020 r. w Mosińskim Ośrodku Kultury odbyło się spotkanie z cyklu Nie Zgubmy Historii – „Dzieje oświaty w Mosinie”.
- 18 stycznia 2020 r. Klub Sportowy 1920 Mosina obchodził 100-lecie działalności. Z tej okazji w Galerii Sztuki w Mosinie otwarto okolicznościową wystawę.
- W dniach 26 stycznia–5 lutego 2020 r. zorganizowano XX ogólnopolski plener malarski pt. „Ziemia mosińska: pejzażyści – malarze przestrzeni”.

- W lutym 2020 r. uczniowie Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego im. Janusza Korczaka w Mosinie, Szkoły Podstawowej im. bł. Edmunda Bojanowskiego nr 1 w Luboniu oraz Szkoły Podstawowej nr 2 w Mosinie przygotowali przedstawienie pt. „Olimpiady czas”. Przedstawienie zrealizowano w ramach projektu międzyszkolnego „Pociąg tolerancji”.
- 5 lutego 2020 r. rozpoczęto budowę oświetlenia drogowego w miejscowości Dymaczewo Stare związane z realizacją zadania „Budowa linii kablowej energetycznej 0,4 kV oświetlenia drogowego w miejscowości Dymaczewo Stare, ul. Czereśniowa, Brzozowa, Sosnowa – ulica Czereśniowa (w tym ul. Dębowa), Brzozowa – etap III”.
- 17 lutego 2020 r. w budynku Szkoły Podstawowej im. 15. Pułku Ułanów Poznańskich przy Zespole Szkół w Krośnie otwarto wystawę „Powstanie Wielkopolskie – rozkaz!”, na której zaprezentowano dokumenty powstania wielkopolskiego ze zbiorów Archiwum Państwowego w Poznaniu i Muzeum Narodowego w Poznaniu.
- 26 lutego 2020 r. w Mosińskim Ośrodku Kultury zorganizowano 14. edycję Targów Edukacji i Pracy w Mosinie, podczas której zaprezentowało się 23 wystawców.
- 26 lutego 2020 r. wręczono nagrody w konkursie „Innowacyjny Samorząd 2020”. Gminę Mosina nagrodzono w kategorii Gminy miejsko-wiejskie za dwa projekty: „Innowacyjne działania na rzecz poprawy jakości powietrza w gminie Mosina” i „Urząd bliżej ludzi – aktywizacja zawodowa i społeczna mieszkańców gminy Mosina”. Konkurs promował innowacje wdrażane przez jednostki samorządu terytorialnego, oparte na nowoczesnych technologiach, a jego organizatorem był Serwis Samorządowy Polskiej Agencji Prasowej.
- W marcu 2020 r. gmina Mosina otrzymała dofinansowanie na realizację projektu „Remont szatni w budynku Szkoły Podstawowej nr 2 w Mosinie”. Inwestycja zostanie zrealizowana w ramach programu „Szatnia na medal”.
- 15 kwietnia 2020 r. w Drużynie rozpoczęto prace związane z budową ścieżki rowerowej w ciągu dróg powiatowych nr 2465P i 2469P.
- W maju 2020 r. uczniowie Zespołu Szkół w Krośnie – Maja Płończak i Jan Socha, oraz uczniowie Szkoły Podstawowej nr 2 w Mosinie – Magdalena Żerdzińska, Zofia Pohl, Partycja Michalska i Tomasz Mieloch, zostali laureatami XIX Ogólnopolskiego Konkursu „Arsenał Pamięci”. Organizatorem konkursu była Fundacja Arsenał Pamięci.
- 21 czerwca 2020 r. w Galerii Sztuki w Mosinie otwarto wystawę prac Piotra Barłoga „In Situ cz. I. Notatki podróżne z Rzymu”.

MUROWANA GOŚLINA

- We wrześniu 2019 r. w Ośrodku Naukowo-Dydaktycznym Uniwersytetu Przyrodniczego w Zielonce zorganizowano imprezę „Dzień Doradcy” promującą lokalne organizacje, instytucje oraz tradycje rolnicze powiatu poznańskiego. W spotkaniu wzięło udział ponad 100 doradców rolniczych, członków Polskiego Towarzystwa Doradztwa Rolniczego, zaproszeni goście, a także przedstawiciele lokalnych władz.
- We wrześniu 2019 r. Kurkowe Bractwo Strzeleckie z Murowanej Gośliny zorganizowało I Mistrzostwa Samorządów Gminnych, Miejsko-Gminnych i Miejskich Powiatu Poznańskiego w Strzelectwie Sportowym. 1. miejsce zajęła drużyna ze Swarzędza, 2. – z Tarnowa Podgórnego, 3. zaś – drużyna powiatu poznańskiego. W dodatkowej konkurencji strzelania z broni czarnoprochowej rywalizowano o tarczę starosty poznańskiego Jana Grabkowskiego i puchary ufundowane przez Króla Kurkowego A.D. 2019 Karola Sterna. Zwyciężył Przemysław Popiak z Murowanej Gośliny.
- W listopadzie 2019 r. zakończono modernizację szkoły w Murowanej Goślinie, która jest częścią Zespołu Szkół im. Gen. Dezyderego Chłapowskiego w Bolechowie. W placówce oprócz klas i pracowni znajdują się sala bankietowa i pokoje hotelowe, recepcja oraz kuchnia z profesjonalnym wyposażeniem, nowoczesna sala gimnastyczna i dodatkowe cztery sale dydaktyczne (dwie pracownie językowe i dwie komputerowe). W istniejącym stuletnim budynku po generalnym remoncie oddano sześć sal dydaktycznych, toalety oraz pracownię hotelarską z recepcją i treningowym pokojem hotelowym. Budynki przystosowano do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Koszt inwestycji wyniósł ok. 16 mln zł (4 mln pozyskano z funduszy unijnych, 1 mln zł z Ministerstwa Sportu i Turystyki, pozostałe środki wyłożył powiat poznański). Organem nadzorującym placówkę jest Starostwo Powiatowe.
- 15 listopada 2019 r. w Galerii na Wzgórzu w Ośrodku Kultury w Murowanej Goślinie odbył się wernisaż prac malarskich uczestników zajęć Pracowni Sztuki „Po niepodległości”.
- 26 listopada 2019 r. zorganizowano warsztaty kulinarne w Zespole Szkół im. Gen. Dezyderego Chłapowskiego w Bolechowie – w filii szkoły w Murowanej Goślinie przy ul. Szkolnej. Seniorzy z Goślińskiego Stowarzyszenia Seniorów wspólnie z uczniami szkoły przyrządzali potrawy w ramach projektu „Szkoła z pasją i ze smakiem”.
- W dniach 29–30 listopada 2019 r. w Murowanej Goślinie Stowarzy-

szenie Każdy Jest Ważny zorganizowało świąteczną zbiórkę żywności. Na terenie gminy organizacja pełni zadania Banku Żywności.

- W grudniu 2019 r. zakończono odbiór prac remontowych przy zabytkowym kościele parafialnym pw. św. Marii Magdaleny w Długiej Goślinie. W ciągu ostatnich trzech lat na prace konserwatorskie świątyni powiat poznański przeznaczył prawie 700 tys. zł.
- W grudniu 2019 r. Warsztaty Terapii Zajęciowej w Murowanej Goślinie obchodziły 5-lecie istnienia.
- 5 grudnia 2019 r. w Szkole Podstawowej nr 2 im. Henryka Sienkiewicza w Murowanej Goślinie otwarto wystawę „Stanisław Moniuszko – impresje plastyczne”. Wernisaz miał miejsce w nowo powstałej szkolnej Galerii „Dwójka”.
- 11 grudnia 2019 r. podpisano umowę na budowę ulicy Rzemieślniczej i ulicy Szklarskiej w Przebędowie. Zakres prac obejmował budowę kanalizacji deszczowej, nawierzchni jezdni, chodników, zjazdów na posesję, parkingów oraz oznakowania pionowego i poziomego.
- W styczniu 2020 r. w Murowanej Goślinie wręczono wyróżnienia „Przedsiębiorca roku 2019”. W kategorii Mały przedsiębiorca laureatami zostali: Blacharstwo i Dekarstwo Budowlane Tomasz Pawlak, Kwiaciarnia Kruk – Bożena Kruk, Zakład Stolarsko-Ciesielski Przemysław Reszela. W kategorii Średni przedsiębiorca nagrodę otrzymał Zakład Kamieniarski Tadeusz Olszewski, natomiast w kategorii Całokształt działalności nagrody otrzymali: Krzysztof Stemplewski, Karol Stern oraz Zakład Instalacyjny Wod.-Kan. Gaz C.O. Alojzy Pacholski i Grzegorz Cieślak. Podczas uroczystości burmistrz gminy Murowana Goślina otrzymał złoty medal im. Jana Kilińskiego przyznawany przez Związek Rzemiosła Polskiego w Warszawie.
- 30 stycznia 2020 r. podpisano umowę na dofinansowanie zadania „Budowa drogi Długa Goślina – Łoskoń Stary w gminie Murowana Goślina” w ramach przyznawania środków Europejskiego Funduszu Rolnego na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich.
- 7 marca 2020 r. w Klubie Osiedlowym „Zielone Wzgórza” zorganizowano spotkanie autorskie z młodym poetą Antonim Jerzym Hartmanem, mieszkańcem Murowanej Gośliny.
- W czerwcu 2020 r. rozpoczął się remont wiaduktu przy ul. Gnieźnieńskiej w Murowanej Goślinie.

POBIEDZISKA

- W lipcu 2019 r. w filii Biblioteki Publicznej w Biskupicach zorganizowano wystawę prac członków Klubu Rękodzieła przy Bibliotece w Pobiedziskach, Stowarzyszenia Koła Gospodyń Wiejskich w Biskupicach oraz osób indywidualnie tworzących w starych i nowoczesnych technikach rękodzielniczych.
- 17 sierpnia 2019 r. w Skansenie Miniatur Szlaku Piastowskiego w Pobiedziskach zorganizowano III Festiwal Legend Puszczy Zielonki.
- 31 sierpnia 2019 r. obchodzono 135-lecie Ochotniczej Straży Pożarnej w Pobiedziskach.
- We wrześniu 2019 r. w ramach programu Erasmus grupa 30 uczniów z Grecji, Hiszpanii i Niemiec odwiedziła gminę Pobiedziska.
- We wrześniu 2019 r. w Szkole Podstawowej w Jerzykowie i Biskupicach rozpoczęto projekt „Liga eSzkoła”. Celem projektu było wdrożenie „programowalnych inteligentnych pomocy dydaktycznych do nauczania informatyki i matematyki w ramach zajęć pozalekcyjnych i przygotowanie nauczycieli do prowadzenia tych zajęć oraz włączenia stworzonych laboratoriów kodowania do programu nauczania w zakresie informatyki i matematyki w klasach 1–3 oraz 4–8”. Zadanie zrealizowano w ramach Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2014–2020.
- 1 września 2019 r. w gminie Pobiedziska ruszył projekt skierowany do seniorów „Smakuj życie”, obejmujący zajęcia rehabilitacyjne, warsztaty twórczości kreatywnej – rękodzieła, wyjazdy integracyjne do kina, teatru, na basen. W ramach projektu zaplanowano otwarcie Klubów Seniora w Łągiewnikach, Kocanowie, Stęszewku i Pobiedziskach. Program realizował Ośrodek Pomocy Społecznej w Pobiedziskach.
- 9 września 2019 r. rozpoczęto budowę sieci wodociągowej łączącej Górę ze Starą Górką. Powstanie sieć o długości ok. 2 km. Stacja Uzdatniania Wody w Górze jako jedyna nie była połączona z żadną stacją wodociągową w gminie. Celem inwestycji było utworzenie połączenia pierścieniowego, zwiększenie ciśnienia w sieci wodociągowej, polepszenie jakości wody oraz zapewnienie bezpieczeństwa ciągłości dostaw.
- 10 września 2019 r. burmistrz miasta i gminy Pobiedziska Ireneusz Antkowiak i wójt gminy Łubowo (pow. gnieźnieński) Andrzej Łozowski podpisali porozumienie międzygminne o komunikacji autobusowej między Wierzycami a Pobiedziskami. Umowę zawarto w ramach pro-

jektu „Wspieranie strategii niskoemisyjnych na terenie gminy Pobiedziska poprzez tworzenie kompleksowej infrastruktury Zintegrowanych Węzłów Przesiadkowych w Biskupicach, Pobiedziskach i Pobiedziskach Letnisko wraz z zakupem środków transportu publicznego”.

- W dniach 19–22 września 2019 r. w Bednarach odbyła się Międzynarodowa Wystawa Rolnicza AGRO SHOW, na której zaprezentowano najnowsze i najnowocześniejsze maszyny i urządzenia rolnicze. Wśród 800 wystawców było ok. 120 firm z zagranicy. Wystawę odwiedziło ok. 140 tysięcy rolników. Organizatorem wystawy była Polska Izba Gospodarcza Maszyn i Urządzeń Rolniczych.
- 28 września 2019 r. w Pławnie zakończono budowę oświetlenia i zasilania energetycznego wiejskiego placu zabaw i boiska sportowego. Wartość tej inwestycji wyniosła ok. 22 tys. zł.
- 7 października 2019 r. Koło Gospodyń Wiejskich w Biskupicach zdobyło tytuł „Najlepszego koła w powiecie poznańskim” w plebiscycie Agro Show 2019. Sołectwo otrzymało nagrodę w wysokości 3 tys. zł.
- 19 października 2019 r. w hali sportowej Szkoły Podstawowej w Pobiedziskach odbył się III Turniej Piłki Siatkowej o Puchar Komendanta Komisariatu Policji w Pobiedziskach. W zawodach udział wzięło osiem zespołów. Zwyciężyła drużyna reprezentująca Komisariat Policji w Pobiedziskach. Drugie miejsce zajęła Komenda Powiatowa Policji w Czarnkowie, a na trzecim uplasowała się Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej w Gnieźnie.
- 25 października 2019 r. podpisano umowę na dofinansowanie dwóch inwestycji w gminie Pobiedziska: budowa jezdni, zjazdów i chodników na ul. Malwowej i Słonecznikowej w Pobiedziskach oraz przebudowa drogi gminnej Promno – Góra.
- W grudniu 2019 r. została podpisana umowa na budowę publicznej toalety miejskiej w Pobiedziskach. Całkowity koszt planowanych robót wyniesie ok. 184 tys. zł.
- W grudniu 2019 r. w Raduszynie zamontowano tablicę turystyczną „Raduszyn wita”, na której znalazły się najciekawsze informacje o miejscowości i okolicznych wartościowych turystycznie miejscach. Projekt zrealizowało Stowarzyszenie „Dolina Trojanki”.
- W styczniu 2020 r. Kacper Stokowski ze Złotniczek zajął 1. miejsce (w dwóch etapach: powiatowym i wojewódzkim) w plebiscycie Mistrzowie Sportu 2019. Mieszkaniec wsi Złotniczki uprawia motocross i jest zawodnikiem Motoklubu Oborniki. Organizatorem konkursu był „Głos Wielkopolski”.

- 9 stycznia 2020 r. Andrzej Bręczewski, prezes zarządu Modertrans, został uhonorowany przez władze gminy Pobiedziska statuetką Kazimierza Odnowiciela. Nagrodę przyznano w uznaniu wybitnych zasług w rozslawianiu gminy Pobiedziska w dziedzinie gospodarki i rozwoju społecznego. Natomiast Ewaryst Waligórski (Minister Transportu i Gospodarki Morskiej w latach 1990–1992) oraz Henryk Krystek (dyrektor Archiwum Państwowego w Poznaniu) otrzymali tytuły „Honorowych Obywateli Miasta i Gminy Pobiedziska”.
- 26 stycznia 2020 r. jednostka Ochotniczej Straży Pożarnej z Pobiedzisk otrzymała 12 odcinków węży gaśniczych, z których każdy ma po 20 metrów długości. Sprzęt zakupiło sołectwo Pomarzanowice.
- 1 lutego 2020 r. na Centralnych Targach Rolniczych w Nadarzynie sołectwo Biskupice otrzymało pierwsze miejsce w plebiscycie Mistrzowie Agro 2019 w kategorii Sołectwo roku 2019.
- 12 lutego 2020 r. w Szkole Podstawowej w Pobiedziskach otwarto strefę miłego odpoczynku zwaną „Chill time”.
- 16 lutego 2020 r. w Pobiedziskach zorganizowano 27. Halowe Mistrzostwa Wielkopolski w Łucznictwie. W kategorii Seniorzy 1. miejsce zajął Mateusz Ogrodowczyk z klubu OŚ AZS Surma Poznań, w kategorii Seniorki zwyciężyła Aleksandra Ratajczak z KS Leśnik Poznań. W kategorii Junior młodszy zwyciężył Jakub Majchrzycki z OŚ AZS Surma Poznań, a w kategorii Juniorka młodsza na 1. miejscu była Zuzanna Ławicka, również z tego samego klubu. W kategoriach Młodziki i Młodziczki zwyciężyli: Norbert Glogier i Paulina Roszak z klubu OŚ AZS Surma Poznań. W kategorii Dzieci 1. miejsca zajęli Eryk Gomułka i Aleksandra Kasprzak z ŁKS Surma Poznań. Organizatorami zawodów była Sekcja Łucznicza OSiR Pobiedziska oraz Okręgowy Związek Łuczniczy w Poznaniu.
- W marcu 2020 r. gmina Pobiedziska wraz z sołectwem Jerzykowo i Szkołą Podstawową im. Królowej Jadwigi w Jerzykowie ogłosiły konkurs na logo – symbol sołectwa Jerzykowo. Zwyciężył projekt opracowany przez Tomasza Sobańskiego z Barcinka.
- 26 marca 2020 r. gmina Pobiedziska podjęła decyzję w sprawie przekazania dotacji w wysokości 20 tys. zł dla Szpitala Miejskiego im. Józefa Strusia w Poznaniu, który został przekształcony w jednoimienny szpital zakaźny. Pieniądze przeznaczono na zakup sprzętu medycznego do walki z koronawirusem.
- W czerwcu 2020 r. przyznano nagrody Burmistrza Miasta i Gminy Pobiedziska za wybitne osiągnięcia sportowe promujące gminę Pobiedziska w roku 2019. 24 sportowców otrzymało nagrody, a 9 – wyróżnienia.

- 3 czerwca 2020 r. Skansen Miniatur Szlaku Piastowskiego w Pobiedziskach wzbogacił się o dwie nowe makiety architektoniczne: kościół klasztorny pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny w Lubiniu oraz katedrę pw. Świętego Mikołaja w Kaliszu.
- W dniach 20–21 czerwca 2020 r. podczas Ogólnopolskich Konfrontacji Kapel Dudziarskich Andrzej Hrobik, muzyk ludowy z Pobiedzisk, otrzymał nagrodę za grę na koźle. Organizatorem imprezy była Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu.
- 27 czerwca 2020 r. we Wronczynie obchodzono 75-lecie działalności Spółdzielni Rolniczo-Handlowej „Rolnik” w Pobiedziskach. Prezes Spółdzielni, Grażyna Manikowska-Krawiec, uhonorowana została przez Towarzystwo im. Hipolita Cegielskiego medalem „Labor Omnia Vincit” (Praca wszystko zwycięża).

PUSZCZYKOWO

- 10 lipca 2019 r. w Muzeum Arkadego Fiedlera w Puszczykowie odbyła się premiera filmu opowiadającego o początkach istnienia placówki i najważniejszych inicjatywach realizowanych w Muzeum. Ponadpółgodzinny dokument powstał m.in. dzięki wsparciu powiatu poznańskiego. 15 lipca instytucja wzbogaciła się o nowy eksponat – maskę i strój tancerza z Boliwii. Wszystkie te wydarzenia miały związek z obchodami jubileuszu 45-lecia działalności Muzeum.
- We wrześniu 2019 r. zakończono prace renowacyjne elewacji zewnętrznej zabytkowego drewnianego budynku byłego dworca kolejowego w Puszczykowie. Trwały one sześć lat. Dzięki wsparciu powiatu poznańskiego dokonano renowacji drewnianej konstrukcji wieży zegarowej, elewacji zewnętrznej oraz okien. Wyremontowano kominy, instalację odgromową i elektryczną. Koszt modernizacji wyniósł 135 tys. zł.
- 13 października 2019 r. jednostka Ochotniczej Straży Pożarnej w Puszczykowie wraz z Regionalnym Centrum Krwiodawstwa i Krwiolęcznictwa w Poznaniu zorganizowała akcję zbiórki krwi.
- 14 października 2019 r. wydano pozwolenie na rozpoczęcie budowy pn. „Utworzenie zintegrowanego węzła przesiadkowego Puszczykowo wraz z infrastrukturą towarzyszącą – w formule zaprojektuj i wybuduj. Budowa parkingu *park&ride* przy stacji kolejowej Puszczykowo wraz z niezbędną infrastrukturą towarzyszącą”. W lutym 2020 r. zakończono

no prace związane z tą inwestycją. Wybudowano parking na blisko 50 pojazdów, w tym kilka oznakowanych miejsc dla pojazdów osób z niepełnosprawnościami. Zamontowano ławeczki, infokiosk i sanitariat.

- 12 lutego 2020 r. zorganizowano wystawę tkanin artystycznych Marii Gostylli-Pachuckiej, mieszkanki Puszczykowa, w PBG Gallery Skalar Office Center w Poznaniu.
- 15 lutego 2020 r. Katarzyna Kędzierska, uczennica Szkoły Podstawowej nr 2 w Puszczykowie, zdobyła srebrny medal i tytuł wicemistrzyni Wielkopolski w kategorii U-14 w Mistrzostwach Wielkopolski w Judo, które odbyły się w Poznaniu.
- Od marca do maja 2020 r. na terenie gminy Puszczykowo realizowano cykl szkoleń „Moje finanse i transakcje w sieci” w ramach programu „Podniesienie kompetencji cyfrowych mieszkańców województw: wielkopolskiego i zachodniopomorskiego”. Zakupiono 24 komputery niezbędne do przeprowadzenia szkoleń, które po zakończeniu projektu zostały przekazane do szkół podstawowych w Puszczykowie.

ROKIETNICA

- Od 1 lipca 2019 r. w Rokietnicy stacjonuje podstawowy zespół ratownictwa medycznego o numerze P01 28 Wojewódzkiej Stacji Pogotowia Ratunkowego w Poznaniu.
- 1 września 2019 r. w Szkole Podstawowej im. Jana Brzechwy w Rokietnicy powstał Szkolny Klub Młodego Obywatela w ramach realizacji projektu „Działamy! Program rozwoju edukacji obywatelskiej w Metropolii Poznań”. Organem koordynującym było Stowarzyszenie Centrum Rozwoju Edukacji Obywatelskiej CREO w partnerstwie ze Stowarzyszeniem Metropolia Poznań.
- 1 września 2019 r. w Szkole Podstawowej im. Jana Brzechwy w Rokietnicy rozpoczęto realizację projektu: „Jump on Board – JOB”, czyli „Wskakuj na pokład”. W projekcie uczestniczą również: Schule am Meer w Travemünde-Luebeck z Niemiec oraz Hemnes Sentralskole w Hemnesberget z Norwegii.
- 7 września 2019 r. zorganizowano XII edycję festynu „Rokietnica zaprasza Wielkopolan na rumpuć”.
- 17 września 2019 r. Jednostka Ochotniczej Straży Pożarnej w Rokietnicy otrzymała średni samochód ratowniczo-gaśniczy zakupiony w ra-

mach realizacji zadania „Zakup średniego samochodu ratowniczo-gaśniczego dla Jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej w Rokietnicy”.

- W październiku 2019 r. zakończono budowę remizy strażackiej w Przybrodzie. Obiekt o powierzchni całkowitej 173 m² wyposażono w garaż do wozu bojowego, sanitariat, pomieszczenie magazynowe i zaplecze. Wybudowano również plac apelowy i drogę dojazdową.
- W październiku 2019 r. rozpoczęto budowę Stacji Uzdatniania Wody w Mrowinie. Będzie ona wyposażona w układ odzysku wód popłucznych (wód powstałych w procesie oczyszczania) i będzie pierwszym tego typu obiektem na terenie gminy Rokietnica, w znacznym stopniu przyczyniając się do zwiększenia możliwości dostawczych wody na jej terenie. Maksymalna wydajność stacji ma wynosić 200 m³/h.
- 9 października 2019 r. podpisano umowę na realizację zadania: „Budowa ul. Siostry Faustyny Kowalskiej, Powstańców Wielkopolskich i Powstańców Śląskich w Kiekrzu”. Inwestycja przewiduje „wykonanie nawierzchni drogowych wraz z odwodnieniem, elementami uspokojenia ruchu (rondo i progi zwalniające), chodnik o długości około 150 m oraz wprowadzenie nowej organizacji ruchu”.
- W listopadzie 2019 r. zakończono projekt „Rokietnicka Jesień Seniora”, organizowany przez Stowarzyszenie Rokietnica Wokół Nas i dofinansowany przez powiat poznański. W projekcie wzięło udział 40 seniorów.
- W listopadzie 2019 r. zakończyła się budowa wodociągu tranzytowego na linii Sobota – Bytkowo.
- W listopadzie 2019 r. projekt Stowarzyszenia Rokietnica Wokół Nas Rokietnickie Archiwum Cyfrowe został jednym z laureatów XX edycji konkursu „Działania proekologiczne i prokulturowe w ramach strategii rozwoju województwa wielkopolskiego”. Rokietnickie Archiwum Cyfrowe zawiera zbiór zdjęć, dokumentów i wszelkiego rodzaju informacji o historii Rokietnicy i okolicy.
- 13 listopada 2019 r. w Rokietnicy zorganizowano Mistrzostwa Powiatu Poznańskiego w Piłce Ręcznej Dziewcząt. Zwyciężyła drużyna z Zespołu Szkół nr 1 im. Powstańców Wielkopolskich w Swarzędzu, 2. miejsce zajęła drużyna z Zespołu Szkół im. Jadwigi i Władysława Zamoyskich w Rokietnicy, a 3. – Liceum Ogólnokształcące im. Mikołaja Kopernika w Puszczykowie.
- 19 listopada 2019 r. w Rolniczo-Sadowniczym Gospodarstwie Doświadczalnym Przybroda odbyło się seminarium sadownicze, na którym

omawiano aktualną sytuację sadowniczą. Organizatorem spotkania były R-SGD Przybroda firma Synthos AGRO oraz Koło Sadowników Wielkopolskiego Związku Ogrodniczego.

- 5 grudnia 2019 r. w Klubie Seniora „Senior+” w Rokietnicy przygotowano wystawę prac 82-letniej członkini klubu – Longiny Teisner z Krzyszkowa.
- 12 grudnia 2019 r. Rafał Gęgotek z Rokietnicy został wyróżniony w VII edycji konkursu „Barwy Wolontariatu 2019” w kategorii Wolontariusz roku. Rafał Gęgotek współpracuje ze Stowarzyszeniem Osób Niepełnosprawnych i ich Rodzin ROKTAR od 2010 roku. Organizatorem konkursu była Wielkopolska Rada Koordynacyjna Związek Organizacji Pozarządowych przy wsparciu Samorządu Województwa Wielkopolskiego.
- 27 grudnia 2019 r. przyznano statuetki Rokietnickiej Wierzby w następujących kategoriach: Społeczna odpowiedzialność biznesu, Osobowość i Społecznik. W kategorii Społeczna odpowiedzialność biznesu nagrodzono Zakład poligraficzny Natalii Sp. z o.o. (jeden z największych producentów etykiet i taśm samoprzylepnych w Polsce), założony w 1985 roku przez Genowefę i Tomasza Nowaczyków. W kategorii Osobowość nagrodę przyznano Joannie Sosnowskiej z Rokietnicy, która jest współtwórczynią pierwszego w Wielkopolsce Banku Mleka Kobiecego. A w kategorii Społecznik statuetkę otrzymała Ochotnicza Straż Pożarna w Mrowinie. Laureatami tego wyróżnienia są osoby i firmy zasłużone dla gminy.
- W styczniu 2020 r. Zespół Szkolno-Przedszkolny w Napachaniu odwiedzili wolontariusze z organizacji AIESEC z Chin i Gruzji.
- 12 stycznia 2020 r. w kościele pw. Chrystusa Króla Wszechświata w Rokietnicy odbyło się świąteczne kolędowanie zorganizowane przez Gminny Ośrodek Kultury w Rokietnicy.
- 8 lutego 2020 r. zorganizowano koncert jubileuszowy z okazji 10-lecia działalności Rokietnickiej Orkiestry Dętej.
- 9 lutego 2020 r. uczniowie Szkoły Podstawowej im. Jana Brzechwy w Rokietnicy w ramach realizacji projektu „Traditions and modern technology”, który zakładał międzynarodową wymianę uczniów i kadry nauczycielskiej, odwiedzili Häädemeeste w Estonii. „Celem projektu [...] jest poznanie krajów europejskich, ich kultury i historii, a także wykazanie podobieństw pomiędzy poszczególnymi narodami”.
- 12 lutego 2020 r. Zespół Szkół im. J. i W. Zamoyskich w Rokietnicy zorganizował Mistrzostwa Powiatu Poznańskiego w Piłce Koszykowej

Dziewcząt. Mecze rozegrano systemem pucharowym. 1. miejsce zajął ZS nr 1 im. Powstańców Wielkopolskich ze Swarzędza, 2. – LO im. M. Kopernika z Puszczykowa, a 3. – ZS im. J. i W. Zamoyskich w Rokietnicy.

- 12 lutego 2020 r. uczniowie Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w Napachaniu wzięli udział w V Seminarium Naukowym pt. „Matematyczne laboratorium kultury”.
- 16 lutego 2020 r. w Bibliotece Publicznej w Rokietnicy otwarto wystawę „Kolej w miniaturze”. Wystawa została zorganizowana przez stowarzyszenie Nadwarciańska Kolej Drezynowa z Obornik. Projekt zrealizowano przy wsparciu finansowym powiatu poznańskiego.
- W maju 2020 r. zakończono budowę nowej siedziby Zakładu Usług Komunikacyjnych ROKBUS Sp. z o.o. w Rostworowie. Projekt został zrealizowany w ramach programu „Wspieranie strategii niskoemisyjnych, w tym mobilność miejska w ramach ZIT dla MOF Poznania”.

STĘSZEW

- 18 sierpnia 2019 r. Ludowy Zespół Sportowy Spójnia Strykowo obchodził 60-lecie działalności.
- 25 sierpnia 2019 r. w Strykowie odbyły się gminne dożynki.
- We wrześniu 2019 r. burmistrz gminy Stęszew przyznał stypendia za bardzo dobre wyniki w nauce. Otrzymało je 16 uczniów.
- 13 września 2019 r. podpisano umowy na doposażenie placów zabaw w Dębnie, Drożdżycach, Tomicach, Zamysławie, Modrzu i Strykowie. Zaplanowano także zainstalowanie 13 tablic informacyjnych w Jeziorkach i Modrzu oraz zamontowanie 11 znaków kierunkowych.
- 14 września 2019 r. Koło Gospodyń Wiejskich z Zamysłowa obchodziło 20-lecie działalności.
- 4 października 2019 r. firma ENEA i Klub Sportowy Lipno Stęszew podpisały umowę na zakup jednolitych strojów piłkarskich dla zawodników klubu.
- 9 października 2019 r. podpisano umowę na dofinansowanie budowy drogi pomiędzy Tomicami a Tomiczkami.
- 15 października 2019 r. w Zespole Szkolno-Przedszkolnym w Strykowie w ramach akcji „Bezpiecznie na drodze” zorganizowano spotkanie z przedstawicielami Starostwa Powiatowego, straży pożarnej i policji. Wszyscy uczestnicy spotkania otrzymali kamizelki odblaskowe.

- 30 listopada 2019 r. w Stęszewie odbyła się V edycja Gminnego Konkursu Gwary Wielkopolskiej „Pogodejmy jak downi”. Nagrodzono laureatów w trzech kategoriach wiekowych. Kategoria Klasy 1–3, w której zwyciężczynią została Zofia Sokół, 2. miejsce zajęły Rozalia Dolczewska i Adrianna Brzostowska, a 3. – Antonina Brzostowska i Marta Borowska. W tej kategorii przyznano również trzy wyróżnienia, które otrzymały: Zofia Jurga, Marta Dokowicz, Alex Witowski. Kategoria Klasy 4–6: 1. miejsce zajęła Aleksandra Pawlik, 2. – Zofia Wirth, 3. – Igor Semmler. Kategoria Klasy 7–8: zwyciężyła Nikola Przybylska, 2. miejsce zajęła Maja Kowalak, 3. – Joanna Jankowska. Grand Prix konkursu otrzymał Oleg Jarmużek, a nagrodę specjalną – Julia Kempa.
- W styczniu 2020 r. burmistrz gminy Stęszew Włodzimierz Pinczak nagroził laureatów konkursu „Sportowiec roku 2019”. Zwycięzcami zostali motolotniarz Roman Wawrzyniak i uprawiająca biegi przełajowe Zofia Morszner.
- W lutym 2020 r. w ramach projektu „Seniorze, trzymaj formę” Ośrodek Pomocy Społecznej w Stęszewie otworzył bezpłatną wypożyczalnię sprzętu rehabilitacyjnego.
- 21 lutego 2020 r. w Muzeum Regionalnym w Stęszewie otwarto kolejną wystawę fotografii z cyklu Zakłady Pracy Stęszew – „Gminna Spółdzielnia Samopomoc Chłopska w Stęszewie”.
- 23 lutego 2020 r. zorganizowano Halowe Grand Prix Wielkopolski Dzieci w Hokeju na Trawie. Zwyciężył Klub Sportowy Lipno Stęszew.
- W marcu 2020 r. Urząd Miejski Gminy Stęszew przystąpił do projektu „Tworzenie usług i aplikacji wykorzystujących e-usługi publiczne i informacje sektora publicznego”, którego celem jest stworzenie aplikacji mobilnej do świadczenia usług urzędowych, np. opłacania podatków.
- 17 czerwca 2020 r. podpisano umowę na realizację zadania „Remont pomieszczeń na szatnię sportową w miejscowości Strykowo” w ramach programu „Szatnia na medal”.

SUCHY LAS

- W dniach 1 września–30 listopada 2019 r. Stowarzyszenie Rodzinnego Ogrodu Działkowego „Podlasie” w Złotkowie realizowało projekt „Z asystentem przez życie”, który wspierał 28 osób z niepełnosprawnościami.

- W grudniu 2019 r. w Baranowie z inicjatywy mieszkańców powstało Stowarzyszenie na rzecz Baranowa. Cele statutowe stowarzyszenia to: „sprawy związane z tematyką zagospodarowania przestrzennego, zachowaniem ładu przestrzennego, działaniami na rzecz zwiększenia bezpieczeństwa ludzi przy rozbudowie urbanizacyjnej, propagowanie idei ochrony środowiska i krajobrazu oraz umacnianie i wspieranie lokalnych inicjatyw”.
- W lutym 2020 r. uruchomiono nową wersję portalu gminy Suchy Las. Rozbudowano dział dotyczący informacji ogólnych o gminie, oświacie, sporcie i rekreacji, kulturze oraz uporządkowano informacje o pomocy społecznej.
- 20 lutego 2020 r. w Centrum Kultury i Bibliotece Publicznej w Suchym Lesie zorganizowano spotkanie z Ryszardem Chruszczewskim (historykiem, regionalistą, nauczycielem Szkoły Podstawowej nr 1 w Suchym Lesie), autorem książki „Ilustrowane dzieje gminy Suchy Las”.
- 28 lutego 2020 r. mieszkanka gminy Suchy Las Zarina Zaradna zajęła 1. miejsce w kategorii 3 (8–11 lat) w XI edycji Międzynarodowego Konkursu Harfowego w Limoges we Francji.
- W dniach 1–31 marca 2020 r. na terenie poligonu Biedrusko odbywały się ćwiczenia wojskowe DEFENDER-Europe.
- 27 maja 2020 r. w Centrum Kultury i Bibliotece Publicznej w Suchym Lesie otwarto wystawę fotograficzną „Byliśmy – Jesteśmy”. Zdjęcia przedstawiają wybrane miejsca gminy współcześnie i sprzed 30 lat.

SWARZĘDZ

- W lipcu 2019 r. zakończono trzeci etap modernizacji ścieżki spacerowej na os. Kościuszkowców w Swarzędzu.
- W lipcu 2019 r. oddano do użytku boisko do hokeja na trawie przy Szkole Podstawowej nr 5 na os. Mielżyńskiego w Swarzędzu. Powierzchnię boiska pokryto sztuczną trawą, a wokół niego wykonano opaski z kostki betonowej, zamontowano bramki, piłkochwyty, trybuny i ogrodzenie. Zainstalowano też nowe oświetlenie i umieszczono tabliczki informacyjne.
- W lipcu 2019 r. w Muzeum Przyrodniczo-Łowieckim w Uzarzewie otwarto wystawę pt. „Fotografia dzikiej przyrody”. Zaprezentowano 70 zdjęć wybranych z konkursu fotograficznego Wildlife Photographer

- of the Year w latach 2002–17, organizowanego od 1965 roku przez BBC Worldwide i Muzeum Historii Naturalnej w Londynie. Od czterech lat wystawę organizuje Muzeum.
- W lipcu 2019 r. przedstawiciele Polskiego Związku Koszykówki zdecydowali, że w Swarzędzu powstanie Koszykarski Ośrodek Sportowego Szkolenia Młodzieży, a dzięki temu gmina znalazła się w programie KOSSM (ogólnopolski projekt realizowany przez Polski Związek Koszykówki we współpracy z Ministerstwem Sportu i Turystyki). Wszystkie ośrodki biorące udział w programie otrzymają profesjonalny sprzęt do koszykówki i będą miały zapewniony dostęp do systematycznych szkoleń dla kadry trenerskiej oraz możliwość rywalizacji w turniejach koszykówki 3×3.
  - 25 lipca 2019 r. podpisano umowę dot. rozbudowy ul. Swarzędzkiej w Janikowie. Ulica na odcinku ok. 1 km zostanie poszerzona do 6 m, powstaną chodnik i oświetlenie uliczne. Koszt inwestycji wyniesie ok. 2,4 mln zł.
  - W sierpniu 2019 r. zorganizowano XI piknik rodzinny „Miodowe Lato w Skansenie” w Skansenie i Muzeum Pszczelarstwa im. prof. Ryszarda Kosteckiego w Swarzędzu.
  - 18 sierpnia 2019 r. zainaugurowano XIX Światowy Przegląd Folkloru „Integracje”.
  - 20 sierpnia 2019 r. w ramach projektu „Rozwój niskoemisyjnej mobilności miejskiej na terenie gminy Swarzędz – etap II” zakupiono siedem nowych autobusów miejskich Solaris Urbino 12 Hybrid.
  - 31 sierpnia 2019 r. na boisku w Gruszczynie odbył się I Festyn 3 Wsi – Janikowa, Uzarzewa i Gruszczyna.
  - 1 września 2019 r. zorganizowano IV Półmaraton Szpot Swarzędz, w którym wzięło udział 700 zawodniczek i zawodników.
  - W październiku 2019 r. w hali Zespołu Szkół nr 1 w Swarzędzu zorganizowano V Turniej Samorządowców w halowej piłce nożnej o Puchar Starosty Poznańskiego. W turnieju wzięło udział osiem zespołów, w tym dwie ekipy z partnerskiego Regionu Hanower oraz dwie drużyny z powiatu poznańskiego. Zwyciężyła drużyna z Dopiewa, na 2. miejscu była drużyna powiatu poznańskiego nr 1, a na 3. – drużyna Urzędu Marszałkowskiego w Poznaniu.
  - 14 października 2019 r. gmina Swarzędz podpisała akt erekcyjny dot. rozbudowy Szkoły Podstawowej nr 2 im. Królowej Jadwigi w Swarzędzu. Budynek zostanie rozbudowany o powierzchnię ponad 1600 m². W nowym dwukondygnacyjnym obiekcie powstanie sala gimnastyczna

- wraz z zapleciami oraz część dydaktyczna zlokalizowana na piętrze. Powstaną także dwa nowe boiska sportowe: trawiaste i z powierzchnią poliuretanową, nowoczesna bieżnia sportowa i plac zabaw. Inwestycja finansowana jest z budżetu gminy Swarzędz, a jej koszt to ok. 16,5 mln zł.
- 15 października 2019 r. w Przedszkolu nr 3 Pod Kasztanami w Swarzędzu oddano do użytku zmodernizowany placu zabaw. Inwestycja została sfinansowana z budżetu gminy Swarzędz i wyniosła ok. 120 tys. zł.
  - 15 października 2019 r. podpisano umowę na dostawę lekkiego samochodu rozpoznania ratowniczego, przeznaczonego dla jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej w Kobylnicy. Koszt zakupu to 200 tys. zł.
  - 16 października 2019 r. w Swarzędzu przebywali przedstawiciele samorządów Wrocławia i podwrocławskich gmin: Kąty Wrocławskie, Siechnice, Miękinia, Zórawina, Sobótka i Jelcz-Laskowice. Do Wielkopolski zaproszeni zostali przez Stowarzyszenie Metropolia Poznań.
  - 17 października 2019 r. w gminie Swarzędz rozstrzygnięto przetarg na rozbudowę bazy transportowej swarzędzkiej komunikacji publicznej w Garbach przy ul. Transportowej 1. Koszt inwestycji oszacowano na 6 mln zł.
  - 25 października 2019 r. gmina Swarzędz otrzymała dofinansowanie z Funduszu Dróg Samorządowych na realizację dwóch projektów. Pierwszy dotyczy II etapu rozbudowy ulicy Transportowej. Przebudowany zostanie odcinek o długości ponad 800 m – od ul. Rivoliego do granicy gminy z Poznaniem. Powstanie nowa asfaltowa jezdnia o szerokości 7 metrów, asfaltowa ścieżka pieszo-rowerowa o szerokości 3,5 m, oświetlenie typu LED oraz kanalizacja teletechniczna. Drugi to przebudowa ul. Dworcowej w Kobylnicy na prawie kilometrowym odcinku od ul. Słonecznikowej do ul. Szkolnej. Inwestycja przewiduje budowę kanalizacji deszczowej, odcinka kanalizacji sanitarnej oraz brakujących przyłączy wodociągowych i do kanalizacji sanitarnej, kanalizacji teletechnicznej, chodnika, oświetlenia ulicznego. Po modernizacji jezdnia będzie miała szerokość 6 m.
  - W listopadzie 2019 r. sołectwo Gruszczyń uczestniczące w programie „Wielkopolska Odnowa Wsi 2013–2020” znalazło się wśród laureatów IX edycji konkursu ogłoszonego przez Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego pod nazwą: „Pięknieje wielkopolska wieś”. Zadaniem programu była aktywizacja mieszkańców wsi oraz podniesienie jakości życia na terenach wiejskich.
  - 7 listopada 2019 r. w Swarzędzkim Centrum Historii i Sztuki otwarto wystawę „Pogromcy Enigmy”. Ekspozycję dotychczas można było oglądać w szyfrokontenerze przed Zamkiem Cesarskim w Poznaniu.

- 14 listopada 2019 r. Marcin Madanowski, sekretarz klubu Lider Swarzędz związany z koszykówką od 30 lat, otrzymał tytuł „Pasjonat Sportowej Polski” przyznany przez Klub Sportowa Polska.
- 18 listopada 2019 r. w Bibliotece Publicznej w Swarzędzu odbyła się promocja książki *100 lat harcerstwa w Swarzędzu 1919–2019* pod red. Jarosława Kowalskiego.
- 10 lutego 2020 r. podpisano umowę na budowę tunelu (na ul. Swarzędzkiej) w Kobylnicy. Tunel o długości 70 m powstanie pod przejazdem kolejowym. W miejscu skrzyżowania z sygnalizacją świetlną powstanie rondo. Przebudowane zostaną również okoliczne drogi, w tym skrzyżowanie ulicy Swarzędzkiej z drogą wojewódzką nr 194. Koszt inwestycji oszacowano na około 40 mln zł. Inwestycja zostanie sfinansowana ze środków powiatu poznańskiego, samorządu województwa, gminy Swarzędz oraz PKP PLK.
- 26 lutego 2020 r. Związek Międzygminny „Puszcza Zielonka” i Spółka Aquanet S.A. zawarły umowę dzierżawy majątku kanalizacyjnego, który powstanie w wyniku realizacji projektu: „Kanalizacja obszaru Parku Krajobrazowego Puszcza Zielonka i okolic – etap V”. Na podstawie zawartej umowy Spółka Aquanet do 2043 roku będzie eksploatowała sieć kanalizacyjną wybudowaną w ramach tego zadania.
- 4 marca 2020 r. podpisano umowę na opracowanie dokumentacji inwestycji drogowej „Budowa układu drogowego łączącego ul. Antoniego Tabaki z ul. Tysiąclecia w Swarzędzu wraz z budową bezkolizyjnego przejazdu pod torami (wiaduktu kolejowego) na wysokości ul. Tabaki w Swarzędzu w km 292,400 linii kolejowej nr 3 Warszawa Zachodnia – Kunowice”. Koszt realizacji zadania oszacowano na 760 tys. zł.
- W kwietniu 2020 r. oddano do użytku 19 mieszkań w bloku przy ul. Wrześnińskiej 156 w Jasinie. Blok został wybudowany przez Swarzędzkie Towarzystwo Budownictwa Społecznego.
- 17 kwietnia 2020 r. firma Tulplast z Paczkowa dostarczyła do UMiG w Swarzędzu 300 przyłbic z tworzywa sztucznego. Jako środki bezpieczeństwa, niezbędne w walce z koronawirusem, trafiły do urzędników Urzędu Miasta i Gminy, straży pożarnej, straży miejskiej, policji i ratowników medycznych.
- W czerwcu 2020 r. w Gortatowie przy ul. Dożynkowej oddano do użytku zbiornik wody pitnej przy Stacji Uzdatniania Wody.
- 16 czerwca 2020 r. w Centrum Historii i Sztuki w Swarzędzu otwarto wystawę militarnych zbiorów związanych z amerykańską 82. Dywizją Powietrznodesantową w latach 1943–1945.

- 19 czerwca 2020 r. gmina Swarzędz zawarła umowę dot. modernizacji bieżni lekkoatletycznej wraz ze skocznią w dal na terenie Szkoły Podstawowej nr 1 w Zalasewie.

TARNOWO PODGÓRNE

- W lipcu 2019 r. Fundacja Rozwoju Talentów i gmina Tarnowo Podgórne zorganizowały w pałacu w Jankowicach konferencję „Między szkołą a pracą”, która dotyczyła „wymiany doświadczeń oraz integracji podmiotów, które wspólnie funkcjonują i kształtują rynek pracy młodych osób”.
- W sierpniu 2019 r. gmina Tarnowo Podgórne wyposażyła cztery publiczne przedszkola w oczyszczacze powietrza. Pod Wesołą Chmurką z Tarnowa Podgórnego otrzymało 9 szt., Na Zielonym Wzgórzu z Lusówka – 5 szt., Leśne Skrząty z Przeźmierowa – 11 szt., Mali Odkrywcy z Baranowa – 6 szt. Każde urządzenie wyposażone jest w filtry oraz czujniki, które dostosowują pracę do panujących w pomieszczeniach warunków. Na zakup urządzeń gmina przeznaczyła ponad 43 tys. zł.
- 1 sierpnia 2019 r. wójt gminy Tarnowo Podgórne Tadeusz Czajka podpisał umowę ze spółką Czarna Woda dot. dzierżawy gruntu o powierzchni 68,5 ha, na którym firma wybuduje pole golfowe. 18-dółkowe pole będzie nosiło nazwę Black Water Links Tarnowo Podgórne. Firma będzie dzierżawiła teren przez 25 lat.
- Od 19 sierpnia 2019 r. działa Punkt Obsługi Klienta ZTM w Tarnowie Podgórnym.
- 25 sierpnia 2019 r. w Lusowie odbył się XX Powiatowy Przegląd Zespołów Folklorystycznych z udziałem zespołów z zagranicy.
- 6 września 2019 r. w Tarnowie Podgórnym otwarto nowy budynek Warsztatów Terapii Zajęciowej, który posiada: pracownię głośne (stolarska, ceramiczna, ogrodowa i wikliniarska) i ciche (krawiecka i tkaniny, komputerowa, edukacyjna i plastyczna), pracownię gospodarstwa domowego (w formie kuchni) oraz muzyczną, salę wielofunkcyjną (jadalnia, do wykorzystania również jako sala teatralna, muzyczna, konferencyjna i balowa), hostel (dwa pokoje z łazienką i aneksem kuchennym). Budynek jest dostosowany do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.
- 29 grudnia 2019 r. w Lusowie miały miejsce uroczystości z okazji 25-lecia założenia Towarzystwa Pamięci Generała Józefa Dowbora Muśnickiego.

- 11 stycznia 2020 r. w Tarnowie Podgórnym podczas gali z okazji 30-lecia samorządu gminnego przyznano wyróżnienia „Aktywny Lokalnie”. Otrzymali je: Edward Sobański – od 42 lat mieszkaniec Tarnowa Podgórnego, Zdzisława Piszczyńska – od 1995 roku sołtys Lusówka, oraz Janusz Zarzyński – mieszkaniec Przeźmierowa.
- 22 stycznia 2020 r. zorganizowano uroczysty apel z okazji otwarcia wyremontowanego Komisariatu Policji w Tarnowie Podgórnym. Gmina Tarnowo Podgórne przekazała na remont kwotę 1,5 mln zł, Starostwo Powiatowe – 700 tys. zł, a ok. 400 tys. zł pozyskano z programu modernizacji policji.
- 23 stycznia 2020 r. uczniowie Publicznej Szkoły Podstawowej Akademii Pitagorasa w Baranowie spotkali się z policjantami Komisariatu Policji i z funkcjonariuszami Straży Gminnej z Tarnowa Podgórnego. W związku z rozpoczynającymi się wówczas feriami zimowymi funkcjonariusze przeprowadzili instruktaż, jak dbać o własne bezpieczeństwo podczas wypoczynku.
- 24 stycznia 2020 r. w Tarnowie Podgórnym odbyła gala wręczenia nagród „Tarnowskie Lwy”. Laureatami zostali: Andrzej Wentland, prezes Zarządu Czarna Woda, za „odważną decyzję inwestycyjną”, firma Democo Poland – za „solidność inwestycji i współpracę z samorządem gminy Tarnowo Podgórne”, Tomasz Kudła – za „produkcję i promowanie produktu lokalnego”.
- 10 lutego 2020 r. gmina Tarnowo Podgórne uruchomiła nową linię autobusową nr 889. Nowe połączenie przeznaczone jest przede wszystkim dla mieszkańców Baranowa, Chyb i Wysogotowa. Ułatwi ono komunikację z Przeźmierowem.
- W dniach 3–4 marca 2020 r. wójt gminy Tarnowo Podgórne Tadeusz Czajka wziął udział w Ogólnopolskiej Konferencji Samorządu i Edukacji „Oświata Przyszłości” w Lublinie, podczas której przedstawił koncepcję utworzenia Zespołu Szkół Technicznych Tarnowo Podgórne.
- 6 marca 2020 r. w pałacu w Jankowicach zorganizowano konferencję „Bo gmina jest kobietą”, w której wzięły udział mieszkanki gminy Tarnowo Podgórne.
- 23 czerwca 2020 r. rozpoczęto prace związane z budową ścieżki rowerowej i kanału technologicznego na odcinku Rumianek – Tarnowo Podgórne.
- 26 czerwca 2020 r. gmina Tarnowo Podgórne podpisała umowę z firmą Lidl, w której spółka zobowiązała się do wyposażenia pracowni logistycznej w Zespole Szkół Technicznych Tarnowo Podgórne.

Źródła

„Czas Dopiewa”, „Echo Puszczykowa. Informator Miejski”, „Echo Ziemi Kostrzyńskiej”, „Gazeta Mosińsko-Puszczykowska” „Gazeta Sucholeska”, „Gazeta Wyborcza”, „Głos Wielkopolski”, „Gośliński Biuletyn Mieszkańców”, „Informator Mosiński. Pismo Samorządowe Gminy Mosina”, „I Wiesz Więcej. Biuletyn Informacyjny Urzędu Gminy Czerwonak”, „Kosynier Bukowski”, „Kórniczanie”, „Kronika Wielkopolski”, „Nasz Głos Poznański”, „Nowiny Komornickie”, „Prosto z Ratusza”, „Rokickie Wiadomości”, „Sąsiadka – Czytaj”, „Tygodnik Swarzędzki”, „Wieści Lubońskie”, „Wieści Stęszewskie”, portale urzędów gmin powiatu poznańskiego.

POWIAT POZNAŃSKI W MEDIACH

MAJ 2019–MAJ 2020

Karolina Korcz

Osobowość 30-lecia

Jak donosiła **Telewizja STK**, w czerwcu 2019 r., „w roku 30-lecia Wolności starosta poznański Jan Grabkowski został odznaczony Statuetką Osobowości 30-lecia Wolności RP w kategorii Samorząd. To zaszczytne wyróżnienie przyznane zostało podczas uroczystej gali w Warszawie”. Informację podały także m.in. faktypoznani.pl, strefabiznesu.pl czy kapitalpolski.pl.

Dwudziesty raz z absolutorium na dwudziestolecie powiatu

W maju 2019 roku Jan Grabkowski dwudziesty raz otrzymał absolutorium za wykonanie budżetu. „Za każdym razem czuję olbrzymią satysfakcję, że nasza polityka finansowa jest przejrzysta, a prowadzone inwestycje odpowiadają zapotrzebowaniu mieszkańców” – podkreślał w mediach. Informację tę podała m.in. **Telewizja STK**, dwutygodnik „**Nasz Głos Poznański**”, poznani.nowinylokalne.pl.

We wrześniu 2019 powiat świętował 20-lecie istnienia. Uroczysta gala jubileuszowa, w której uczestniczyli samorządowcy oraz przedstawiciele życia politycznego, społecznego i kulturalnego, odbyła się na terenie Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego w Owińskach.

Inwestycja powiatu poznańskiego z tytułem „Budowy Roku 2018”

Centrum Szkolenia Praktycznego, na powstanie którego powiat poznański przeznaczył aż 34 mln zł, z czego 18 mln pochodziło z dotacji unijnych, w czerwcu 2019 roku otrzymało tytuł „Budowy Roku 2018”. „Organizatorzy konkursu zwrócili uwagę na innowacyjność projektu i sprawnie przeprowadzoną budowę” – donosił portal codziennypoznan.pl. Informację podały także inne serwisy: gazetaplus.pl, samorzad.pap.pl, a także **Radio Emaus** i **Telewizja STK**. „Nic dziwnego, że szkoła cieszy się dużym wzięciem wśród młodzieży. O jedno miejsce w szkole branżowej ubiega się nawet pięciu chętnych, a w technikum – trzech” – napisał „**Głos Wielkopolski**”.

Samorząd ratuje PKS

W lipcu 2019 r. w mediach lokalnych i ogólnopolskich szerokim echem odbiła się inicjatywa starosty poznańskiego, dzięki której poznański PKS nie został zlikwidowany. „Organizacją i zarządzaniem PKS Poznań zajmie się powiat poznański. To efekt porozumienia wypracowanego po licznych spotkaniach miasta, czyli dotychczasowego właściciela spółki, z przedstawicielami wielkopolskich samorządów. Na jego mocy przewozy autobusowe będą dofinansowywane przez wszystkie zainteresowane nimi gminy i powiaty” – informował **Portal Samorządowy**. Kwestie związane z utrzymaniem połączeń autobusowych w regionie budziły żywe zainteresowanie również w kolejnych miesiącach. Mówiły o nich **Radio Poznań**, **Radio Afera**, **Radio Emaus**, **Meloradio** i **Antyradio**, a nawet **Radio Maryja**. O sprawie mówiono też w telewizji (**WTK** czy **TVP Info**) i gazetach („**Głos Wielkopolski**”, „**Fakt**”, „**Gazeta Wyborcza**” i in.). „Porozumienie to krok w kierunku utworzenia związku powiatowo-gminnego, który będzie odpowiadał za przewozy PKS na terenie Metropolii Poznań i obszarach sąsiednich. W przyszłości związek ma nieodpłatnie przejąć PKS Poznań” – precyzowało **Poznań Nasze Miasto**.

Nowe trasy Poznańskiej Kolei Metropolitalnej

W sierpniu 2019 r. ruszyła nowa trasa PKM – do Kostrzyna, a w październiku podpisane zostało porozumienie w sprawie wejścia Rogoźna

i Wrześni w skład Poznańskiej Kolei Metropolitalnej. „Poznańska Kolej Metropolitalna (PKM) jest wspólnym przedsięwzięciem Marszałka Województwa Wielkopolskiego, Stowarzyszenia Metropolia Poznań, miasta Poznań, powiatu poznańskiego oraz gmin i powiatów położonych wzdłuż linii kolejowych Poznańskiego Węzła Kolejowego” – przypominał portal inforail.pl. Informację podawały inne serwisy branżowe (np. rynek-kolejowy.pl, tramsinfo.pl) oraz lokalne, m.in. ten.poznan.pl, aglomeracja.net, epoznan.pl i in., a także Wasze Radio, Radio Emaus czy TVP Info. „Głos Wielkopolski” podkreślał, że „Kolej Metropolitalna ma ułatwić dojazd z Poznania do okolicznych miejscowości, a jednocześnie zachęcić mieszkańców, by zostawili swoje samochody w domu i przenieśli się do transportu publicznego”.

Największa inwestycja drogowa w historii powiatu

W październiku 2019 r. Jan Grabkowski, starosta poznański, podpisał w Warszawie umowę, dzięki której Koninko, Szczytniki, Borówiec, Kamionki i Daszewice zyskają szybki i wygodny dojazd do drogi S11. Trasa otrzyma 77 mln zł z Funduszu Dróg Samorządowych i tym samym stanie się najdroższą inwestycją w historii powiatu. „A to oznacza, że mieszkańcy korzystać będą z szerokiej, 7-metrowej jezdni, wzmocnionej nawierzchni, najwyższej klasy mostów i węzła nad torami kolejowymi w Koninku. W ramach zadania powstaną też trzy lub cztery ronda, ścieżka rowerowa wzdłuż drogi, pełne odwodnienie, oświetlenie oraz inne elementy poprawiające bezpieczeństwo” – pisało **Poznań Nasze Miasto**. Informacje o inwestycji podały również inne źródła, np. **Antyradio** czy lepszy.poznan.pl.

Stuletnia szkoła ponownie otwarta

W listopadzie 2019 r. nastąpiło uroczyste otwarcie liczącej sobie wiek szkoły w Murowanej Goślinie. Staraniem powiatu poznańskiego została ona rozbudowana oraz nowocześnie wyposażona. „Od 20 lat stawiamy w powiecie na oświatę. Dzięki temu dziś nasze placówki oferują najwyższą jakość kształcenia. Młodzież ma do wyboru bardzo duży wachlarz kierunków nauki” – mówił w mediach Jan Grabkowski, starosta poznański. „Dzięki podniesieniu poziomu nauczania i inwestowaniu w szkoły zmieniliśmy sposób myślenia o kształceniu branżowym. Dziś podnosi ono wartość

wielu zawodów, a nasi absolwenci bez kompleksów stają się obywatelami Europy i świata” – dodawał. Informacje o inwestycji za 16 mln zł podawały radio (**Radio Emaus, Meloradio**), prasa („**Głos Wielkopolski**”, „**Nasz Głos Poznański**”), telewizja (**TV Wielkopolska, STK**) oraz portale internetowe (np. **wielkopolskamagazyn.pl, metropoliapoznan.pl, tenpoznan.pl, epoznan.pl**).

Komisariat w Tarnowie Podgórnym po remoncie

W drugiej połowie stycznia 2020 r. otwarto zmodernizowany posterunek policji w Tarnowie Podgórnym, który obsługuje także gminę Rokietnica. Powiat poznański, aby poprawić bezpieczeństwo oraz warunki pracy funkcjonariuszy, wydał ponad 2 mln zł. „Modernizacja komisariatu rozpoczęła się w 2019 roku. Zakres prac objął dobudowanie piętra oraz remont istniejącego parteru. „To ważne, aby funkcjonariusze mieli wygodne i odpowiednio wyposażone miejsce pracy, nie musząc się martwić, że czegoś im w tej pracy brakuje” – powiedział portalowi **onet.pl** Jan Grabkowski. O ponownym otwarciu jednostki informowały między innymi: „**Fakt**”, **wielkopolskapolicja.gov.pl, tenpoznan.pl** czy **faktypoznan.pl**. Relacja z otwarcia pojawiła się też na **youtube.com**.

Ciągle jesteśmy super!

W styczniu 2020 r. powiat poznański zajął drugie miejsce w Ogólnopolskim Rankingu Gmin i Powiatów za rok 2019 i dodatkowo otrzymał tytuł „Super Powiatu”. Wyróżnienie to zostało mu przyznane kolejny raz. „Bardzo się cieszę, bo jest to zasługa nas wszystkich. Pracowników, zarządu, ale przede wszystkim mieszkańców. Bez wspaniałych ludzi nie byłoby tego sukcesu” – podkreślał Jan Grabkowski. „Dzięki temu możemy zarządzać dobrami, które nasi mieszkańcy wytwarzają, oraz czerpać wielką przyjemność z tej pracy”. Słowa starosty przytoczyły m.in.: **gloswielkopolski.pl, nowinylokalne.pl, tenpoznan.pl, wielkopolskamagazyn.pl** czy „**Sucholeski Magazyn Mieszkańców Gminy**”. Informacje o sukcesie naszego samorządu podały także **Meloradio** i **Radio Emaus**.

Zielone światło dla tunelu w Kobylnicy, imponujące tempo przebudowy dróg w Koziegłowach

W lutym 2020 r. została podpisana umowa na budowę tunelu w Kobylnicy. „Inwestycja [...] będzie wyglądać podobnie jak ta w Plewiskach, gdzie powiat wspólnie z gminą Komorniki i Poznaniem wybuduje węzeł Grunwaldzka w Plewiskach. Kolejną jest tunel w Kostrzynie” – napisała gazetawyborcza.pl. Łączne koszty zadań, jakie poniosą powiat oraz pozostałe samorządy, wliczając w to wsparcie unijne, to suma 150 mln zł. Udział PKP wyniesie 35 mln. O porozumieniu donosiły **TVP Info**, **WTK**, **STK**, **„Głos Wielkopolski”** oraz regionalne serwisy internetowe.

W marcu natomiast można było dowiedzieć się z mediów (m.in. z **„Głosu Wielkopolskiego”**, **„Murowanej Prawdy”** czy portalu naszemiasto.pl), jak szybko posuwają się prace przy ul. Gdyńskiej i Poznańskiej w Koziegłowach. Inwestycja realizowana wspólnie z miastem Poznań jest już na ukończeniu. „Na styku ulic [...] widoczny jest zarys pierwszego z rond. Przebudowano już wodociągi, kanalizację deszczową, a także ułożono światłowody. Do użytku został też oddany gazociąg. Dobiegają końca roboty związane z budową murów oporowych” – relacjonowała **„Gazeta Czerwonaka”**.

Powiat walczy z pandemią

W marcu 2020 r., z powodu koronawirusa, Jan Grabkowski podjął decyzję o ograniczeniu wejścia do siedziby władz powiatu oraz jednostek podległych. „Starostwo Powiatowe w Poznaniu zostało dostosowane do nowych zasad pracy i obsługi mieszkańca, które gwarantują pełne bezpieczeństwo naszym klientom. Bardzo dziękuję wszystkim za zrozumienie tej sytuacji” – powiedział starosta serwisowi wartowiedziec.pl. „Czując pełną odpowiedzialność za naszych mieszkańców jako samorządowcy, zrobimy wszystko, by zapewnić im bezpieczeństwo i maksymalną ochronę zdrowia” – dodawał.

Z początkiem kwietnia zawieszona została bezpośrednia obsługa interesantów, którą częściowo przywrócono pod koniec miesiąca. Jednocześnie starosta poznański aktywnie włączył się w pomoc dla szpitali i służb ratowniczych, przekazując im tysiące maseczek, przyłbic, kombinezonów oraz innych materiałów potrzebnych do walki z pandemią. O pomocy ze strony powiatu poznańskiego informowały m.in. gloswielkopolski.pl, faktypozn.pl, **„Nasz Głos Poznański”**.

Pożegnanie dyrektor SOSW w Owińskach

W maju 2020 r. zmarła Maria Tomaszewska, wieloletnia dyrektor Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego dla Dzieci Niewidomych w Owińskach, z którym była związana przez całe zawodowe życie. „Stworzyła m.in. unikatowy w Polsce park orientacji przestrzennej dla osób niewidomych. Z uporem przekonywała do tej idei władze powiatu poznańskiego, którym od ponad 20 lat podlega ta placówka” – pisała „**Gazeta Wyborcza**”. Dziennik zacytował też wzruszające słowa współpracowników Marii Tomaszewskiej: „Odeszła, do ostatnich godzin zaangażowana w problemy miejsca, któremu poświęciła całe życie. Odszedł człowiek wielki, wizjoner, przyjaciel dzieci i młodzieży. [...] Środowisko osób niewidomych i słabowidzących straciło wielkiego sprzymierzeńca i przyjaciela”. O śmierci dyrektor SOSW w Owińskach informowały poznańskie gazety, rozgłośnie telewizyjne i radiowe: **TVP Poznań, WTK, STK, Radio Poznań**, a także **Radio Zet**.

Przeгляд zbudowany jest według porządku tematycznego, a nie chronologicznego.

POWIAT POZNAŃSKI
gry turystyczne - questy

KARTA PRZYGODY

**Turystyczne gry terenowe
z TRAMPkiem i TeniSówką**

Na tropie skarbów
w powiecie poznańskim

 www.powiat.poznan.pl/na-tropie-skarbow

30 LAT
SAMO
RZĄD
NOŚCI

